

diyanet
aile
dergisi

Temmuz 2024 | Sayı: 67

KAVRAMLARIMIZI SAVUNMAK

46

ALİ HAYDAR
HAKSAL İLE
SÖYLEŞİ

14

İNSAN VEFASI
KADAR YAŞAR

20

HASET: ALLAH'IN
TAKDİRİNE RAZI
OLMAMAK

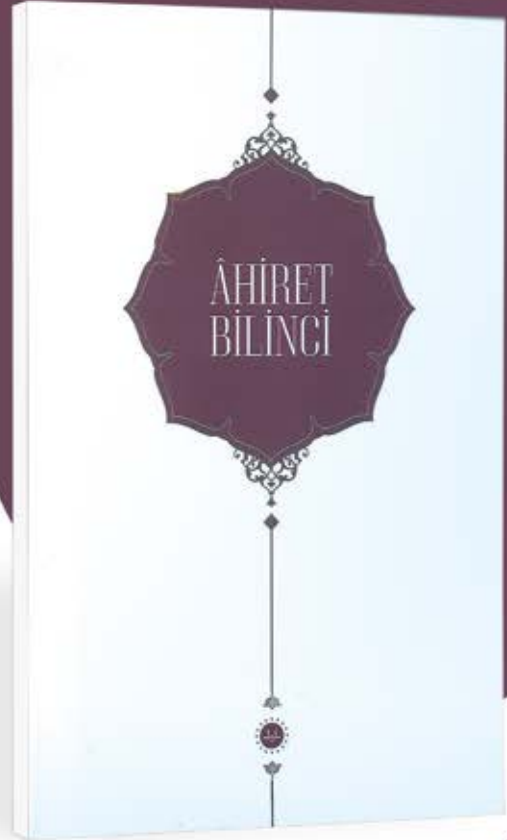
42

ÇAĞIN DAYATMASI:
EVLİLİKTE GÜÇLÜ VE
HAKLI OLMAK

70

SREBRENİTSA KATLIAMI

Dünyaya kapıları kapatan ölümün ardından insana açılan ahiret hayatı, Allah inancının en güçlü göstergesidir. Bu bağlamda, esas âlem olan ahiretin varlığını benimsemek insanın fitratına yerleştirilmiş değerli bir özelliktir. Ahiret bilincimizi güçlendirmek için özel olarak kaleme alınmış makalelerden oluşan *Âhiret Bilinci* adlı bu eser, ibadet mevsimi ramazanda takva azığımızı artırmaya katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

yayinsatis.diyaret.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

KAVRAMLARIN VE DEĞERLERİN İADEİTİBARI

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsan tabiatı itibarıyla sosyalleşmeye, topluluk hâlinde yaşamaya meyillidir. Bir arada yaşamak ise belli başlı bazı değerlerin müşterek mensubiyetiyle kabildir. Yeryüzünde kurulan birçok medeniyetin varlığı, devamı, çağlara intibakı; bütün bu süreçlerden herhangi bir çözülmeye maruz kalmadan geçişi, toplumun müşterek değerler etrafında kenetlenmesiyle olmuştur. Gündelik yaşamda âdeta canlı organizmalar gibi nefes alıp veren, insan ilişkilerini sağlıklı zemine oturtan, kişiye dâhil olduğu uygarlığı alttan alta hatırlatan bazı kavramlar vardır ki onlar aynı zamanda medeniyetin temelini oluşturur. Bu kavramlar, taşıdıkları millî, manevi müktesebat vesilesiyle değerlerin nesilden nesle aktarılmasını sağlar.

Türkiye Yüzyılı'nda onurlu, hür ve müreffeh bir istikbalin tesisi; millî ve manevi değerlerimize sahip çıkmak, geçmişin kadim değerleri ile münasebetimizi sürdürmek ve kültür aktarıcısı olan kavramlarımızı hayatımızın ayrılmaz bir parçası görmekle mümkün olacaktır.

Diyanet Aile Dergisi olarak temmuz sayımızda pencereimizi kavramlar ve değerler konusuna açtık. Kaan H. Süleymanoğlu, "İstikbalimizin Teminatı Kavramlarımızı Savunmak" başlıklı yazısında, "Kavramlar duygu ve düşüncelerin kilit taşlarıdır. Tarihte olup bitenleri kavramlarla anlarız, bugünü kavramlarla izah ederiz, yarınları kavramlarla hazırlarız. Kendi dışımızdaki dünyayla münasebetimizi, kavram köprüleri vesilesiyle oluştururuz." dedi ve bugün tevhid, takva, ihsan, hizmet, tevekkül, ümmet gibi kavramları dilimizden uzaklaştıracak olursak onların yerini bizim dünyamıza ait olmayan kavramların dolduracağına dikkat çekti. Ahmet Edip Başaran, "İnsan Vefası Kadar Yaşar" başlıklı yazısı ile dosyamıza katkıda bulundu. Vefası olmayanın kendisini adayabileceği davanın olamayacağını derinlemesine anlattı. Bir Ayet Bir Yorum köşemizde Doç. Dr. Abdülkadir Erkut, İsrâ suresinin 17. ayet-i kerimesini bugünümüze ışık tutacak şekilde yorumladı. Ailece köşemizde Cihan Uluç, "Bağlanma Türleri"nin ilişkilerimizde yaşadığımız sorunları aydınlatmadaki önemini anlattı. Mevlüt Dede, "Srebrenitsa Katliamı"nı kaleme aldığı yazısında, yakın tarihin kanlı bir katliamını bizlere hatırlattı. Kültür Sanat köşemizde Sümeyra Yaman "Dilden Kulağa, Hayalden Âleme" başlıklı yazısıyla bizi masalların dünyasına götürdü. Bu ayki söyleşimizi Ali Haydar Haksal ile gerçekleştirdik; usta yazarla nitelikli okumanın yolları üzerine konuştuk.

Sizleri birbirinden kıymetli yazı ve yazarlarımızla baş başa bırakırken 15 Temmuz'da devletimize, milletimize, medeniyetimizin kadim değerlerine yapılan menfur saldırıda kaybettiğimiz kahramanlarımızı, vatanımız için canlarını veren tüm şehitlerimizi rahmet ve minnetle yâd ediyoruz. Ayrıca hicri yeni yılınızı tebrik eder, yeni yılın İslam âlemine ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini Cenab-ı Hak'tan niyaz ederiz.

İSTİKBALİN
TAKDİRİ

10. UZMANINA SORDUK
Semahat ÖZGENÇ

**18. DİN ÖNDERLERİYLE İLGİLİ
KIYAMET SAHNELERİ**
Doç. Dr. Abdülkadir ERKUT

**20. HASET: ALLAH'IN TAKDİRİNE
RAZI OLMAMAK**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe GÜLTEKİN

22. Bİ' KAHVE?
Gülsüm KARAPINAR

24. PARÇACIK
Zeynep KAYSERİ

**26. BERRAK ZARAFET
SAMİMİ NEZAKET**
Arş. Gör. Refika SOYAL

**32. SENİN SINIRLARIN MI
BENİM SINIRLARIM MI?**
Tuba ÖZ

04
**İSTİKBALİMİZİN
TEMİNATI
KAVRAMLARIMIZI
SAVUNMAK**
Kaan H. SÜLEYMANOĞLU

28
BAĞLANMA TÜRLERİ
Cihan ULUÇ

14
İNSAN VEFASI KADAR YAŞAR
Ahmet Edip BAŞARAN

**TEMMUZ
2024**

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

**SARP DAĞLARIN ARASINDA
BİR ANADOLU HAZİNESİ:
TUNCELİ**
Şebnem AFYONLU

34. GURBET YOLCULUĞU
Şerife DOĞAN

**38. BAŞKASININ TUTTUĞU BALIKTAN
AŞ OLMAZ**
Gülşen ÜNÜVAR

40. SOLAKLIK
Muhammed Kâmil YAYKAN

**42. ÇAĞIN DAYATMASI: EVLİLİKTE
GÜÇLÜ VE HAKLI OLMAK**
İlknur ÖZHAN

**46. ALİ HAYDAR HAKSAL İLE
YAZIN DÜNYASI ÜZERİNE...**
Mahir KILINÇ

50. KEDİLİ SOKAK
Mustafa UÇURUM

58. FATMA RİKKAT KUNT
Meryem DALĞIÇ

64. SORUNSUZ BİR YAŞAM İÇİN
İshak KOÇ

**68. BUZULLAR ÇÖZÜLÜYOR,
DÜNYA TEHDİT ALTINDA**
Şule TÜZÜN

70. SREBRENİTSA KATLIAMI
Dr. Öğr. Üy. Mevlüt DEDE

**74. BİZ KİTAP OKUYAN
ÇOCUKLARDIK**
Seher MERİÇ

76. SUDA ERİYEN VİTAMİNLER
Merve Bilge ATALAY

78. BULMACA
Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK
Süreyya MERİÇ

60

**DİLDEN KULAĞA,
HAYALDEN ÂLEME**
Sümeysra YAMAN

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 26.06.2024

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

İSTİKBALİMİZİN TEMİNATI KAVRAMLARIMIZI SAVUNMAK

■ Kaan H. SÜLEYMANOĞLU

Vaktiyle bir Kızılderili kabilesi varmış. Bu kabilenin tek beslenme kaynağı, kenarında yaşadığı ırmak ve o ırmaktaki balıklarımış. Büyük bir kuraklığın ardından ırmak yavaş yavaş kuruyunca balıklar da sırta kadem basmış. Açlıkla karşı karşıya kalan kabilenin önde gelenleri toplanıp bu tehlikeli durum karşısında ne yapmaları gerektiğini konuşmaya başlamışlar. O sırada bazılarının gözleri, oturdukları vadiyi saran tepelerde cirit atan geyiklere kaysa da başta kimse aklından geçeni söyleyememiş. Çünkü geyikler yüzyıllardır bu kabile için avlanması yasak kutsal bir hayvan hükmündeymiş. İçlerinden bazıları, geyikleri yiyebileceklerini böylece açlıktan kurtulacaklarını mırıldanmış. Diğerleri buna şiddetle itiraz etmişler. Kısa bir sessizliğin ardından biri ortaya bir fikir atmış. Şayet geyiklere “dağ balığı” derlerse geyikleri değil dağ balıklarını avlamış olacaklarını, bu şekilde sorunun ortadan kalkacağını söylemiş. Bu teklif herkesin aklına yatmış ve kabile kıtlıktan geyikleri -pardon dağ balıklarını- avlayarak kurtulmuş.

Bu meşhur nükte, kavramlara yönelik müdahalenin yerleşik kültürel kodları nasıl yerinden edebileceğini göstermesi bakımından manidardır.

Kelimelerle düşünür, kelimelerle inanır, kelimelerle yaşarız. Kelimeler olmadan kendimizi ifade edemez, iletişim kuramaz, tecrübelerimizi gelecek nesillere aktaramayız. Eylemler fikirlere, fikirler kavramlara muhtaçtır. İnsanlar ruhsal ve bedensel ihtiyaçlarını karşılarken bazı kavramların etrafında kenetlenirler. Hayat ve ölüm karşısında mütemediyen anlam arayışı içinde olan insan, kavramlar sayesinde teselli bulur. Dil ve o dilin taşıdığı anlam dünyası; kişiyi ve toplumu, görünen ve görünmeyen tehlikeler karşısında güvende tutar, zor zamanlarda bir araya getirir, karanlıkta kalınca aydınlatır, pusula olup doğru yola iletir. Nesiller arası iletişim ve değerler aktarımı; dinî, ahlaki, yazılı, sözlü anlatıların içinde pırlanta gibi parıldayan tahkim edici ve örücü kavramlar sayesinde gerçekleşir.

Kavramlar duygu ve düşüncelerin kilit taşlarıdır. Tarihte olup bitenleri kavramlarla anlarız, bugünü kavramlarla izah ederiz, yarınları kavramlarla hazırlarız. Kendi dışımızdaki dünyayla münasebetimizi, kavram köprüleri vesilesiyle oluştururuz. Medeniyetler kavramlarla ayak durur. Örneğin İslam medeniyeti

tevhid, nübüvvet, adalet, merhamet gibi belirleyici kavramlar üzerinde durur ve can suyunu bu kavramların taşıdığı tarihî, ahlaki, ufki birikimden tedarik eder.

George Orwell'ın distopik romanı *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'te insanlar Okyanusya isimli kurgusal bir ülkede Büyük Birader'in amansız gözetimi altında yaşarlar. Sistem, toplumu köleleştirmek için evvela dili manipüle eder. Savaş işlerini Barış Bakanlığı, söylenecek yalanları Gerçek Bakanlığı, işkenceleri Sevgi Bakanlığı, yaşatılacak yokluğu Varlık Bakanlığı tesis eder. Büyük Birader, insanların düşünceleriyle savaşmak yerine o düşüncelerin taşıyıcı kolonları olan kelimeleri hedef almış, tahrifata uğratmış ve başarıya ulaşmıştır. Nitekim düşünce suçunu ortadan kaldırmanın yolu düşüncenin kendisini ortadan kaldırmaktır! Bunun yolu da kelimeleri daraltmaktan, azaltmaktan veya ters yüz etmekten geçer! Kelimeler azalınca bilinç tıkanacak ve sonuçta düşünce işlevselliğini yitirecektir: "Sözcükler her yıl biraz daha azalacak, bilinç alanı her yıl biraz daha daralacak. Kuşkusuz, şu anda bile *düşüncesuçu* işlemenin bir nedeni ya da gerekçesi olamaz." Özgürlük kavramı ortadan kalktıktan sonra kimse esaretinin farkına varamayacak, kitleler kendilerine empoze edilen kavramlarla yetinecektir. Böylece baştan sona akıl dışı

» Kavramlar bilinci canlı tutar, bilinç ise gözle görülmeyen bir bağ olarak gevşek ama derinlikli duyumsamalarla insanları birbirine bağlar. Çünkü nasıl ki insanın düşünce kabiliyeti bildiği kelimelerle sınırlıysa düşünce biçimi ve istikameti de dolaşımdaki kelimelerle mukayyettir.

Buhran dilde başlar, sonra bilince sirayet eder. Bugün gençliğimizin karşı karşıya kaldığı bütün sorunların, krizlerin, bunalımların temelinde ait oldukları medeniyetin temel kavramları ile içinde yaşadıkları çağın belirleyici kavramları arasında yaşadıkları çelişki yatmaktadır.

bir sistem sorgulanmayacak, aksine kurbanlar tarafından korunmaya çalışılacaktır.

Buhran dilde başlar, sonra bilince sirayet eder. Bugün gençliğimizin karşı karşıya kaldığı bütün sorunların, krizlerin, bunalımların temelinde ait oldukları medeniyetin temel kavramları ile içinde yaşadıkları çağın belirleyici kavramları arasında yaşadıkları çelişki yatmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in, Hz.

Peygamber'in çağları aşan şifalı nefesiyle yoğrulan toplumlar, gündelik yaşamlarını "ahiret", aile ilişkilerini "merhamet", ticaretlerini "ahlak", eğitimlerini "hikmet" gibi kavramların gözetiminde sürdürdüler. Modern dünyada bu kavramların yerini haz, rekabet, kâr, hırs gibi kavramlar

almıştır. İşin garibi, modern birey tıpkı *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'teki kurbanlar gibi olup bitenleri kanıksamış gözükmektedir.

Kavramlar bilinci canlı tutar, bilinç ise gözle görülmeyen bir bağ olarak gevşek ama derinlikli duyumsamalarla insanları birbirine bağlar. Çünkü nasıl ki insanın düşünce kabiliyeti bildiği kelimelerle sınırlıysa düşünce biçimi ve istikameti de dolaşımdaki kelimelerle mukayyettir. Kavramlar, gizli bir yontucu olarak toplumsal bilinci karmaşık ve ince süreçlerden geçirerek şekillendirir. Örneğin diğer büyük imparatorluk dilleri gibi yayıldığı coğrafyalardan sözcükler devşiren, böylece zengin bir dil varlığı oluşturan Türkçede

yedi bin civarında Arapça kelime olduğu bilinmektedir. Bu kelimeler daha çok dinî inanç ve pratikler kanalıyla Türkçeye dâhil olmuşlardır. Bu durum Türkçe konuşan bir kişinin düşüncesini ve söylemini doğal olarak İslam'la sıkı sıkıya irtibatlı kılacaktır. Medeniyetler kendilerine emsal havzalara karşı kolektif dirençlerini dilleri, ürettikleri değerleri ve bu değerleri temsil eden kavram haritalarıyla muhafaza ederler. Dille başkaldırır, dille savunur, dille haykırırlar. Kavramlar içe doğru bireyi, dışa doğru toplumu inşa eder, korur ve güçlendirir. Milletlerin istinat duvarı dilleridir. Dilin toplumlar için yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, muharebe meydanlarında mağlup olduğu hâlde bir dil

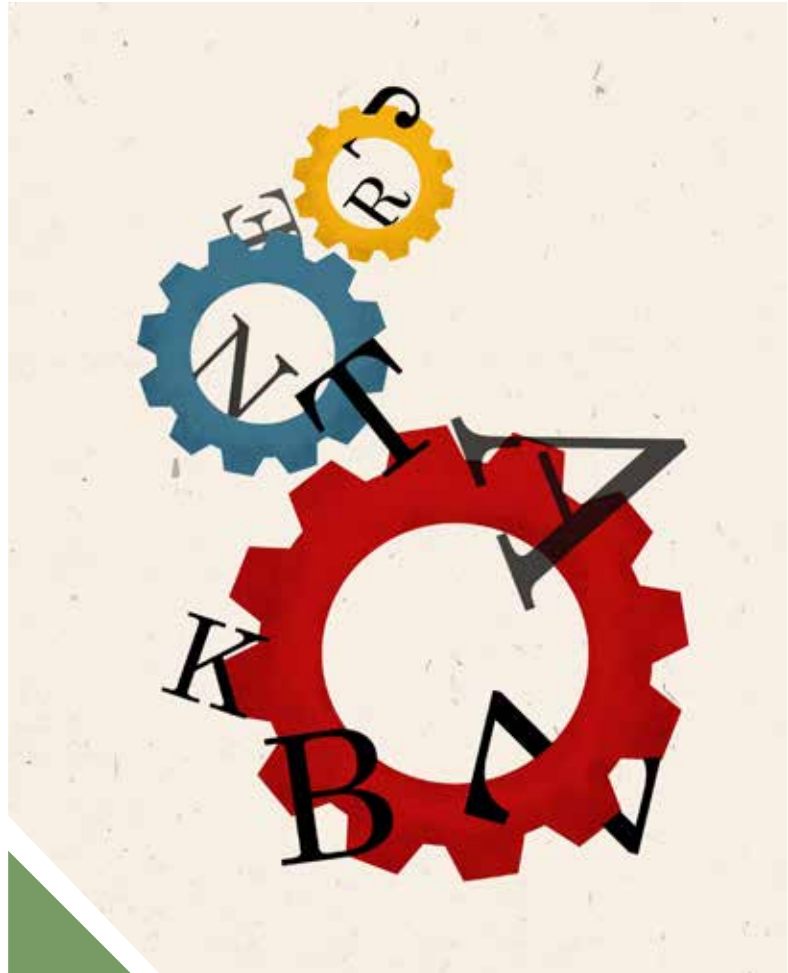
etrafında kenetlenmeye devam ettiği için tekrardan kolayca ayağa kalkabilen milletler üzerinden tarih bize defalarca göstermiştir.

İnsanın yeryüzü yürüyüşü bir imtihandır. Rabbimiz, dünyada başıboş bırakılmamızın söz konusu bile olamayacağını (Kiyâmet, 75/36), hangimizin daha iyi işler yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattığını (Mülk, 67/2), müjdeci ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdiğini (Bakara, 2/213) buyurmuştur. Vahiy insana rehberlik ederken kavramları yerli yerine oturtur. Tam da bu sebeple insanoğlunun en büyük sorumluluğu, Allah'ın kelamına karşı olan sorumluluğudur. Vahye, vahyin himayesinde teşekkül eden sahîh hayata, o hayatın kodlarını teşkil eden kavramlara karşı yürütülecek tahrifat, büyük bir cinayet olacaktır. Nitekim insanların iki dünya saadetini ilgilendiren dinin temel değerlerinin taşıyıcısı olan kavramları bozmak, asıl anlamından uzaklaştırmak, dünyevi çıkarlar uğruna değiştirmek en geniş anlamıyla insanlığın istikbaline yönelik bir suikast girişimidir. Bütün peygamberlerin müşterek mücadelesi, hayatın yansıması olan kavramları vahyin ölçüsüyle yeniden hizaya getirmek, yerli yerine oturtmaktır. Nitekim Cenab-ı Allah, inkârcıların ve eski kavimlerin, Allah'ın kelamını bile bile tahrif ettiğini, kelimelerin yerlerini değiştirdiklerini hatırlatarak

müminleri de dolaylı bir biçimde ikaz etmektedir. (Bakara, 2/75; Mâide, 5/13.)

Din istismarı için kolları sıvayan şer odaklar evvela kelimeleri yüzlerce yıllık bağlamından koparıp güncel, konjonktürel bir zemine taşırlar. İnsanların kutsalla ilişkilerini sağlayan kavramlar hedef alınır. Çünkü din, geleneksel dönemde de modern dönemde de bireyin düşünce, söylem ve eylemlerinde belirleyici rolünü muhafaza etmektedir. İstismar hareketleri, zehirli fikirlerine dayanak yapmak için bağlamından kopardıkları

İslam medeniyet havzasının makbul ve muteber kavramlarını, kötü amaçları için kullanırlar; söz gelimi mucize, imam, cemaat, hizmet, keramet, rüya, ilham, cihat, şehadet, itaat, hilafet gibi kavramların içini boşaltıp onları nevezuhur yorumlarla doldururlar. Yakın tarihimizde sinsi ve eli kanlı bir terör örgütü olarak toplumsal huzurumuzu dinamitlemeye kalkışan FETÖ'nün ya da İslam diyarını kan gölüne çevirmekle kalmayıp barış ve selamet dini İslam'ın imajını bütün dünyada lekeleme misyonunu üstlenen

Eğer biz tevhidi, kulluğu, nübüvveti, asr-ı saadeti, sahabeyi, ilmi, tevazuyu, adaleti, ahlakı, takvayı, ihsanı, ihlası, daveti, cemaati, hizmeti, tefekkürü, tevekkülü, ümmeti dilimizden uzaklaştırır, yerli yerinde kullanmazsak onların yokluğundan oluşan boşluklara bizim dünyamıza ait olmayan kavramlar gelip kurulur.

DAEŞ gibi yapıların farklı usuller benimsemekle birlikte dinî kavramları manipüle etmek noktasında aynı yol ve yöntemi benimsediklerini unutmamak gerekir. Hakikat adı altında yalan, dürüstlük adı altında ikiyüzlülük, cihat adı altında zulüm, adalet adı altında talan, birlik adı altında ihtilaf üreten bu ve benzeri yapılar, şahsi menfaatleri ve hain emelleri uğruna Allah'ın dinini ve o dinin gölgesinde gelişip serpilip, çiçek açan, insanlara şifa olan temel değerleri, kavramları istismar ederken en ufak bir tereddüt göstermezler.

Bu sebeple bizim inanç ve ideal dünyamızın sütunları mesabesindeki kavramlarımızı

tıpkı Mehmet Akif'in "*Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli*" dediği gibi yüksek bir teyakkuzla savunmamız, istismar ve işgalden korumamız gerekiyor. Çünkü vatanın da mabetlerin de sınır bekçisi, bizi biz yapan kavramlarımızdır. Heidegger'in ifadesiyle "Dil varlığın evidir." İnsan varlık üzerine, ölüm üzerine, hayat üzerine hatta dil üzerine düşünürken dile ihtiyaç duyar. Dile aktaramadığımız bir düşünce henüz teşekkül etmemiş bir düşüncedir. Bu açıdan baktığımızda dilimiz en derin mahfazamız, en bariz zırhımızdır da.

Yeri gelmişken ebeveynler olarak öncelikle bizim iletişim dilimizi gözden geçirmemiz gerektiğini hatırlayalım. Aynen'lerle, ok'lerle, slm'larla, meeting yapmak'larla, assign etmek'lerle, emojilerle barışık yaşayan insanlar olursak çocuklarımıza bu dilin içinden aktaracağımız değerlerin de bu dilin dünya görüşüyle sınırlı kalacağını unutmamalıyız. Dört başı mamur Türkçemizin berrak sularından uzaklaştıkça o dilin içinde medeniyet değerlerimizin kandilleri gibi parlayan kavramlarla da ünsiyetimiz azalacaktır. Birilerinin ihmeline, ötekilerin istismarına bakmadan medeniyetimizin temelini teşkil eden kavramları daima gündelik dilimizin içinde tutmak, kınayanın kınamasına aldırış etmeden onları yüksek mevkilerinde konumlandırmak, gerçek anlamlarıyla kullanmak,

istismar edildiklerinde kıskançlıkla geri almak hepimizin boynunun borcudur.

Her bir kelime, ardından akraba sözcükleri de sürükler. Böylece kendi iklimini, atmosferini oluşturur. Bu atmosfer dilimizden düşüncemize, davranışlarımızdan ideallerimize geniş bir sahaya yayılır. Bugün dünyada egemen olan tüketim ve kâr odaklı hayat tarzı, Batı menşeli kavramların egemenliğinin ardından ortaya çıkmıştır. Kavramlar arka planlarında yeme içmeden oturup kalkmaya, giyim kuşamdan davranışlara kadar geniş bir kültürü beraberlerinde taşırlar. Cılız dil, cılız kültürü; tahrif edilmiş dil, ucube kültürü; istismar edilen dil, ikiyüzlü bir hayatı beraberinde getirir. İletişim kanallarının yaygınlaşmasıyla iyice küreselleşen dünyada, kültürlerin birbirini etkilemesi, istila etmesi, tahrif etmesi, dejenere etmesinin kolaylaştığını görüyoruz. Eğer biz tevhidi, kulluğu, nübüvveti, asr-ı saadeti, sahabeyi, ilmi, tevazuyu, adaleti, ahlakı, takvayı, ihsanı, ihlası, daveti, cemaati, hizmeti, tefekkürü, tevekkülü, ümmeti dilimizden uzaklaştırır, yerli yerinde kullanmazsak onların yokluğundan oluşan boşluklara bizim dünyamıza ait olmayan kavramlar gelip kurulur. Bu sebepten dili savunmak, medeniyetimizin geleceğini savunmak demektir.

UZMANINA SORDUK

■ Semahat ÖZGENÇ

DİB Plan ve Programlar Daire Başkanı

İnsanoğlu küçük yaşlardan itibaren ait olduğu kültürün, medeniyetin referans değerlerini bazı kavramlar dolayısıyla öğrenir. Bu noktadan hareketle dille kültür arasında nasıl bir münasebetten söz edebiliriz? Dillerin asırlar içinde kazandığı birikimler, düşünceye ve sosyal hayata nasıl yansır?

“İnsan toplumsal bir varlıktır.” yargısı, insanı toplum içinde okumaya çağırır. Bu davet, insanın toplumla kurduğu bağlara işaret eder. Yani insan; kendi biricik varlığını, içinde yer aldığı toplumla tanımlar, insani yetkinliğini ancak bir toplum içinde gerçekleştirir. Konuştuğumuz dil de bizi çepeçevre kuşatan toplumsal normların temsillerinden biridir. Yapıp ettiğimiz her şey zihnimizde soyut bazı temsilleri içerir. Bunların seslere dökülmesi de dil aracılığıyla olur. Dil tabii ki sadece sesleri ifade etmez, aynı zamanda toplumda “normal” olarak tanımladığımız davranış modellerini de kapsar. “Normal olmayan” davranışlar toplumun kültürünü oluşturan bu kabullerin dışında değerlendirilir, kabul görmez. Kısacası eşyaya ve insana dair sahip olduğumuz anlamlı ve bir değere işaret eden bu kabuller bir duruşu ifade eder. Dil ve kültür bu duruşun somut temsilleridir diyebiliriz. Yani neyi nasıl algılıyorsak o şekilde davranır ve ifade ederiz. Mimarimiz, musikimiz, sanatımız, ilmî geleneklerimiz normal kabul ettiğimiz bu dilin somut

yansımalarıdır. İnşa ettiğimiz cami, dinlediğimiz müzik, ilmî-bilimsel birikimlerimiz ve sanata dair kabul ettiğimiz değerlerin tamamı toplumu oluşturan insanın yapıp etmeleriyle meydana gelir. Bu anlamda gerek davranışa dökülen gerekse konuşurken kullandığımız dil, kimliğimizdir. İletişim için seçtiğimiz her bir kavram bizim hayat anlayışımızı temsil eder. Bireylerin kullandığı dil, o toplumun tecrübesini, birikimini, geleneğini yansıtırken iletişim becerilerimizi de güçlendirir ya da zayıflatır.

İnsanın kendi varlığını gerçekleştiribilmesi için sadece yaşamsal ihtiyaçlarını yerine getirmesi yetmez. İbn Sina’ya göre toplumu bir arada tutan asgari ihtiyaçların sağlanması insanın yetkinliklerini gerçekleştirmesinde tek başına yeterli olmaz. Toplumda görev dağılımına ek olarak adaleti sağlayacak kuralların konulması da gerekir. Bu kurallar da ancak topluma vahyi anlatan bir peygamber ile belirlenebilir. İbn Sina’ya göre ancak böyle bir toplum medeniyet düzeyine yükselir.

İslam medeniyetinin temelini teşkil eden kavramların birbirinden çok farklı kültürlerle sahip Müslüman toplumlarda geçerliliğini koruduğunu görüyoruz. Müslümanları derinden derine birbirine bağlayan bu kavramların bizler için öneminden bahsedebilir misiniz?

Medeniyet kavramı tarih boyunca pek çok toplum için

kullanılmış, geçmişten bugüne çok farklı tanımlarla izah edilmiş. “Medeniyet nedir?” sorusunun cevabını burada tartışmayı düşünmüyorum. Fakat yukarıda İbn Sina’nın temellendirdiği noktadan hareketle sadece temel insani ihtiyaçlarını giderebilmek için bir araya gelen insan topluluklarının oluşturuğu her topluluğu medeniyet sayamayacağımızı ifade edebiliriz. İnsanlığın bugün ulaştığı birikim çağlar boyunca birbirinden etkilenen Mısır, Hint, Çin, Yunan ve İslam medeniyeti gibi kadim geleneklerin tecrübeleriyle oluşmuştur.

İslam, neşet ettiği dönemlerden bugüne kadar yayıldığı bütün coğrafyalarda etkisini her zaman göstermiştir. Müslümanların vahyi anlama ve yorumlama biçimleri ile gelişen İslam medeniyeti kendiliğinden oluşmamıştır. Fetihler aracılığıyla dünyaya yayılan İslam, farklı coğrafyalarda tanıştığı yeni kültürleri derinden etkilemiş, dönüştürmüştür. Müslümanlar farklı kültür ve medeniyetlerden aldıkları bu kültürel mirası, İslam dairesinde hayatta tutmayı başarmışlardır. Bugün dünyanın neresine giderseniz gidin birtakım kültürel farklılıklar dışında Müslümanların İslam algısı değişmez. Bunun sebebi İslam’ın tek bir kavme ya da topluma değil, bütün milletlere hitap eden bir din olmasıdır. Ayrıca bu noktada en önemli unsur, bana göre, İslam’ın insanlara öğrettiği bir ahlaki ilkede saklı. Bu ilke; Müslümanların,

insanlığın birikimini geçmişten bugüne kadar peygamberler aracılığıyla ulaşan bir miras olarak görmeleridir. Müslüman âlimler, fetihler ile ulaşılan bölgelerdeki ilmî birikimi tercümeler yoluyla öğrenmiş, kimi zaman öğrendikleri konularda cevap üretmeye kimi zaman da o bilgiyi vahiy çerçevesinde yeniden yorumlamaya girişmiş, kendilerini farklı kültürlerden, dinlerden de olsalar geçmiştekilerin öğrencisi olarak görmüşlerdir. Önceki medeniyetlerden tevarüs eden ilmi ve birikimi “yitik mal” olarak gören Müslümanlar ulaştıkları felsefi-ilmî birikimi içselleştirebilmişlerdir. Böylece ilmî miras yeniden yorumlanarak İslam’a ait hâle gelebilmiştir. Bu durum medeniyet değerlerinin sonraki kuşaklara taşınabilmesini sağlamıştır. Bu büyük birikim, birbirine eklenerek çağları aşmış ve bugüne kadar gelebilmiştir. İnsanlığın ortak mirası olan ve İslam’la yeniden yorumlanan bu ilmî birikim yeni bir paradigmada süreklilik kazanmış ve korunabilmiştir. Yunan felsefesinin yorumları İslam âlimleri aracılığıyla Batı’ya taşınmış orada başka bir medeniyetin oluşmasına temel teşkil etmiştir. Medeniyet birikimimize bakışımız kültürümüzü geleceğe taşımada en önemli etmen olarak yorumlanmalıdır. Geçmiştekilerin başarısı, bana göre buradan gelir. Mirası geleceğe taşımak onu yeniden yorumlayabilmekle mümkün olmuştur. Bunu başarabilen

nesiller kendi çağlarının temsilcileri olmuşlardır.

Din toplumlar için belirleyici olma rolünü sürdürmüştür. Bunu bilen kötü niyetli kimi çevreler dinî kavramların tahrifatını kendilerine misyon edinmiş, yüzyılların tecrübesiyle olgunlaşan kavramları şahsi hırs ve çıkarları doğrultusunda yeniden tanımlama, yorumlama, istismar etme yoluna gitmişlerdir. Dinî kavramların içinin boşaltılmasına ve istismarına karşı Müslümanların nasıl bir dikkate, titizliğe, teyakkuza sahip olması gerekir?

Dinlerin kendilerine has aktarım yöntemi var. İlahi hükümler vahiy yoluyla peygamberlere ulaşır, onlar da içinde buldukları toplumun diliyle bu vahiy açıklarlar. Efendimiz (s.a.s.) Allah’tan aldığı vahiy bizlere olduğu gibi aktarmış, yaşayarak da şerh etmiştir. Dinî bilginin koruma altına alınmasında en önemli etken aktarımda kullanılan yöntemlerdir. Bilgi, sistemli olduğunda aktarılabilir. Dağınık bilgiyi korumak ve aktarabilmek mümkün değildir. Bugün hâlâ felsefi görüşlerini tartıştığımız filozoflar sistem filozoflarıdır. Bu filozoflar yaşadıkları çağın ilmî birikimini sistematize ederek aktarabilmişlerdir.

Bilginin bir sistem içinde aktarılabilmesinin yolu ise kavramsallaştırılmasıyla mümkündür. Hadis, fıkıh, tefsir gibi ilmî geleneklerin günümüze kadar ulaşmasının altında kendi kavramsal

çerçevesini kurmuş olmaları yatar. Bu gelenekler ulaştıkları bütün coğrafyalarda yeniden yorumlanarak birikimlerini genişletmiş; böylece ilmî süreklilik korunmuştur. Bilgi canlı tutulmuştur. Durağan bilgi genç nesillere doğru aktarılamaz. Anlamını bilmeyen kimselerce kullanılan bilginin istismarı da mümkündür. Bu durum, kavramların, yetkin olmayan kimselerce istismarına ve aslına uygun olmayan şekilde yorumlanmasına da kapı aralar. Sahih dinî bilgiye ulaşabilmek için doğru kaynaklara ve bu kaynağı doğru bir şekilde aktaran işin ehli kişilere ulaşmamız gerekiyor. Doğru anlamak, doğru ifade edebilmenin de temel prensibidir.

Bir toplumda ifade edildiğinde herkesin aynı şeyi anladığı bir mekâna, işe, duruma has kavramlarımız vardır. Başka yerde kullanamazsınız. Hangi bölgemize giderseniz gidin “imam” dendiğinde camide görev yapan din görevlisi akla gelir. Kurumumuzda imam-hatiplik görevini hassasiyetle yerine getiren hocalarımıza ait toplumumuzda çok önemli bir yeri olan bu kavram FETÖ tarafından istismar edilmiştir. Örneğin Müslümanlar, “şehit” dendiğinde Allah’a iman etmiş, O’nun emirlerine uygun olarak yaşarken vatanı ve dinî değerleri için can veren kimseyi anlarlar. Çünkü şehit kavramına dair Kur’an-ı Kerim’de kavramın çerçevesi böyle çizilmiştir. Peygamber Efendimizin verdiği örnekler şehit kavramının anlamını belirlemiştir.

Günümüzde, dinî hassasiyete sahip samimi vatandaşlarımızın duygularını sömürerek kendilerine meşruiyet kazandırmaya çalışan DEAŞ gibi örgütlerin bu kavramları da istismar ettiklerine şahit oluyoruz. Mesela “oruç” kelimesi bizim bir ibadetimize özel dinî terminoloji kapsamında tanımlanmış kavramlarımızdan biridir. Oruç kavramını bir “diyet” yöntemi için kullanmak doğru değildir. Müslüman kimse “evrene mesaj” göndermez. Bu başka bir dinin ritüelinden alınmış ve dilimize çevrilmiş bir ifadedir. Müslüman’ın talepte bulunduğu, yalvardığı, dua ettiği tek varlık Allah Teâlâ’dır. Gördüğünüz gibi sadece dinimize ait kavramlar istismar edilmiyor, başka inançlara ait kavramlar da bizim inanç sistemimizin içine dâhil edilmeye, Müslümanlar tarafından kullanılmaya zorlanıyor. Bu kavramları kullanmamalıyız, uygun olmayan yerlerde kullanılmalarına müsaade etmemeliyiz ve kullananları uyarmalıyız.

Dijitalleşme rüzgârıyla birlikte dilimizin gittikçe daraldığını, kültür ve medeniyetimize ait kavramların gündelik hayatımızdan yavaş yavaş çekildiğini görüyoruz. Bu daralma karşısında hem yetişkinlere hem gençlere neler tavsiye edersiniz?

İletişim araçlarının, teknolojideki bu denli gelişme sonucunda, bize alternatifleri olan farklı tercihler sunması beklenirdi. Fakat dijital alanda

açılan her kanal birbiriyle benzeşerek çoğalıyor. Bir platformda gördüğünüz paylaşım çok kısa bir süre içinde diğer platformlara da yayılıyor. Verilmek istenen mesaj değişse de izleyiciyi çekebilme için benzer dil ve paylaşım yöntemlerinin kullanıldığını görüyoruz. Videolar ya da sınırlı sayıda karakterle yazılan her bir paylaşım telefon ya da bilgisayar ekranında yukarı doğru akarken bizler bir sonraki paylaşımına geçebilmek için ekranı sürekli kaydırıyoruz. Platformlar, kullanıcıları sürekli yeni bir paylaşımın zorluyor. Bu da gündelik dilin üstüne çıkamayan, hiçbir mesaj içermeyen, sadece görünür olmakla tıklanmanın, beğenilmenin kısa süreli hazzını yaşatan bir bağımlılığa dönüşüyor. Bu hıza yetişmek için de kendine has dil ve sunum yöntemleri üretiliyor. Özel kısaltmalar kullanılıyor. Bu hıza ve hazzı çok fazla

» Sahih dinî bilgiye ulaşabilmek için doğru kaynaklara ve bu kaynağı doğru bir şekilde aktaran ehli kişilere ulaşmamız gerekiyor. Doğru anlamak, doğru ifade edebilmenin de temel prensibidir.

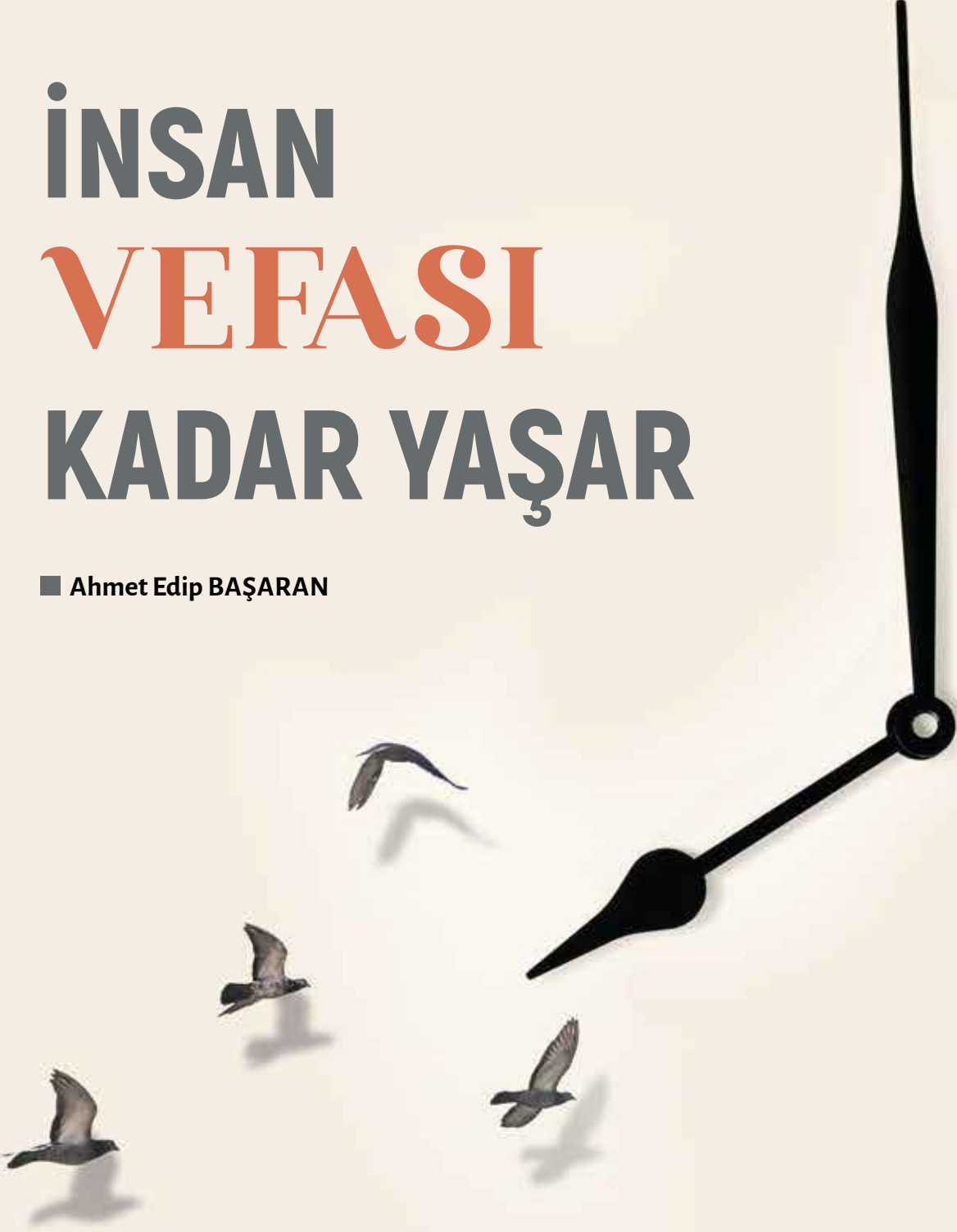
maruz kaldığımızda sınırlı bir kelime grubuyla konuşmaya başlıyor, duygularımızı, düşüncelerimizi hissettiğimiz gibi aktaramıyoruz. Sabırsız, tahammülsüz, birbiriyle konuşmayan insanlar hâline geliyoruz.

Dijital dünya yapay zekânın da katkılarıyla farklı coğrafyalarda yaşasa da insanları, sanki aynı hayatı yaşayan, birbiriyle aynı zevklere sahip, tek tip bireyler hâline dönüştürüyor. Dijital kültür kendi dilini geliştirdi. Kendine has ahlaki kabullerine dayalı bir yaşam tarzı sunmaya başladı. Değişim kaçınılmaz bir olgu. Elbette her toplum değişimle yüzleşmek zorunda. Bu değişime alternatif olarak “kendi yeninizi” oluşturamazsanız dijital kültürle aktarılan, başkasına ait bir kültürde yaşamak zorunda kalırsınız. Bu konuda yetişkinler olarak bizlere çok büyük bir sorumluluklar düştüğü kanaatindeyim. Geçmişe öykünerek yeniyi kötülemek yerine yeni olanla yüzleşmemiz gerekiyor. Geçmişle şimdinin birleşebildiği hayat çözümleri üretmeliyiz. Yeni nesil, eskiyi bilmediğine göre bunu ancak yetişkinler yapabilir. Çağımız da zaten bizi buna zorluyor.

“Yeni olana nasıl bakmalıyız?” sorusunu kendime öteden beri sorarım. Yeni olanla kurduğunuz bağı kendi köklerinize bağlayamadığınız sürece o asla size ait olmayacaktır. Yeniye dair kendi ürettiğiniz kelimeleriniz ve kavramlarınız yoksa ona gerçek anlamda sahip değilsiniz demektir.

İNSAN VEFASI KADAR YAŞAR

■ Ahmet Edip BAŞARAN

Önce soruyu ve sorunu net bir şekilde tespit ederek başlayalım. Bizler cephede kazandığı savaşı kelimelerde ve kavramlarda kaybetmeye yüz tutmuş bir toplumuz. Soru bu cümlelerin neresinde? Sorun neredeyse orada bir soru vardır. Kelimelerimizi ve kavramlarımızı nerede kaybettik? Sorusu olanın sorumluluğu, mesuliyeti olur. Tıpkı insan gibi kelime de kökleriyle kaimdir. Köke indiğimizde anlam/değer dünyamızın ana işaretlerini orada rahatlıkla görebiliriz. Köklere inmeden “asıl” a varamayız. Asıl usuldür ve usul olmadan vusul olmaz. Vusul bize gideceğimiz ve varacağımız menzili hatırlatır.

Bu bağlam içinde kelimeler, kavramlar birer pusula gibidir. İman ise o pusulanın çekim alanı. Şayet imanda bir zafiyet göstermişsek, gösteriyorsak o pusulanın iğnesi çalışmaz. Akabinde bir yönsüzlük hastalığına tutuluruz ki modern insanın temel sorunu da burada temerküz eder. Yer yön kelimelerinde içkin olan anlam derinliği bizi hem aidiyet hem de kimlik kavramıyla yüzleştirir. Bunlar olmadan ne kendimizi ne de yaşadığımız yurdu izah edebiliriz. İnsan kelimelerden ve kavramlardan mürekkep bir vatandır ve bu vatani canımız pahasına korumakla mükellefiz.

Kelimelerimizi ve kavramlarımızı nerede kaybettik? Biz Türkiye’de yaşayan Müslümanlar zincirleme bir reaksiyon hâlinde ilerleyen kayıp halkaların içinde yaşıyoruz. Kelimelerimizi ve kavramlarımızı kaybettiğimiz yer, onları ancak ve sadece orada yani kaybettiğimiz yerde bulabileceğimize dair bir anlamı tazammun eder. Öyle ya, insan nerede düştüyse yine orada ayağa kalkabilir, bir başka yerde değil. Sorunları doğru teşhis etmek, sorunları çözme adına bize bir imkân bahşeder. İçinde yaşadığımız kayıp halkalar, modernleşme sarmalı içinde yerimizi ve

Vefası olmayanın kendisini adayabileceği ne bir dostluk ne de bir dava, ideal söz konusudur. Çünkü vefa insanı bencilliğin kuru kuyularından çıkartır ve onu bir insana, bir topluma, bir ülküye yoldaş kılar.

yönümüzü aradığımız bir kesitin mahsulüdür.

Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında sağlıklı bir bağ kuramayan her toplum bu kaos içinde bocalar. Çünkü kavramlar sadece bir tefekkür azığı değil aynı zamanda bir köprüdür de. Geçmiş bugüne, bugünü ise geleceğe bağlar. Kavramlarımızı kaybettiğimizde köprülerimiz de yıkılmış demektir. İnsanla insan, insanla tarih, insanla toplum, insanla vatan arasındaki köprüler. Çünkü hepsi de birbirine bağlıdır bunların. “Bir tel kopar âhenk ebediyyen kesilir.” diyordu Yahya Kemal. İşte o kesilen ahengi yeniden imar ve ihya edebilmenin yolu da yine kelimelerden, kavramlardan geçmektedir.

Yaşadığımız zamanlar değerlerin ve kavramların karşısına çok çetrefilli iki sorunu çıkardı: Yozlaşma ve içeriksizleşme. Yozlaşma, beraberinde değerlerin ikonlaşmasını yani bir çeşit gösteriye dönüşen donmuş sfenkslere benzer bir kabuk fetişizmini getirir. Böylesi bir düzlemde değerler sadece hazır pasta kalıpları muamelesi görür. Yaşamayan, soluk alıp vermeyen, donmuş, statik, güzel yontulmuş mermer külçelere dönüşür. Adları vardır sadece ve o kadar çok konuşulur ki artık kendisi olmasa da olur, noktasına gelirsiniz. Burası iyiliği

konuşmaktan iyilik yapmaya fırsat bulamayan insan tekinin hazin serüvenine denk düşer.

İçeriksizleşme ise doğrudan o değerlerin, kavramların içini boşaltarak onları sıradanlığın ve laf ebeliğinin değirmeninde döndüre döndüre gerçekleştirir. Ve böylece en büyük kötülüğü aslında o değerlere/kavramlara değil kendimize yaparız. Çünkü bu, hâlihazırda gündelik çıkar ilişkilerinin, gelgeç kaygıların değirmeninde öğütülen insan gerçekliğimizden başka bir şey değildir. Şu hakikati asla akıldan çıkarmamalıyız: İçimizde bulamadığımız bir hakikati dışımızda asla bulamayız. Buna değerleri, kavramları da katabiliriz elbette. Dolayısıyla yukarıda “Nerede?” sorusu merkezinde temayüz eden yer aslında bizim içimizdedir. Çünkü yeryüzünde bütün yıkımlar ilk önce insanın kendi içinde başlar. O yıkımdan sonra da ötesi gelir.

Vefa, sıradanlığın ve laf ebeliğinin değirmeninde döndüre döndüre el birliğiyle içeriksizleştirdiğimiz kavramların başında gelir. Her kim vefa duygusundan bahsedecek olsa bir suç mahalline girmiş gibi hissederiz kendimizi. Çünkü vefaya vefasızlık etmiş, ona gereken değeri ve önceliği vermemişizdir. Tersinden bir duygu durumu da söz konusudur elbette. Uğradığımız vefasızlıklar karşısında bir şikâyet bağlamında söyledığımız

“Vefa sadece İstanbul’da bir semt ismi.” ifadesi de dâhil olmak üzere vefasızlıktan yakındığımız her olay ve olgunun dolaylı yoldan muhatabı da aslında yine bizleriz. Bir kısır döngü içinde debelenir gideriz. Her sitemde kendimize dair bir suçlama da içkindir aslında. Biz vefanın neresindeyiz? İstanbul’a kadar gidip bir örnek vermek yerine her insanın da bir şehir olduğu hakikatinden yola çıkarak kendi iç şehrimizde var mı “vefa” adında bir semt, kendimizi bir sorguya çekmeli, içimizi yoklamalıyız.

Evet doğrudur, vefasızlık bu hayatta sırtlanmak istemeyeceğimiz gönül suçlarının başında gelir. Ama başımız o kadar beladadır ki bu suçla saymakla bitmez. Sözlükler vefayı tanımlarken “sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı” karşılığını verir. Bir süreklilik imi taşır vefa. Her an kendini tazeleyen bir ırmak misali, insan yüreğinde akar durur. Akıp durmalıdır da. Hanımını artık sevmediği için ondan ayrılmak istediğini söyleyen bir kişiye Hz. Ömer’in “Bunca zamandır sana yoldaşlık eden o insana bir vefa duygun da mı kalmadı?” şeklinde karşılık verdiği rivayet edilir. Vefa bu sebeple bütün insani ilişkilerde bir atardamar gibidir. Çıkar ilişkilerine karşı varlığımızı koruyan bir zırh.

Vefa ırmağı kurduğunda insanın içi kuruyup çöle döner. Vefası olmayanın

kendisini adayabileceği ne bir dostluk ne de bir dava, ideal söz konusudur. Çünkü vefa insanı bencilliğin kuru kuyularından çıkartır ve onu bir insana, bir topluma, bir ülküye yoldaş kılar. Yoldaşların gönül sözleşmesinde üstü örtük bir şekilde de olsa vefa en başta gelen değer değil midir sonuçta? Değer diyoruz insanı insanda tutan kavramlara. İnsanlara değmemizi, dokunabilmemizi, onlarda bir gönül izi bırakabilmemizi sağladığı için değerdir onlar. Bu sebeple olsa gerek, boşa akan eylemlerin öncesi ve sonrası için “Değer mi, değdi mi?” benzeri sorguların içinde buluruz kendimizi. Bir nevi hayat yoklamasıdır bu.

İnsan başta kendisi olmak üzere kelimelerin taşıdığı bütün çoğul anlamların hakkını vermekle mükelleftir. İnsan anlam üreten, anlam üretmesi zorunlu bir varlıktır çünkü anlam üretmediği an yaşama gerekçelerini de kaybeder. Tıpkı toplumlar ve devletler gibi insan da yüklendiği özgül anlamları geçmişe bağlamak, oradan yola çıkarak şimdi ve gelecek arasında bir yakınlık kurmak zorundadır. Bütün yolculuklar insanın kendi içinde başlar. Vefa bu yolculuğun özüdür. Çünkü ömür adını verdiğimiz o sabit ve değişkenler arasında deveran eden maceramız vefayla bir şahsiyet ve kimlik kazanır. Vefanın bir irade ve kimlik beyanı olması da bu cümledendir.

Vefası olmayanın şerrinden korunmak için yine vefaya sığınmaktan başka çıkar yol yoktur. Sevgiyi sevgisizlerden, vefayı vefasızlardan öğrenmek de hayatın tecrübe edilen gerçeklerinden biri sonuçta. Zıtlıkların dünyasında yaşıyoruz ve hayat ilahi bir tecelli çeşmesi misali akıp duruyor. Aşkı, sevgiyi, fedakârlığı, yardımseverliği bereketli ve daim kılan hassaların merkezinde durur vefa. Bir söz üzerinde mutabık kalmanın ve o söze sadakatin sınırlarını vefa belirler. Vefa, dilimize Arapça'dan gelmiş bir kelimedir ve kök anlamı "sözünü tutma, borcuna sadık olma, görevini yerine getirme" demektir. Ömür bir borçtur, dünya O'na verdiğimiz kulluk sözünü gerçekleştirdiğimiz yerdir ve o ömür nihayete erip öteye sırlanınca "Sözünü tuttu, borcunu ödedi, görevini yerine getirdi." anlamına gelen vefat kelimesini kullanırız. O da vefayla aynı kökten gelmektedir. Borcun bedelini karşılayan fiyat, borcu ödeme manasındaki ifa da yine aynı kökten gelir. Ne demiştik? Tıpkı insan gibi kelimeler de kökleriyle kaimdir. Köke indiğimizde anlam/değer dünyamızın ana omurgasını görürüz. Köklere inmeden "asıl"a varamayız. Vefanın anlam/değer dünyası da o köklerde saklıdır.

Bir dostluğu ve sevgiyi her gün aynı tazeliğinde, mütemadiyen artan bir bereket çağlayanı içinde sürdürebilmenin yolu yordamı vefanın sokaklarından

» Bütün yolculuklar insanın kendi içinde başlar. Vefa bu yolculuğun özüdür. Çünkü ömür adını verdiğimiz o sabit ve değişkenler arasında deveren eden maceramız vefayla bir şahsiyet ve kimlik kazanır.

geçer. İnsan bir şehirdir ve her daim sokaklarını temiz tutmalıdır. Klasik metinlerde geçen bedeni ve ruhu koruyan hasletler mevzu işbu şehri koruyup gözetmenin hikmet dolu anlatılarıyla yüklüdür. Hiçbir gerekçe, hiçbir zamane şartı bizi daha iyi insan kılan kavramları göz ardı etme talihsizliğine sürükleyemez. Vefa bir sözü düşürmeden taşıyabilme erdemini, bir davranış güzelliğini fedakârca bir emekle sürdürebilme iradesini bahşeder insana. Aslolan iyi insan olma cehti, çabasıdır. Bir fotokopi uygarlığında yaşıyoruz, aslımızı kaybetmek üzereyiz. Kopyaların kopyası olmaya doğru hızla sürüklenen insanoğluna köklerini, aslını, kök anlamlarını hatırlatacak kavramlara muhtacız. Vefa bu kavramların başında gelir.

Modernliğin dayattığı tüketim tarzı, çıkara endeksli insani ilişkiler yumağı, tecimsel bir akla perestiş eden anlı şanlı değer tacirleri tamamen dünyevileşmiş bir zihnin kaba ve kalın duvarlarıyla sarıyor dört bir yanı. Biz bu dünyadan değiliz. Dünyadan geçiyoruz. Bir sözümüz var ve elest bezminde o sözle birlikte var olduk. O söz hem bir borç hem de bir emanet. Sözün mesuliyeti öncelikle o söze gösterdiğimiz vefanın bir gereğidir. Günümüzde geldiğinde ardımızdan "Ömrü vefa etmedi." sözünü duymak istemiyorsak şimdi şu an baştan ayağa yeniden vefanın mesuliyeti ve güzelliğiyle temayüz etmeliyiz.

Vefa da bir şehirdir, göklerinde uçan kuşlarıyla, içinde durmaksızın akan ırmaklarıyla, sokaklarında çeşmeleriyle... Söz dönüp dolaşıp vefaya geldiğinde laf ebeliği değil mesuliyet ebeliği yapmalıyız. Sözün ve eylemin içinde sürekli doğduğumuz, doğrulduğumuz ve doğrulduğumuz bir mesuliyet ebeliği. Vefa, söz ve eylem cephesinde gözümüzü kırpmadan korumamız gereken bir kaledir. Çünkü insan dünyada vefası kadar ve vefasıyla yaşar. Vefası güzel olanın vefatı da güzeldir. Öyle bir güzellik hâlidir ki bu, o insan vefat ettikten sonra da vefasıyla yaşamaya devam eder. Çünkü vefa, el-Hayy olanın biricik izzet ve ikram sofrasıdır.

DİN ÖNDERLERİYLE İLGİLİ KİYAMET SAHNELERİ

Doç. Dr. Abdülkadir ERKUT
DİYYK Kurul Uzmanı

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ
بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا

“Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla. (O gün) her kime kitabı sağından verilirse işte onlar kitaplarını okurlar ve kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar.”

(İsrâ, 17/71)

Kur'an'da Cenab-ı Hakk'ın insanlara türlü nimetler, maddi-manevi imkânlar bahsettiği, diğer varlıkları kendi hizmetinde kullanıp onlardan yararlanma imkânı verdiği, böylece insanları onlardan üstün bir konuma yerleştirdiği belirtilir. (İsrâ, 17/70) Ancak asıl üstünlüğün ortaya çıkacağı bir gün gelecek ki o da kıyamet günüdür. İnsanı bu özelliklerle donatmaya kadir olan Allah'ın onu tekrar dirilteceği gün, sonrasında Kur'an'da şöyle tasvir edilmiştir: “Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağıracağımız günü hatırla. (O gün) her kime kitabı sağından verilirse işte onlar kitaplarını okurlar ve kıl kadar haksızlığa

uğratılmazlar.” (İsrâ, 17/71) Ayette “önder” kelimesi ile çevrilen “imam”, kendisine uyulan; inançta, amelde ve ahlakta önder telakki edilen kişidir. Kur'an'da hak dinde rehberlik edenler için kullanıldığı gibi küfür yolunda öncülük edenler için de kullanılır. (Enbiyâ, 21/73; Kasas, 28/41) O hâlde ayette, başta peygamberler olmak üzere din konusunda olumlu önderler yanında olumsuz önderlerden de söz edilmektedir. Ancak “imam” kelimesine amel defteri, amel, insanlara indirilen kitap, güzel ya da çirkin huy, anneler şeklinde birbirinden farklı manalar da verilmiştir. (Beydâvî, *Envarü't-tenzil*, 3/262) İnsanların önderleri ile çağırılmasından

iki husus anlaşılabilir: Birincisi, onlar önderlerinin adıyla; yani “Ey Muhammed ümmeti!”, “Ey Musa ümmeti!” ya da “Ey firavuna tabi olanlar!”, “Ey falan puta tapanlar!” gibi isimlendirmelerle çağırılırlar. İkincisi, her ümmet önderleri ile birlikte çağırılacaklardır. Yani içlerinde kendilerini hidayete erdiren veya saptıran önderleri bulunacaktır. (İbn Atıyye, *el-Muharverü'l-veciz*, 3/473)

Önderleri ile çağırıldıktan sonra insanlara amel defterleri verilecek ve amel defterleri sağından verilecek olanlar amel defterlerini okuyacaklardır. Amel defteri solundan verilenler ise yazılanları gördüklerinde kalplerini büyük bir korku

kaplar (Kehf, 18/49), dilleri dönmez olur ve amel defterlerini okumaktan aciz kalırlar. Zira amel defterleri son derece çirkin ameller ihtiva etmektedir. Amel defterleri sağ taraftan verilenlere gelince; onların durumu bunun tam tersidir. Onlar amel defterlerini en güzel şekilde okurlar; sonra onu sadece okumakla da yetinmez, diğer insanlarla da “... Gelin, kitabımı okuyun; çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum.” (Hâkka, 69/19-20) diye paylaşırlar. (Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, 21/19)

Kur'an'ın değişik ayetlerinde insanların önderleri ile ilgili olarak hesaba çekilecekleri ifade edilmekte; serlevha ayette mücmel olarak belirtilen konu başka ayetlerde açıklanmaktadır. Buna göre o gün insanlar kendilerine gönderilmiş peygamberlere iman edip etmediklerinden hesaba çekilecekler (Kasas, 28/65; Mülk 67/8-9); peygamberler ve şahitler getirilecek, bu konuda kendilerinin şahitliklerine başvurulacaktır. (Zümer, 39/69; Nisâ, 4/41; Mâide, 5/109)

Sadece peygamberlerle ilgili değil, peygamber dışındaki önderlerle ilgili olarak da bir hesaplaşma söz konusu olacaktır. Bunun sonucunda insanlar kendilerine küfrü telkin eden önderleri ve büyükleri (sâdât ve küberâ) ile ilgili pişmanlıklarını “... Keşke Allah'a ve Resül'e itaat edeydik.” (Ahzâb, 33/66) diye ifade edeceklerdir. Ayrıca “Ey Rabb'imiz! Biz önderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik de

bizi yoldan saptırdılar.” (Ahzâb, 33/67) diye yakınacaklardır. Zira onlar önderlerinin ve büyüklerinin hakikat üzere olduklarını zannetmişlerdi. Önderleri ve büyükleri, nüfuzları ile onları doğru yoldan saptırmışlar; Allah'ı ve peygamberini inkâr etmeyi gözlerine güzel göstermişlerdir. Onların haktan ne kadar uzak olduklarını ancak şimdi görebilmişlerdir. Bugün Allah'a ve Resülü'ne itaat etmiş olmayı ve azaptan kurtulmayı temenni etmektedirler. “Ey Rabb'imiz! Onlara iki kat azap ver!..” (Ahzâb, 33/67) diyerek onların hem kendi sapmalarından hem de kendilerini saptırmalarından dolayı cezalandırılmalarını talep etmektedirler. İnsanları saptıran önderler de bir taraftan yaptıklarını itiraf edecek, diğer taraftan da sorumluluklarını kabul etmeyeceklerdir. Onların bu tutumu şöyle ifade edilmiştir: “Kendileriyle ilgili azap hükmü kesinleşmiş olanlar, ‘Rabb'imiz! Şunlar azdırdığımız kimselerdir. Biz nasıl azmışsak onları da öyle azdırdık. Sorumluluklarını yüklenmiyor, onları senin hükmüne bırakıyoruz. Onlar zaten bize tapmıyorlardı.’ derler.” (Kasas, 28/63) Bazı ayetlerde de kıyamet günü insanların, kendilerini hak yoldan saptıranlarla sözlü atışmaları zikredilmektedir. (Arâf, 37/39; Sebe, 32/31-33)

Kur'an-ı Kerim'de, kitap ehlinin din önderlerini tanırlaştırmaları, din önderlerinin ise hakkı batılla karıştırma, ilahi kelâmı tahrif etme, ayetleri gizleme, haram

yeme gibi yanlış davranışları eleştirilmiştir. (Tevbe, 9/31; Bakara, 2/42; Âl-i İmrân, 3/78, 187; Nisâ, 4/161; Tevbe, 9/34) Konuyla ilgili ilgili kıyamet sahnelerinde de özellikle olumsuz önderlerle ilgili vurgular dikkat çekicidir. Kur'an olumsuz önderlerle ilgili bu nitelermeler üzerinden muhataplarına mesajlar vermektedir. Diğer bir deyişle din önderleri ile ilgili sakınılması gereken durumlar, inkârcılar ve tabi oldukları önderler üzerinden ifade edilmektedir. Yani inananlar da kör bir taklide saplanmaktan, önderlerinin dine aykırı davranışlarını görmezden gelmekten, dinin esaslarından kopuş anlamına gelen yönlendirmelerine tabi olmaktan, Allah Resülü'nün dinde tuttuğu doğru yola uzak düşüp kıyamet günü benzer bir pişmanlığa düşmekten kaçınmalıydılar. Nitekim aşağıdaki ayetlerde kıyamet günü insanların kendilerini saptıranlarla ilgili duyacakları pişmanlık Hz. Peygamber'in daveti bağlamında zikredilmiştir: “O gün, (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: ‘Keşke peygamberle birlikte aynı yolda olsaydım! Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim! Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!’ İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır. Resul, ‘Rabb'im! Kavmim bu Kur'an'a büsbütün ilgisiz kaldılar.’ dedi.” (Furkân, 25/27-30)

HASET: ALLAH'IN TAKDİRİNE RAZI OLMAMAK

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe GÜLTEKİN
Uşak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

”إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا
تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.“

“Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir.”
(Ebu Davud, Edeb, 44)

Başkalarının elindeki nimetlere göz dikme, o nimetlere kendisinin daha layık olduğunu düşünme ve onlardan alınıp kendisine verilmesini isteme şeklinde tarif edilen haset, kendisinin ateşten Âdem'in ise topraktan yaratıldığını söyleyerek Hz. Âdem'e secde etmeyi reddeden şeytanı Allah katında işlenen ilk günahın faili hâline getirmiştir. Hz. Âdem'in oğulları Hâbil ve Kâbil'i birbirine düşüren duygu da hasetten başkası değildir. Kâbil, kardeşinin sunduğu kurban kabul edilirken kendisinin sunduğu kurbanın kabul edilmemesini hazmedememiş, içi kardeşine karşı kin ve nefretle dolmuş ve nihayetinde yeryüzünde ilk cinayeti işleyerek katil olmuştur. (Mustafa Çağrı, “Haset”, TDV İslam Ansiklopedisi, 16/378-379)

İnsanı en güzel şekilde yaratan Allah, ona hem iyi hem kötü duyguları ilham etmiştir. Ancak Cenab-ı Hakk'ın, nefsinin kötü duygulardan arındıran kimselerin kurtuluşa ereceğini hatırlatarak uyarıda bulunması (Şems, 91/7-10), insanın “Ben yaratılıştan böyleyim, değişemem.” şeklinde mazeretlerinin geçersiz olacağını ortaya koymaktadır. İnsan önce kendisini tanımalı ve yaratılış itibarıyla kendisinde mevcut olduğunu fark ettiği bencillik, nankörlük, kibir, cimrilik, öfke, haset vb. kötü duygularını törpülemeye ve nefsinin dizginlerini ele almaya çalışmalıdır. Bu duyguların tamamıyla yok edilmesi mümkün olamasa da kişi doğru adımları atarak bu duyguları hayırlı bir hâle dönüştürebilir. Öfkeli kimsenin zalimin karşısında durup mazlumun yanında yer alması, kıskanç kimsenin kendisinden daha çok nimete sahip olanları kıskanmak yerine ibadet ve ahlak yönüyle kendisinden daha iyi olan kimselere imrenerek onlar gibi olmaya çalışması vb. davranışlar kişiyi

kötü olmaktan kurtaracak, tamamen yok edemese de hayra vesile kıldığı huyları kişiliğinde büyük değişimler meydana getirecektir.

Hz. Peygamber'in mümin kulun kalbinde iman ile hasedin bir arada bulunmayacağını söylemesi (Nesai, Cihad, 8), konunun imanla da ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. "Geçmiş toplumların hastalığı size de bulaştı: Haset ve kin beslemek! İşte bunlar, kökten yok edicidir. Saçı tıraş eder demiyorum, aksine dini kökünden kazıyıp yok eder." (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 56) diyen Allah Resulü, haset ve kinin imanı zedeleyecek, hatta dini yok edecek kadar tehlikeli bir duygu olduğuna işaret etmekte ve hadisin devamında "Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki iman etmeden cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Birbirinizi sevmenizi sağlayacak şeyi size haber vereyim mi? Aranızda selamı yayınız." buyurarak bize âdeta bir reçete sunmaktadır.

Rızık veren ve bu rızık kulları arasında taksim eden Allah'tır. Fiziki özellikler, mal mülk, makam mevki, eş, çocuk, ilim, amel vb. konularda her insanın nasibi farklıdır. Kullarından dilediğine rızık bol bol veren dilediğinin de rızıkını daraltan Allah'tır. (Ankebût, 29/62) Cenab-ı Hak "Yoksa insanları, Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı?" (Nisâ, 4/54) buyurarak kıskanıp başkasının elindekine göz dikmenin

takdire razı olmamak anlamına geleceğini hatırlatmakta ve bu konuda müminlere uyarılarda bulunmaktadır. (Nisâ, 4/32) Kaldı ki sahip olmayı arzuladığımız nimetler her zaman hayrımıza da olmayabilir, bize faydadan çok zarar da getirebilir. Başkalarının elinden alınıp bize verilmesini istediğimiz malın zevküsefa için kullanılmayacağını, ilmin kibreye açmayacağını kim garanti edebilir?

Haset, Allah'ın takdirine razı ve kendisiyle barışık olmayan insanların işidir. Kendisine verilen nimetlere razı olan kimse huzurlu bir hayat sürecektir, kendisini sürekli başka kimselerle mukayese ederek iç huzurunu

Haset, Allah'ın takdirine razı ve kendisiyle barışık olmayan insanların işidir. Kendisine verilen nimetlere razı olan kimse huzurlu bir hayat sürecektir, kendisini sürekli başka kimselerle mukayese ederek iç huzurunu kaybetmeyecektir

kaybetmeyecektir. Haset edenin hasedi düşmanlığa dönüştüğü zaman karşısındaki insanlara zarar vermeye başlar ve bu, Allah'ın takdirine razı olmama yanında kul hakkını ihlal etmeyi de beraberinde getirir. Hz. Peygamber "Hasetten sakının. Çünkü ateşin odunu yakıp tükettiği gibi haset de iyi amelleri yakar, bitirir." (Ebu Davud, Edeb, 44) diyerek hasedin insanı içten içe kemirdiğini ve haset eden kişinin en büyük zararı kendisine vereceğini veciz bir şekilde ifade etmektedir.

Mümin haset etmez, imrenir, gıpta eder. Allah Resulü'nün, Allah'ın kendisine verdiği nimetleri hak yolunda harcayan ve Allah'ın kendisine verdiği ilme göre karar verip onu başkalarına da öğreten kimseleri gıpta edilebilecek örnekler olarak sunar. (Buhari, Zekât, 5) Mümin kardeşinin elindeki nimeti kıskanmadan "Keşke bu nimet bende de olsaydı, ben de onu hayır yollarında kullansaydım." şeklinde iç geçirmenin tabii bir hâl olduğunu ifade eder. Hatta müminin ahiretteki nimetlere kavuşabilmek için hayırlı işlerde diğer insanlarla yarışması bizzat Allah Teâlâ tarafından teşvik edilmiştir. (Bakara, 2/148; Mutaffifin, 83/26) O hâlde mümin haset değil gıpta etmeli ve ömrünü Allah'ın rızasını kazandıracak ameller konusunda hep kendisinden daha iyi örneklerle bakarak ve elinden geldiğince onlar gibi olmaya hatta onları geçmeye çabalayarak geçirmeye çalışmalıdır.

Bİ' SORU

Vücut Kitle İndeksi Nasıl Hesaplanır?

Vücut kitle indeksi, insan vücudundaki tahmini yağ oranını gösteren bir hesaplama yöntemidir. İndeksin verdiği sonuca göre kişinin mevcut kilosunun, ideal kilosuna yakınlığı ve uzaklığı gösterilebilir. Vücut kitle indeksi, vücut ağırlığının boy uzunluğunun karesine bölünmesiyle (kg/m^2) hesaplanır.

18,5 kg/m^2 'nin altındaki sonuçlar: İdeal kilonun altında

18,5 kg/m^2 ile 24,9 kg/m^2 arasındaki sonuçlar: İdeal kiloda

25 kg/m^2 ile 29,9 kg/m^2 arasındaki sonuçlar: İdeal kilonun üstünde

30 kg/m^2 ile 39,9 kg/m^2 arasındaki sonuçlar: İdeal kilonun çok üstünde (obez)

40 kg/m^2 üzerindeki sonuçlar: İdeal kilonun oldukça üstünde (morbid obez)

Vücut kitle indeksi hesaplamasında yağ oranı, vücut tipi, yağ ve kas dokusu gibi etmenler yer almaz.

Bu nedenle uzmanlar, ideal kilo hesaplamada beden kitle indeksi ve bel çevresinin ölçümü dışında, metabolizma hızı ölçümü ve detaylı vücut analizleriyle de kişinin kilo sorunu hakkında daha ayrıntılı bilgi elde ederler. Kişinin ideal kilosunun altında ya da üstünde olması; diğer etmenlerle birlikte hekim tarafından değerlendirilmelidir.

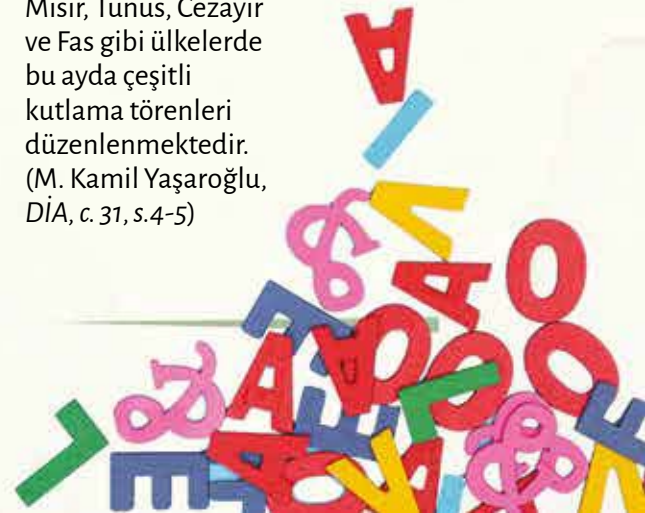
Erkeklerde bel çevresi 94 cm'yi geçerse artmış risk, 102 cm'yi geçerse yüksek risk olarak görülür. Bu oran kadınlarda ise 80 cm'yi geçerse artmış risk, 88 cm'yi geçerse yüksek risk olarak kabul edilir.

(<https://www.acibadem.com.tr>)

Muharrem

Sözlükte “haram kılınan, yasaklanan; kutsal olan, saygı duyulan” anlamlarındaki muharrem, savaşmanın haram kabul edildiği dört aydan birinin adıdır. (Buhari, Megazi, 77) Muharremü'l-harâm şeklinde de bilinen bu ay Osmanlı belgelerinde (ﺍ) kısaltmasıyla gösterilmiştir. Hz. Ömer'in halifeliği devrinde (638) Resul-i Ekrem'in Mekke'den Medine'ye hicretinin resmî takvim başlangıcı olarak kabul edilmesiyle muharrem, hicri yılın ilk ayı olarak belirlenmiştir. Arap hükümdarları yeni yılın ilk gününe saygı gösterir ve tebrikleri kabul etmek üzere törenler düzenlerlerdi. Osmanlılar döneminde de muharrem ayında devlet erkânı padişahın huzuruna çıkarak yeni yılı tebrik eder ve padişahın “muharremiyye” denilen hediyeleri alırlar, kendileri de maiyetlerindeki kişilere muharremiyye verirlerdi. Günümüzde Mısır, Tunus, Cezayir ve Fas gibi ülkelerde bu ayda çeşitli kutlama törenleri düzenlenmektedir. (M. Kamil Yaşaroğlu, DİA, c. 31, s.4-5)

Yengeç Sepeti Sendromu

İlk olarak Filipinli yazar Ninotchka Rosca tarafından kullanılan “yengeç sepeti” kavramı, “yengeç kişilikler” olarak kullanılmış ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Kavramın çıkış noktasının Filipinlerdeki balıkçılar tarafından anlatılan hikâyeler olduğu düşünülüyor. Hikâyeye göre; deniz kenarında yürüyen bir adam, yengeç avlayan bir balıkçıyla karşılaşır ve kovada bulunan yengeçleri gözlemlemeye başlar. Kovadaki yengeçlerden bir tanesi dışarı çıkmaya çalıştığında diğer yengeçler onu aşağı doğru çekerek dışarı çıkmasına engel olmaktadır ve bu durum yengeçlerin her biri için geçerlidir. Adam balıkçıya dönüp “Dikkat edin, yengeçler kaçacak.” dediğinde balıkçı, “Eğer sadece bir yengeç olsaydı kaçabilirdi belki ama bir sürü yengeç olduğundan bir tanesi kaçmak istediğinde diğerleri ona engel oluyor, ayrıca yengeçlerin sayısı arttıkça kaçma şansları daha da azalıyor.” diye cevap verir. Yengeç sepeti sendromu, psikolojide, herkesin eşit seviyede olmasını isteyen, kendisinden daha iyisini yapanları devirmeye çalışan bireyin davranışlarını ifade eden olumsuz davranış kültürü olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler başkalarına astları gibi davranırlar; iş arkadaşları ile rekabet içerisindedirler; onlar başarı gösterdiğinde gurur duymak yerine paniğe kapılırlar; birlik, beraberlik, ekip çalışması gibi değerlere önem vermezler; her konuda fikir sahibi gibi davranırlar ve en önemlisi, “Ben yapamıyorsam sen de yapamazsın.” cümlesi, hayat felsefeleridir. (Mustafa Altıntaş & Tuğçe Topçu, “Kamu Çalışanlarının Yengeç Sepeti Sendromu Hakkındaki Görüşleri: Nitel Bir Araştırma”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, c. 22, S. 52, s. 448-478)

PARÇACIK

■ Zeynep KAYSERİ

Her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği.

Evet. Her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği.

Ne kadar açık değil mi?

Her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği.

Daha açığı var mı?

Leo Lionni, *Pezzettino* (pezzettino, İtalyancada “parçacık” anlamına geliyor) adlı eserinde küçük bir parçacığın ait olduğu bütünü arama yolculuğunu anlatır. Ona göre herkes cesaret isteyen muhteşem işler yapan harikulade birer varlıktır. Güçlüye, yüzene, tırmanana, uçana hep aynı soruyu sorar: “Affedersiniz, sizin parçanız mıyım ben?” Hepsi de bir hayli şaşırır ve bir parçaları eksik olunca yaptıkları işleri yapamayacaklarını ifade ederler. Sonunda Pezzettino işin içinden çıkamaz ve bu durumu bir bilgeye danışır. Bilge onu Pat Adası’na gönderir. Adaya varan küçük parçacık yine aradığını bulamaz. Ta ki büyük bir kayadan aşağı yuvarlanıp bir çok parçaya ayrılana kadar... Gerçeğin sarsıcılığını tüm benliğinde hisseder ve artık kendisinin de tıpkı diğerleri gibi pek çok parçadan oluştuğunu fark eder. Kendini toplar ve daha önce konuştuğu herkese, “Ben kendimim!” diye sevinçle

haykırır. Hikâye burada biter. Ama hepimizin öyküsü tam da burada başlıyor. Birçok parçaya bölünmüş bir bütünü ve tamamlanabilmek için her yolu deniyoruz. Hayatımızı sürekli tastamam olması üzere kurguluyoruz. Belki de bizi parçalı kılan yaşamın çekirdeğindeki özgürlüktür. Noksanlıklar her daim yeni ihtimallerin kapılarını, pencerelerini açmayı bekleyen küçük kuytulardır belki de. Demek istediğim, insanın her zaman bir kesinlik, mükemmeliyet ve bütünlük arayışında olduğu. Belirsizliğin kollarından kurtulmaktan, düşünce çemberine sıkışıp varoluşumuzdaki deruni gizemi çözmekten kaçmaktan ve ne pahasına olursa olsun kesinlik, tamlik üretmeye çabalamaktan vazgeçmekte gizlidir belki de hayat. Sonsuz ihtimallerin yer aldığı bir dehliz. Her bir ânı binlerce riske gebe olan devasa bir umman. Yolumuzu ararken belirsizliğe, azlığa, ufak tefekliğe, parçalanmışlığa

dokunmadan gerçeği bulamayız. Hakikat küçük ilmeklerde de örülüdür ve sınırları belirlenmiş her şey bizi yalnızca belli bir yöne zorlamaktan ibarettir.

Anne Dufourmantelle, *Riske Övgü* eserinde “Bize ait olmayanı nasıl kaybederiz?” diye sorar. Evet, bize yaşamamız için sunulan bu muhteşem tadın en büyük hakikati bir gün ölecek olduğumuz gerçeğidir. O hâlde kanatlarının her bir tüyüne özgürlük damıtılmış bir kuşun kendini gökyüzünün büyüüne nasıl kaptırdığını bir hayal edelim. Ne de ihtişamlı bir güvenle süzülür rüzgârın uğultusu kulaklarına değerken. Bir de her bir ihtimalin detaylıca düşünülerek dikildiği bir paraşütün gökyüzünde süzülüşünü düşleyelim.

“

Bize bahşedilen ömrün ne kadar bereketli ve aziz olduğunu hissetmek için daha kaç parçaya bölüneceğiz? Ya da bölündüğümüz bu parçaları düzeltmek uğruna daha ne kadar kendimizden vazgeçeceğiz?

”

Eksikliğin, yanlışlığın, hatanın ihtimallerinin geçit vermeyeceği dikenli bir özgürlüktür bu. Uçmak değil, olsa olsa fiyakalı bir düşüştür aslında.

Büyük kimyager Ilya Prigogine “Doğada katı nesnelere kırılır veya aşılırken, daha esnek ve uyarlanabilen şeyler öğrenir, büyür ve gelişir.” demiştir. Gündelik hayata karşı katılık ve sertlik bizi kırılğan yaparken bir kâşif edasıyla belirsizliklerin kucağına düşmek ve kayboluşumuzun heyecanını doludizgin bir iyimserlikle karşılamak daha güçlü kılar. Yol, kaybedilerek bulunur. Hangi çizginin doğru olduğuna

çizginin dışına çıkarak karar verebilirsiniz. Arayışta olmak, kıştan çıkan bahar çiçeklerinin tutkusu gibi her zaman yenilenmeye çalışmak insanı dik ve diri tutar. Ne kadar tomurcuklanacağımızı hesaba kitaba dökmeyen yaşamak ve bir eksiği kapatmaya çalışmak gibi değil, içimizdeki tohum tohumunu yeşertmeye çalışmak belki. Günün güzelliğine hayretle dolmak, ânu yutmak. Şüpheyle coşarken patikalara sapsapmaktan geri durmamak. Dünya tamahkârlığı ile değil, içimizdeki cevherin azizliğine kana kana yaşamak. “Nasıl da ufak boğuştuğumuz şey, bizimle boğuşan nasıl da büyük.” diyor Rilke. Kesinliğe duyduğumuz hasret ve onu kontrol etmeye çalışmanın

ağırlığı akışta kalmak yerine bizi boğuyor. Bir küçük parçacık olarak tamamlanmaya çalışırken sahip olduklarımızın da idrakine varmaktadır aslolan. O parçaların serpilmesini keyifle izlemek, bazen küçük kalmalarına şükredebilmek. Kesinliği aramak, yanlış ve kusurluyu düzeltmeye çabalamak veya yamalamak yerine belirsizlik, eksiklikteki yanlışlığın alçakgönüllülüğüne bırakabilmek kendimizi. Önyargısız, saf ve hayret dolu. Duran, dinleyen, hisseden ve yaşayan. Taocu bir atasözü şöyle der: “Akarsuda kendi yansımamızı göremeyiz. Ancak durgun suda görebiliriz.”

Pezzetino, tamamlanma yolculuğunda kendi özünü keşfetti. Kendi bakış açımızca eksik gördüklerimizi tamamlamaya çalışmaktan, sürekli yetersizlik aşılardan dünyanın acımasız kollarından sıyrılmaktır ihtiyacımız olan. Ne zaman öleceğimizin belli olmadığı muazzam bir belirsizlik deryasında her şeyi yetmeye her şeyi düzeltmeye küçük ellerimizin yetmeyeceği aşikâr. Bize bahşedilen ömrün ne kadar bereketli ve aziz olduğunu hissetmek için daha kaç parçaya bölüneceğiz? Ya da bölündüğümüz bu parçaları düzeltmek uğruna daha ne kadar kendimizden vazgeçeceğiz?

Şairin dediği gibi,

“Her şeyi düzeltmeye kalkışmanın yok ettiği

Ne kadar açık değil mi?”

BERRAK ZARAFET SAMİMİ NEZAKET

■ Arş. Gör. Refika SOYAL

Giresun Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Niçin zarif ve nazik olur insan? Çevresindeki insanlara ve bütünyle doğaya duyduğu şefkatin gereği olarak mı yoksa zarafet şöhretine ermek için mi?

Zarafet ve nezaket bir imaj meselesi midir yoksa Yaradan tarafından insanın özüne kodlanmış olan gönül berraklığını, yürek inceliğini yaratılanlara sunması mıdır? Bir başka deyişle vicdan ve akıl terazisini gerek insan gerekse hayvan ve nebatat, tüm doğa unsurlarının hakları lehine kurmak ve işletmek midir? İnsanların sevgisini kazanmak mı yoksa insan ve can sevgisini, şefkatini sunma gayreti midir nezaket ve zarafet?

Bir iddia, bir kıyafet midir yoksa hâl, tavır, mizaç mıdır?

Ruhun en berrak hâlinin tezahürü müdür zarafet? En mühim nokta ise bu hâl ve tavrın nasıl varlık bulacağı ve hangi biçimlerde varlık göstereceği meselesidir. Zarafet bir parça tabiat kaynaklıdır. Kişinin doğasında mevcut olmaması durumunda aile ve eğitim kurumlarının gayretleri belli bir noktaya kadar etkili olabilse de kedinin gelin olma hikâyesinden farksız bir resim ortaya çıkar. Mesel bu ya, kedinin biri gelin olmak istemiş. Dostları “Neler söylüyorsun, kediden de gelin olur mu hiç?” diyerek onu bu emelinden vazgeçirmeye çalışmışlarsa da kedi ardı ardına sözler vererek sonunda gelin olmuş. Birkaç hafta boyunca her şey yolunda gitmiş; kedi, gelin olma isteğine itiraz edenleri

mahcup edecek kadar iyi bir gelin olmuş. Fakat olacak ya olacak olan; bir gün misafirlere çay servisi yaparken tepsiyi insanların üzerine savuruvermiş. Bir de bakmışlar ki köşede bir fındık faresi... Peşinde ise dünyanın en güzel gözlerine sahip gelinimiz. Kedi, içgüdüğü gereği özüne dönüvermiş. Fakat insanda kedide olmayan bir beşerî akıl mevcut olduğundan tabiatına aykırı olan özellikleri dahi içselleştirmesi; böylece güdü ve dürtülerini zihinsel gücü ile yönetmesi, bu husustaki gayretine bağlı olarak imkân dâhilindedir. Mizaç itibarıyla kaba ve incitici yönü ağır basan bir insanın zarif birine dönüşmesi için öncelikle durumunu kabullenmiş olması gerekir ki neyi törpüleyeceğini bilsin. Daha sonra konuşma ve

“

Zarafet bir gösteriş ve sahtelik şovu değil, özün nezahati olarak anlaşılmalıdır. Bilinmek istediği kişi olmaya yönelik gayret ise samimiyet barındırmaz. Barındırmamakla kalmaz samimiyete olan itimadı da katleder.

”

eylem düzleminde nispeten sessiz kalarak değişim sürecini başlatabilir. Zira insanın ahvalini basitçe bir anda dönüştürmesi mümkün değildir. Bir başkasıyla fikrî veya hissî bakımdan çatışmaya girdiğinde kişi önce sükûneti korumaya gayret etmelidir. Daha sonra ise karşısındakinin Yaradan'ın emaneti olan bir ölümlü, dünyanın hâlihazırda acılar diyarı olduğunu düşünerek onu kırmaktan kendisini alıkoyabilir. Otobüste, sokakta, hastane veya banka gibi bir kurumda sıra beklerken başkasının hakkına saygı duymak, yanında saygı hususunda hatalı davranan bir başkasını en yumuşak lisan ile ikaz etmek lazımdır. Hiç tanımadığımız bir kimseyle çatışmaya girdiğimizde hatıra getirmemiz gereken bir nokta ise belki de ruhsal veya bedensel bir hastalığı veya oldukça büyük bir acıyı yüklenmiş olma ihtimalidir.

Bir gün otobüste yanımda oturan arkadaşım klimanın kapatılmasını rica ettiğinde bir başka yolcu tarafından son derece incitici bir tepkiye maruz kalmıştı. Bu durum karşısında arkadaşımın önemli bir hastalıkla mücadele ettiğini söylediğimde peş peşe özür dilemişti. İşte böylece fayda ve zarar noktasında çatışmaya düştüğümüzde muhatabımızın acı deryasına son damla olabileceğimizi, böylece koca bir denizi taşıyabileceğimizi hatıra getirmemiz bizleri

incitmekten ve dahi incinmekten alıkoyacaktır. Kim bilir belki de komşu olsak birbirimize çay kahve ziyaretleri yapabileceğimiz kimseleri incitmenin hiçbir izahını bulamıyorum. Dünya ve biz ölümlüler incinmeye değmeyecek kadar geçici/yiz; kıyamayacağımız kadar da narin bütün fâniler...

Yakınlarımız ve ailemize gösterdiğimiz nezaket de zarafet samimiyetimizi en önemli sağlama aracıdır. En fazla zaman geçirdiğimiz kimselere ayandır iç yüzümüz. Aile üyelerimizin ve komşularımız, iş arkadaşlarımızın hakkaniyet hususunda rızasını kazanmak Yaradan'ın rızasını kazanmakla eş değerdir. En yakınlarımız huzurunda nazik ve zarif olmamız, berrak ve duru, içten ve vakur oluşumuzun işaretlerindedir.

İşte zarafet, tüm canların potansiyel dostlarımız olduğuna dair bilincimizden doğar. Zarafet bir gösteriş ve sahtelik şovu değil, özün nezahati olarak anlaşılmalıdır. Bilinmek istediği kişi olmaya yönelik gayret ise samimiyet barındırmaz. Barındırmamakla kalmaz samimiyete olan itimadı da katleder.

Bir eğitimci dostumun şöyle bir mottosu vardır: "En büyük nezaket, dürüstlüktür." Dinin, "samimiyet/şeffaflık/dürüstlük" (Müslim, İmân, 95) olduğunu belirten Hz. Peygamber de bizlere tevhidin iz düşümü olarak yaratılmışı daima şefkat ve adalet ile muameleyi önermiştir. Horgöründen sadece hoşgörüyü değil, can sevgisine geçiş yapmak elbette zor zanaattır fakat bu, hepimizin dünyaya gönderiliş amacıdır.

En güzel nakışımız, kendi kişiliğimiz üzerinde işlediğimiz zarafet, nezaket ve nezahat deseni olsun!

BAĞLANMA TÜRLERİ

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

İlişkilerimizi şöyle bir gözden geçirelim. Genelde kendimizi ne yaparken, hangi konumda buluyoruz? Bu pozisyonlarda tekrarlarımız var mı? Özellikle yakın ilişkilerde farkında olalım ya da olmayalım bazı rolleri istikrarla üstleniyoruz. Kimimiz kaçan kimimiz kovalayan, kimimiz çok seven ve duygularını dışa vuran kimimiz duygularını kendine saklayan, kimimiz riskler konusunda fazlasıyla duyarlı kimimiz ise umursamaz, kimimiz şüpheli kimimiz ise kolay güvenen, kimimiz ilişki için verici olan kimimiz ilişkide sürekli alan tarafta yer alıyoruz. “Tüm bunların sebebi nedir?” sorusuna yanıt aramak üzere insanın bağlanma macerasını inceleyeceğiz bu yazımızda.

İnsan yavrusu, diğer canlı türlerinden farklı olarak bir bakım verene muhtaç hâlde dünyaya gelir. Doğduğu andan itibaren bebek-bakım veren arasındaki özel ve yakın ilişki bütününe ise bağlanma denir. Bağlanma üzerine çalışan teorisyenler kişilerin birincil bakıcılarını modelleyerek hayata ve kendine dair bir algı ve düşünce geliştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu çekirdek algı, yıllar içinde pekişerek kişinin şahsiyet gelişimine katkıda bulunur ve yaşam boyu tüm yapıp etmelerini etkilemeye devam eder. Bu bağlamda yaşamın ilk yıllarının hayata dair güvenli bir temel atmak için özel önemde olduğunu söyleyebiliriz.

Sağlıklı bağlanma süreci ile iki temel özelliği kendimize dâhil ederiz: Bunlardan birincisi güvendir. İlk bağlanma figürümüzden yola çıkarak dış dünyanın güvenilir olup olmadığı hakkında bir izlenim ediniriz. İkincisi, öz değerdir. Kendimizi değerli, sevebilir hissetmenin kökenleri bağlanma süreçlerinde aranabilir. Dış dünyaya ve kendimize güven duymayı başarabildiğimizde dünyayı keşfetme, yeni ilişkiler kurabilme, bir şeyleri deneme ve başarma gibi çıktılarla karşılaşırız. Yine kendimizin değeri ile ilgili bir meselemiz yoksa daha kompleksiz, uyumlu ve doyum verici ilişkiler kurabilir, kendimizle ve çevreyle barışık biri olarak hayatımızı sürdürebiliriz.

Güvenli bağlanan çocuklar kendisiyle barışıktır ve kendine dair olumlu bir algısı vardır. Dünyaya güven duyar ve ebeveyninin yanında olmadığı zamanları da tolere edebilir. Onun ihtiyaç duyduğunda yanında olacağını bilir.

Bağlanma Biçimlerimizi Nereden Anlayabiliriz?

Duygusal yakınlığı nasıl algıladığımız önemli kriterlerden birisidir. Duygusal olarak yakın olmak ne demek, kendi gerçeğimizi ve duygularımızı paylaşma konusundaki tutumlarımız nasıl? Duygularımızı rahatlıkla ve güvenli bir biçimde açabiliyor, taleplerimizi herhangi bir kaygı duymadan ifade edebiliyor muyuz? Yoksa “Hayır dersem, isteklerimi ve gerçek duygularımı söylersem kötü biri olurum ve insanlar beni sevmez, dışlanırım.” gibi alt inançlara mı sahibiz? Ya da kendi duygu, düşünce ve taleplerimizi dillendirme konusunda isteksiz ve bunun manasız bir eylem olduğuna dair algımız mı var? Yine çatışmalarda, insanlarla ters düştüğümüzde bu duruma karşı verdiğimiz tepki nasıl? Çatışmadan kaynaklı aşırı kaygılanıp karşıımızdaki bizi “terk etmemesi” için tavizler mi veriyoruz, “Giden gitsin ben bana yeterim.” mi diyoruz? İlişkilerimizden bizim hayatımızı abat etmesini, kötü giden her şeyi düzeltmesini ve sürekli mutlu etmesini mi umuyoruz yoksa hiç kimseden hiçbir şey ummayarak mı ilişkilerimizi sürdürüyoruz? Yine yakın ilişkide olduğumuz eşimizi dostumuzu dinleme ve anlama konusunda nasılız? Çok mu ilgilimiz yoksa kayıtsızlık içinde miyiz? İşte bu ve buna benzer sorulara verdiğimiz yanıtlar bizim bağlanma stilimize dair ipuçları barındırır. Şimdi bu bağlanma

stilleri üzerinde duralım. Yapılan çalışmalara göre üzerinde ittifak edilen dört bağlanma biçimi vardır. Bunlar; güvenli, kaygılı, kaçınan ve dezorganize bağlanma şeklinde sıralanabilir.

Güvenli Bağlanma

Bağlanma ile ilgili çalışan teorisyenlerin hassaten eğildikleri yaş dönemi yaşamın ilk yıllarıdır. 0-18 ay gelişim evresinde insan yavrusu bir varoluş mücadelesi verir, yeni dünyaya uyum sağlamaya çalışır. Bu dönemde güvenilir, istikrarlı ve sıcak bir bakım verenle büyüyen bebeklerin kendilerini güvende hissetmeleri ve gelecekte de güvenli bağlanma örüntülerini sergilemeleri beklenir.

Güvenli bağlanan çocuklar kendisiyle barışık ve kendine dair olumlu bir algısı vardır. Dünyaya güven duyar ve ebeveyninin yanında olmadığı zamanları da tolere edebilir. Onun ihtiyaç duyduğunda yanında olacağını bilir. Mutlu ve huzurlu bir ruh hâline sahiptir. İşler kötü gittiğinde korkabilir, paniğe kapılabilir ya da üzülebilir fakat yatışmayı becerir. Büyüdükçe kendinin değerli, sevebilir, arkadaş olarak seçilmeye layık biri olduğunu bilir ve buna göre davranır. Bu özelliklerin bir yansıması olarak sevgi dolu ilişkiler kurabilme, duyguları açıkça ifade edebilme, başkalarına güvenme ve onlara güven verme, dürüst, kendinin ve karşısındaki kişinin sınırlarının farkında olmak gibi özelliklere sahip biri olur.

Kaygılı Bağlanma

Yaşamın ilk yıllarında tutarsız olarak erişilebilir fakat istikrarsız bir biçimde sıcaklık gösteren bir bakım veren söz konusu olduğunda bağlanma teorisyenlerine göre bebekte kaygı hâli yükselir. Kaygılı bağlanması olan çocuk, kendini yetersiz hisseder ve her fırsatta bakım vereni yanında arar. Yatışması, güvenli bağlanan bir çocuğa nazaran daha uzun sürer. Kriz anlarında yoğun yakınlık arar ve bakım vereni ile yapışık olmayı ister. Yabancıların yanında, ebeveyni yanında olsa bile huzursuzluk hissedebilir. Yaşına uygun işleri yapmak -diğer odadan gidip oyuncağını alıp gelmek gibi- onları zorlayabilir. Korkularından dolayı dış dünyayı keşfetme, deneyimleme gibi

durumlardan uzak dururlar. Kaygılı bağlanma stiline sahip çocuklar büyüdükçe ilişkilerine bu kaygıların, terk edilme korkularının, yetersizliğin ve değersizliğin gölgeleri yansımaya başlar. Kaygılı bağlanarak büyüyen yetişkinlerin ilişkilerinde de benzer örüntüleri yaşadıkları görülebilir. Örneğin, ilişkide sürekli kovalayan tarafta olmak, terk edilme korkusuyla her şeye evet demek, karşıdakini sürekli memnun etmeye çalışmak, şüpheli olmak, duyguları ve yaşam olaylarını abartarak yaşamak kaygılı bağlanma örüntülerinde sıklıkla gözlemlenir.

Kaçınan Bağlanma

Kaçınan bağlanma örüntüsünün ilk yıllarına doğru gittiğimizde burada bizi

tutarsız olarak ulaşılabilen, fakat soğukluk konusunda istikrar gösteren bir bakım verenin varlığı karşılar. Bu çocuğun aldığı mesaj “Anneye/ çevreye ihtiyaç duyma çünkü ihtiyaç duyduğun anda orada kimse olmayacaktır.” Bu durum onda terk edilme korkusunu tetikler ve yetişkin olduğunda kaçınan, yakın ilişkilerden uzak duran hatta zamane tabiriyle “cool” görünen, kimseye ihtiyacı yokmuş gibi bir izlenim uyandıran kişilere dönüşürler ve ilişkilerinde bu rolü oynamaya devam ederler. İlişki başlatma ve sürdürmekte zorlanırlar. Bu kişiler yüksek benlik saygısına sahiptirler ve kendilerine olan bakışları olumludur. Onların meselesi kendi dışında kalan ötekilerle. Duygularını gizleyebilir ya da bastırabilirler. Kaygılı bağlanması olan biri için duygular ve yaşam olaylarını olduğundan fazla büyük deneyimlemek söz konusu iken kaçınan bağlanmada ise tam tersi olduğundan küçük deneyimlemek vardır. Bu kişilerden duyguları yüksek yaşayan eşlerine karşı “Bunda büyütecek ne var, hallederiz, takma.” gibi ifadeler sıklıkla duyulur. Bir ilişkinin onların duygusal ihtiyaçlarını karşılayabileceğine dair inançları zayıftır. O yüzden bu tutumları, eşleri tarafından “Bana hiç ihtiyacı yok, ben olmasam da hayatını idame ettirir, onun için önemsizim.” gibi görünür. İlişkilerinde mesafe koyma, güvenmede sorun yaşama gibi durumlarla karşı karşıya gelebilirler.

Dezorganize Bağlanma

Bu bağlanma stilini hem kaçınan hem kaygılı bağlanmanın bir karışımı olarak ele alabiliriz. Bu kişiler ilişki kurma konusunda isteksizdirler, incinmek konusunda oldukça hassaslardır. Öte yandan bir yakın ilişkinin ihtiyacını ve hasretliğini de çekerler. Bu kişiler sağlıklı, istikrarlı ilişki kurmakta zorlanırlar. Bu bağlanma diğer stillere göre nadiren görülür.

Bağlanma Biçimlerini Bilmek Ne İşe Yarar?

Bağlanma temelli yaklaşımlar, insan doğasını ve gelişimini anlamaya dönük teorilerdendir. Dolayısıyla

Kaygılı bağlanması olan çocuk, kendini yetersiz hisseder ve her fırsatta bakım vereni yanında arar. Yatışması, güvenli bağlanan bir çocuğa nazaran daha uzun sürer. Kriz anlarında yoğun yakınlık arar ve bakım vereni ile yapışık olmayı ister. Yabancıların yanında, ebeveyni yanında olsa bile huzursuzluk hissedebilir.

diğer teorilerde olduğu gibi mutlakiyet arz etmez. Bu tip yaklaşımlar öncelikle birbiri ile bağlantısız gibi görünen duygu, düşünce ve davranışlarımızı anlamlandırmamıza yardımcı olur. Sonrasında ise ilişkide olduğumuz kişiyi anlamamız ve mesajlarını doğru yorumlamamız konusunda ufuk açar. Örneğin; eşimizin sürekli sorgulayan ince eleyip sık dokuyan davranışlarını pekâlâ “Eşim bana güvenmiyor, demek ki ben güvenilmeyecek, her an hata yapabilecek biriyim.” şeklinde yorumlamamız pek muhtemeldir. Fakat eşimizin kaygılı bağlanma stiline ağır bastığını bilirsek bunun bizden çok onunla ilgili bir mesele olduğunu anlar ve tepkisel yaklaşmak yerine daha kapsayıcı, daha anlayışlı davranışlar sergileyebiliriz.

Bağlanma Stilimiz Bir Kader midir?

Bağlanma stillerimiz ilişkilerdeki rollerimizi etkiliyor olsa da bunlara karşı topyekûn savunmasız ve çaresiz değiliz. Hayatımızdaki ilk ilişki önemli fakat sonraki ilişkiler de pekâlâ iyileştirici bir etki yapabilir. Örneğin; iyi bir öğretmen, bir ağabey ya da iyi bir dost hayata karşı algımızı ve yorumlarımızı değiştirmeye yardımcı olabilir. Yine bunların farkında olmak, ne yaşadığımızı bilmek, farklı bakış açılarından kendimizi tanımak da farkındalığımızı arttıracak, zorlayıcı örüntülerin zincirini kırmak adına bir adım olacaktır.

SENİN SINIRLARIN MI BENİM SINIRLARIM MI?

■ Tuba ÖZ

Psikolog

“Neden sınırlara ihtiyaç duyarız?” sorusu üzerinden sınır kavramının tanımını yapmaya çalışalım. Bir şeyin ihtiyaç olması, sonucu ne olursa olsun yapılmasını makul karşılamamız için yeterli midir? Elbette değildir. Çok önemli bir konu var diyerek kütüphanede sesli konuşulmuyorsa veya “Biraz uykuya ihtiyacım var.” diyen doktor ameliyatı yarıda bırakmıyorsa, ihtiyaçların ne kadar haklı da olsa diğer nedenlerden dolayı ertelenebildiği veya gerekli koşullara uyarlanabildiği görülür. İhtiyacın makul olup olmaması değil, konunun senin ihtiyacının benimle olan ilişkine etkisidir. Tam bu noktada sağlıklı sınırlara ihtiyaç duyarız. O hâlde sağlıklı sınırı, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarımızı yerine getirirken hem kendimizin hem de diğer insanların (ilişki içinde olduğumuz veya olmadığımız) sorumluluk almasına yardımcı olan ve karşılıklı olarak haksız eylemlerde bulunmamızın önüne geçen bir kavram olarak ifade edebiliriz.

Yetişkin olarak “evet” veya “hayır” demek istediklerimizi belirlemek, nelerden sorumlu olduğumuzu veya olmadığımızı netleştirmek zaman zaman bizim için bile zor olurken çocukların bu konuda ihtiyaç duyduğu rehberliği göz ardı etmememiz gerektiğini düşünüyorum. Çocukların saygılı ve kendine güvenen yetişkinler olarak büyümesi için sınırların olması elzemdir. Dünya, fazlaca uyarıcı ve aynı anda farklı mesaj içeren olaylarla doludur ve çocuğun hepsini en uygun biçimde düzenleyecek bilişsel olgunluğa ulaşması için daha çok zamana, deneyime ihtiyacı vardır. Bütün durumlarla ilgili tecrübe edinebilmesi için her zaman deneyim imkânı sunulamaz, sunulmamalıdır da. Sıcak olduğunu ve dokunmaması gerektiğini çocuğun isteğine bırakmamak gibi. Bunun yerine “Dokunma, ciss!” deriz ve ne kadar merak ederse etsin buna izin vermeyiz. Bunların yanında merak duygularını ve keşfetmeye dair bitip tükenmeyen isteklerini de göz

ardı edemeyiz. Koyduğumuz sınırları aşmaya çalışmaları veya istedikleri gibi davranma eğilimleri içinde olmaları da çok normaldir. Bu durum gelişim aşamalarından biri olarak görülmektedir. Çocuğun nasıl bir yetişkin olacağını belirlemede, ilk olarak bakım verenleri, sonrasında çevresiyle kuracağı ilişkide deneyimlerinin çoğalması ve yaşananları içselleştirmesi önemli yaşantılar arasında yerini alacaktır. Önemli olan bu deneyimlerin hangi koşullar altında yaşandığı ve bu yaşantı sonucunda çocukta hangi şemaların oluşacağıdır. Şema, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gelişen; anılar, duygular, bilişler ve bedensel duymulardan oluşan; kişinin kendisiyle, başkalarıyla ve dünyayla olan ilişkisini anlamlandırdığı yapılar olarak ifade edilir. Bu bakış açısıyla çocukların özerklik ihtiyaçları olduğu kadar makul düzeyde sınır ve denetime ihtiyaçları olduğu, bu ihtiyaçların fazla veya hiç karşılanmamış olmasının aynı olası sonuçlara yol açabileceği üzerinde durulmaktadır.

Oyun ve aile terapisi yaklaşımlarından olan “theraplay”, sınır kavramını yapı başlığı altında ele alır. Yapı boyutunda hedeflenenler arasında çocuğun temel ihtiyaçlarına yönelik düzen oluşturmak, çocuğun kendini güvende hissetmesi için ona rehberlik etmek ve belirli sınırlar oluşturmak yer almaktadır. Theraplay yaklaşımı, tüm bu deneyimleri görüşmeler sırasında terapist rehberliğinde, çocuk ve bakım verenlerin deneyimlemesine odaklanır. Ebeveynin ve/veya bakım

verenlerin bu konuya dair daha fazla farkındalığının oluşması önemlidir çünkü çocuğun hayatının öngörülebilir olduğunu ve güvende olduğunu hissetmesi için yetişkin rehberliği şarttır. Rutinlerin oluşturulmasından yetişkin sorumludur ve doğru planlamalar ile bu rutinler, çocuğun aynı zamanda keşif duygusuna da alan açan niteliktedir. Rutinler ve sınırlar oluşturulurken her aile bunları kendi sistemi ve kültürel etkenleri göz önüne alarak oluşturmalıdır. Başka bir aileye göre doğru olan size uygun olmayabilir. Burada önemli olan, kurallar oluşturulurken bu kuralların neye hizmet edeceğinin belirlenmesidir. Yetişkin olarak sadece kendi isteğimiz ve konforumuz için mi bu kuralı koyuyoruz yoksa bu kuralın çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimi için bir anlamı var mı? Zorlandığımız, kendi duygumuzla baş edemediğimiz veya kendimizi sakinleştiremediğimiz durumlarda çocuğun bunu daha da zorlaştırmaması için onu kısıtlamaya çalıştığımız kuralların henüz kendini kontrol etmeyi öğrenememiş çocuklar için öğretici olduğunu düşünmüyorum. Buna karşın çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen kurallar ve sınırlar çocuğa şu mesajı verir: "Henüz ihtiyaçlarını düzenleme konusunda yeterli kadar deneyimin ve bilgin yok. Ben tüm bunları düzenlemek ve karşılamak için buradayım ve tüm bunları karşılayabilecek durumdayım. Güvendesin."

Çocukların yaşamı daha güvenilir sınırlar içinde keşfetmeleri için kurallar gereklidir. Otoriter bir

anlayışla uygulanmaya çalışılan, çocuğun yaşına ve gelişim aşamalarına uygun olmayacak şekilde oluşturulan kurallar, güven hissinden ziyade korku ve endişe ağırlıklı bir ortam sunmaktadır. Kuralları belirlemek çocuğa hükmetmek anlamına gelmemekle birlikte, çocuğa pozitif bir yaklaşımla rehberlik etmektir.

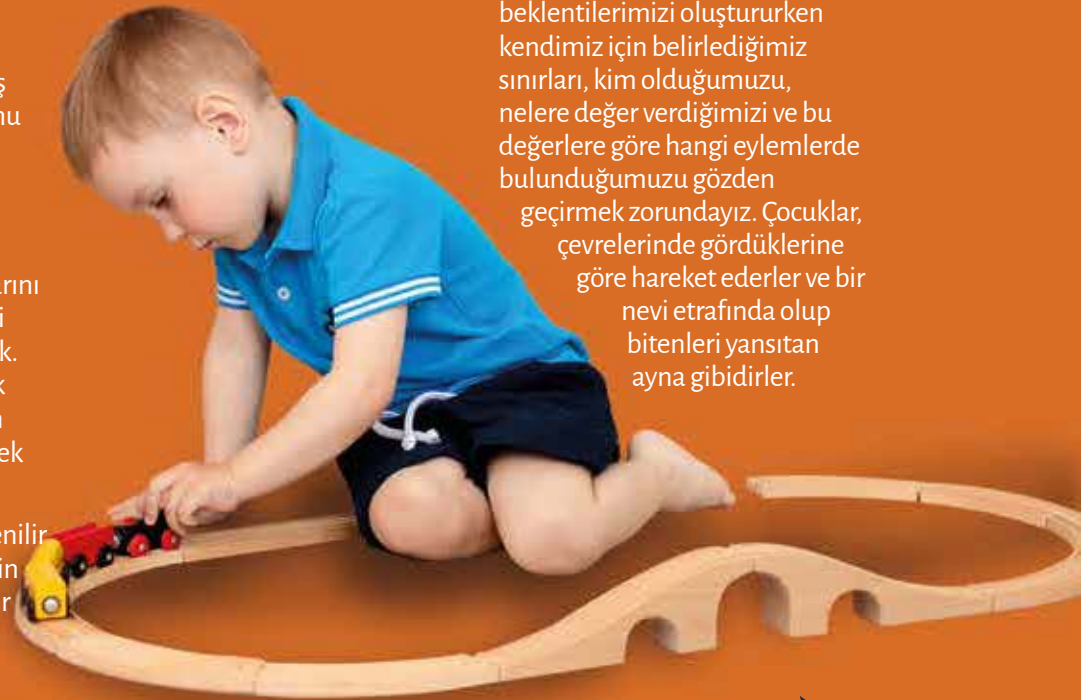
Kurallar ve sınırlar yaşamın her evresinde karşımıza çıkar. Oyunlar, çocukların kurallara uyararak da eğlenebileceklerinin büyük bir işaretidir aslında. Ev içerisinde çocuktan beklenen görevler ve yapılmasına izin verilmeyen durumlar, çocuğun anlayabileceği bir şekilde gayet açık, net ve destekleyici nitelikte söylenmelidir.

Koyulan kuralların nedenleri ve neye hizmet ettikleri çocuklarla konuşulmalı ve onlara kendi fikirlerini dile getirme ortamı sunulmalıdır. Kurallar mevcut durumu netleştirmek ve daha konforlu bir alan oluşturmak için vardır; daha fazla kafa karışıklığına yol açmamalıdır.

Bunun için çocuğun yaşı ve gelişim dönemi her zaman göz önünde tutulmalıdır. Belirlenen kurallara uyulmadığında veya sorumlu olduğu görevleri yerine getirmediğinde neyi seçtiğine ve sonucunda neyle karşılaşacağına dair netlik olması önemlidir. Çocuk, derslerini yapmadığında arkadaşlarıyla oyun oynamaya gidemeyeceğini veya günlük ekran süresini aştığında ekran süresi ile ilgili kısıtlama olacağını önceden bilmelidir. İstekleri olmadığında yoğun bir duygu göstermesi de oldukça doğaldır. Bu durumda yetişkin olarak çocuğun baş etmekte zorlandığı duygusunu yatıştırmalı ve neden böyle bir sonucun ortaya çıktığını konuşmalıdır. Çocuklar kurallara uyduğunda ve görevlerini yerinde getirdiğinde makul derecede övülmeli ve zor gelen durumlarda da cesaretlendirilmelidir.

Tüm bunlara ek olarak çocukların özellikle kendilerine bakım verenleri modelleyerek öğrendiklerini unutmamamız önemlidir. Çocukların nasıl davranması gerektiğine dair beklentilerimizi oluştururken kendimiz için belirlediğimiz sınırları, kim olduğumuzu, nelere değer verdiğimiz ve bu değerlere göre hangi eylemlerde bulunduğumuzu gözden

geçirmek zorundayız. Çocuklar, çevrelerinde gördüklerine göre hareket ederler ve bir nevi etrafında olup bitenleri yansıtan ayna gibidirler.

GURBET YOLCULUĞU

■ Şerife DOĞAN

Derin bir iç çekti Mustafa. Üç aydır uğraştığı yolculuk için gerekli evrakları artık tamamlamıştı. İş yerinden birkaç gün içerisinde çıkışını yapmalıydı. Haftaya pazartesi gününe tren biletini almıştı. Karar veremiyordu, doğru mu yanlış mı yapıyordu böyle bir maceraya atılmakla. Ruhu gelgitler yaşıyordu İstanbul'a geleli iki üç yıl olmuştu, derme çatma bir gecekondu ailesi ile yaşamını sürdürüyordu. Aslında çalıştığı fabrikanın koşulları etraftaki iş yerlerinden nispeten daha iyiydi. Vardiya sistemli bir fabrikaydı. Gündüz boşta olduğu günler inşaatlarda işçilik yapıyordu. Ek kazanç olmadan üç çocuğa bakmak kolay değildi. Mustafa kendine verilen tüm görevleri eksiksiz yapan, çalışkan, dürüst birisiydi. Bulunduğu her ortamda saygılı, edepli davranışları ile öne çıkan içe dönük tipik bir Anadolu genciydi.

Mustafa'nın eşi Zahide, annesinin derme çatma evinde kiracı olarak oturmaktan hiç mutlu değildi. Babasının

küçük bir bakkal dükkânı vardı. Geç saatlere kadar açık olan bu dükkâna yardım edecek birilerine hep ihtiyaç duyuluyordu. Ailesi bu ihtiyacı karşılamasını Zahide ve Mustafa'dan bekliyorlardı. Hâlbuki Mustafa'sı zaten inşaatlarda, fabrikada yeterince yoruluyordu.

"Müsaade etmiyorlar ki adam evinde rahatça dinlensin." diye dertlenip duruyordu. Zahide'nin annesi sert mizaçlı otoriter bir kadındı. Kalabalık ev halkının tüm yüküne Zahide'nin de yardım etmesini istiyordu. Hem kendi evi hem ailesinin işleri Zahide'yi bunaltmıştı. Kendilerini özgür hissedebilecekleri, nohut oda bakla sofa bir ev tek hayaliydi. Zahide ev bütçesine katkıda bulunmak için evde ufak tefek işler yapıyordu. Komşu kızlarının dantelleri Zahide'nin elinden çıkardı. Çocukları uyuttuktan sonra gecenin geç saatlerine kadar hem dantel örer hem hayaller kurardı. Evi olunca balkonuna hangi çiçekleri koysaydı acaba? Yüzünde tebessümle hızlı hızlı örerd dantelini. Ne kadar harcamalarına dikkat etse de

para biriktirmek kolay değildi İstanbul'un şartlarında. Kocası Almanya fikrini söyleyince çok düşündü taşındı Zahide. Gönlü razı gelmese de kalbi istemese de akli kabul etti. Geçim şartları zordu, çocuklar da büyüyordu. Evlatlarının okuyup güzel bir tahsil hayatlarının olmasını istiyordu.

Şimdi ufukta gurbet vardı. Mustafa fabrikasına gidip çıkışını aldı. Fabrika kendi isteği ile çıktığı için tazminatını da vermemişti. O yıllarda Almanya'ya gidebilmek için ya bir davet mektubu almalıydınız ya da o ülkede aynı soyadı taşıyan bir akrabanız olmalıydı. Bu nedenle Mustafa, Almanya'daki akrabasının soyadını almak için mahkemeye gitmişti. Hâkime Hanım anlamıştı Mustafa'nın amacını, "Oğlum iyi düşün, gurbet zordur, oradaki hayat görüldüğü gibi değildir." demişti. Ama Mustafa'nın gönlüne yol düşmüştü artık. Daha iyi bir yaşam için Almanya'dan başka çıkar yol yoktu sanki. Bazen inandığı şey tek gerçekmiş gibi geliyor insana, Mustafa'da öyle olmuştu.

Zahide kafasında konuşan bin tane konu ile sabahın seher vaktinde evlerinin önündeki kuyunun başında hem çamaşırları yıkıyor hem de geleceği düşünüyordu. Ne zordu ana olmak, eş olmak, fakir olmak. Çalışkandı, dürüsttü ama yetmiyordu bu hayatta ayakta kalmaya. Yetmişli yıllarda iş imkânları çok azdı. Mustafa'sına gurbetten başka yol gözükmüyordu. Acaba yanlış mı yapmışlardı köyden göçmekle. Oysaki çocukları okusun, daha iyi şartlarda büyüsünler diye gelmişlerdi.

Serin bir ilkbahar mevsiminde Sirkeci Garı'nda elinde valizi ile kalkacak trenini bekliyordu Mustafa. Cebinde üç beş kuruş parası, aklında hayalleri, kalbinde ailesi vardı. Büyük gruplar hâlinde Avrupa'ya giden Türk yolcuları arasındaydı. Tren acı bir düdükle istasyondan hareket etti. Belli duraklarda durup hızlıca yol alan trenin ilk ülkesi Bulgaristan'dı. Sonra sırasıyla Balkan ülkelerine doğru akıyordu tren. O zamanlar bu ülkeler tek çatı altında Yugoslavya olarak biliniyordu. Mustafa'nın aklına mahallesindeki göçmen komşuları geldi. Bu güzel eşsiz doğayı görünce onların memleket hasretini daha iyi anladı. Hatırası olan yerlerin gönüldeki sevgisi bambaşkaydı. Kendisi de köyünün uzun selvi ağaçlarına, dağdaki çeşmesine, bozkırdaki sarı ekinli başak tarlalarına özlem duyuyordu. Ahhh köyü; taşlı topraklı can köyü...

Nihayet tren Avrupa sınırına geldi. Tüm yolcular sınırdaki otele yerleşti. Her gün otelden beş on kişi ayrılıyor, sınırdan geçiyordu. Mustafa'nın trenindeki yolcular üç gün sonra otelden ayrıldılar. Tüm işçilerin sahip çıkkanı, evrak getireni olmuştu. Bir tek Mustafa kaldı sınır otelinden içeri giremeyen. Dil bilmez, yol bilmez, iz bilmez bir şekilde kalmıştı. Tabii cebindeki parası hızla tükeniyordu. Elini dedesinin ona düğününde verdiği köstekli saate attı. Satmaktan başka çaresi yoktu. Parmağındaki evlilik yüzüğü ile birlikte saatini sattı. Bu parayla birkaç gün daha idare edebilirdi. Ne zordu yaban ellerde ıssız, kimsesiz kalmak.

Gece gündüze, gündüz geceye karışmıştı sanki. Gencecik yaşında on yaş çöktüğünü hissetti. Bir türlü kendisini almasını beklediği akrabaları gelmemişti. Hâlbuki onlar Mustafa'yı bu maceraya sürüklemişlerdi. "Almanya'da daha iyi bir hayat var, biz sana her türlü destek oluruz." sözleri vermişlerdi. Ama kaç gündür gözü yollardaydı. Heyecanla bekledi, umudunu kaybettiği anlar oldu. Yaban ellerde ne gelen vardı ne giden. Otel odasında bir ara sandalyede otururken uyuyakaldı. Rüyasında sanki üzerine ev çöküyordu. Bunalmış, sıkılmış, ter içerisinde uyandı. Bir silkelendi, kendine geldi sonra camı açtı, gökyüzüne

bakıp derin bir nefes aldı. Bulutlara baktı, ne zamandır dönüyorlardı yoksa dönen ruh hâli miydi bilemedi. Hava açıkken aniden ince bir yağmur başladı. Toprak kokusunu içine çekerek gözlerini kapadı. Demek ki istemiyordu bu topraklar Mustafa'yı. Çiçek bile kök verebileceği toprakta filizlenirmiş. Yaban ellerde nasibinin olmadığını anladı. Buraların kapısı açık değildi Mustafa'ya. Gördüğü bu rüyayı Almanya macerasından dönmesi için bir işaret olarak algıladı. Geride bıraktığı evlatlarını, fedakâr eşini, köydeki anne babasını düşündü uzun uzun. Hayatın sonu değildi bu olay. O gün geri dönüş için karar verdi. Ertesi günkü İstanbul trenine biletini aldı. Kalbi de gözleri de bulutlu bir hâlde valizini topladı. Kaderin cilvesi olarak ne acıdır ki günlerdir "Sen al, ben alamam." diye tartışan akrabalarından biri Mustafa'nın bineceği dönüş treniyle şehrin içinden gelmişti. Aynı istasyonda Mustafa trene binmiş, akrabası Hasan Amca da sınır istasyonunda inmişti. Etrafa sordu soruşturdu Hasan Amca Mustafa'yı. Otel görevlisi "Senin indiğin trene Mustafa bindi." diye anlattı. Burada çok beklediğini, onunla gelenlerin gittiğini söyledi. Çok üzüldü Hasan Amca "Keşke önce gelseydim." diye. Ama giden çoktan gitmişti. Hayallerini kalbine gömüp yüreği buz gibi soğuklukla dönüş yolundaydı Mustafa. Yine güzel yeşil yollar, ırmaklar eşliğinde

Balkanlardan yol alarak Sirkeci Garı'na ulaştı. Oradan evinin yolunu tutup mahalleye vardığında bahçedeki kuyunun başında Zahide su çekiyordu. Küçük kızı "Babaaa!" diye bağırınca Zahide'nin yüreğine taş oturdu. Demek işler yolunda gitmemişti, onca masraf, işinden ayrılma hepsi boşunaydı, demek Mustafa'sı geri gelmişti.

Mustafa olanları kısaca anlattı, zaten hiçbir şeyi uzatmazdı. Tüm sıkıntısını, derdini içine atardı. Aslında gönlü anlatamadıklarıyla doluydu. İçindeki boşluk hissi tarif edilemezdi. Her gurbet türküsüne gözlerinde yaşla eşlik etti yıllarca. Acısını, kırgınlığını içine gömdü. Yine yaz tatilinde Almanya'dan gelen tüm akrabalarını en güzel şekilde misafir edip ağırladı. Bu konuyu açmamaya çalıştı, kırgınlığını hiç belli etmedi. Yıllarca kendisini hep misafirlikte unutulmuş çocuk gibi değersiz hissetti. Nihayetinde insanoğlu görülmek, duyulmak, fark edilmek istiyordu.

Yıllar geçip yaş alınca anladı ki Mustafa, bir hataydı gitmek. O yıllardaki gurbet işçileri şimdiki gibi öz güvenli değildi. Başlarına bir şey gelmesinden korkuyorlardı belki ve sonuç olarak gelememişlerdi. Ömür boyunca yakın dostluklarla derin pişmanlıklar hep yan yana değil miydi zaten. Ondan güzel bir gelecek bekleyen ailesi vardı. Elindekilere şükrederek yoluna devam etti. Yeni bir fabrikada işe başladı. Üç vardiyalı daha

yorucu bir işti ama yılmadı, çalıştı, çabaladı. Zahide de işe girmişti. İki koldan hayata tutundular. Bir kız çocukları daha oldu. Mustafa bu bebeğe annesinin adını verdi. Kırılan umutlarının, döktüğü gözyaşlarının ardından anam diye sevdi, kokladı evladını. Varlığıyla, gülüşüyle, kokusuyla iyi gelmişti bu evlat.

Mustafa geçmişe dönüp baktığında "İyi ki gidememişim." diyordu. Gurbetin getirdiği savrulmalara, çözümlere dayanabilir miydi bilmiyordu. "Can vatanımızda yaşamak, aile olmak, kök salmak en güvenlisi." diyordu. Hayata daha sıkı tutunmayı başardılar. Aldıkları arsanın üzerine Zahide'nin istediği gibi küçük, müstakil evlerini yaptılar. Hayat derin iç çekişlerle gölge peşinde koşmak gibi geldi geçti. Dünya bir nasip yurduydum, ona nasip olmamıştı Almanya'da çalışmak. Ömür, bir hatanın peşinde takılı kalmak için harcanamazdı, çünkü gelecek öngörülemezdi.

Mustafa çok erken yaşta adına ömür denen bu dünyadaki zamanını doldurup göçüp gitti. Öyle ya insanoğlu bir gün doğar, bir gün ölür. Gerideki tüm kardeşlerinin ve akrabaların dilinde ismi hayırla yâd edilen bir geçmiş bıraktı. Çünkü insanda bırakılan iz, gerçek duygu ne ise öylece kalıyor. O da hakiki izler, samimi duygular bırakmıştı geçmişinde. Yaşadıkları ya da yaşayamadıkları ile...

BAŞKASININ TUTTUĞU BALIKTAN AŞ OLMAZ

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle gezen!
Elinin hüneri,
gönlünün inceliği,
başının esenliği,
gözlerinin ışığı ile gezen evlat,
dinle. Sanadır bu selam.

Evvelki günlerin birinde aklıma düştü, sen yaşlarda iken dünyanın rengi nasıl görünürdü bana diye. Sandığımı açtım usulca, baktım içinde ne var ne yok, neleri değerli kılmışım da saklama ihtiyacı duymuşum. Nelerden vazgeçememişim de yıllarca yanımda yöremde taşımışım. Bak dinle; üç beş giyimlik elbise, atadan kalma kıymetli kitaplar, sapı gümüş işli bir bıçak ve üç beş dünyalık öteberi. O yaşları bana anımsatacak pek bir eşya bulamasam da hafızamda şöyle bir hayal belirdi; gözlerimin üzerinde bir perde varmış da alacalı

bulacalı gördüğüm manzarayı ancak bu yaşlarda net olarak seçebiliyormuşçasına bir his. Dağlar daha net, kırlar, ovalar, bulutlar daha belirgin mesela. Güneşin ışığı, gökyüzünün mavisi, nehirlerin coşkunluğu daha berrak. Uzaklardan gelen kurt sesleri, bir çocuk ağlaması, bir yaprağın dalında aheste salınması daha anlamlı. Yolunu kaybetmiş karınca, ağı kopmuş örümcek, ters dönmüş kaplumbağa, nehrin akıntısına kapılmış serçe yavrusu daha üzerime vazife. Meğer gençliğimden bana miras bir avuç düşün imiş.

Gençlik güzel şey evlat ama farkına vararak derinden ve anlamlı yaşamak daha güzel zannımca. Dersen ki ah ikisi bir arada olsa; bir tarafta gençlik heyecanı, bir tarafta ihtiyarlığın verdiği tecrübe,

izan. O vakit hayat nasıl hayat olacak? Okul nasıl okul, sınav nasıl sınav olacak?

Sandık diyordum, esemeye gelir hiçbir şey çıkmadı içinden. Zaten boz bulanık gözlerle süzdüğüm hayattan pek bir şey devşirememiş, devşirdiğimi de muhafaza edememişim. Ya şimdi? Şimdilerde ne bulursam, ne duyarsam, ne görür, ne hissedersen hemen biriktiriyorum. Ama dünyalık sandıklarda değil de bu kez zihnimde. Hayatın anlamına dair ne varsa hepsi aklımda! Bundan gayri sandıkla sepetle uğraşır mıyım hiç? Dünyalık dünyada kalır, anlamsa her daim akıldadır. Ancak aklındakiyle ikna edebilirsin karşıdakini. Ancak aklınla akledebilirsin. Ve yine aklınla gönlüne güzellik nakışları işleyebilirsin.

Ta en başta gezen diye selamlamıştım seni, hatırla! Gezen insan görür evlat; iyiyi kötüyü, düşmüşü şaşmışı, doğruyu yanlış, sahteyi gerçeği... Bir senin etrafında dönmez dünya, bilesin. Ne kadar insan, o kadar yaşam, bir o kadar bakış, bir o kadar âlem demektir. Bedenini gezdiremiyorsan zihnini, fikrini gezdir o vakit. Binbir yol vardır mahlukun mahluka, havanın havaya, toprağın toprağa ulaşmasında. Nasıl sorusuna bu mektup cevap olsun evlat.

Gezmek deyince aklına atlar arabalar, hanlar hamamlar, kürkler postlar gelmesin evlat. Çıkacağın seyrüseferde sanmayasın ki seyrüsefa bekler seni. Bedeni gezdirmek

emek ister, fedakârlık ister. Nefesleneceğin iklimin, karşılaştığın yaşamların, zihnine saklayacağın göreseğin hatırına yükünü sırtında taşıyacaksın. Hatta kendine öteberiyi ağırlık etmemen daha evladır. Biraz yol aldıktan sonra göreceksin ki dünyalık hiçbir eşyaya ihtiyacın olmayacak. Ne yerim ne içerim; ayağıma ne giyer, üstüme ne örterim diye sakın ha telaşlanmayasın; **Kimi dağda gezinir, mağaradır evi. Yiyeyeği ot kökü, içtiği yağmur suyu.* Kimi ucu eğri büğrü örüm giyer. Kimi gözünden yaş saçarak gezer.*** Yoktur aradığının tersi düzü. İşte bu kadarcıktır bu konunun özü.

Mektubuma son vermeden evvel küçük bir öykü anlatmak isterim sana. Zamanın behrinde bir ihtiyar kadın toz toprakla oynayan çocuğa rastlar. İhtiyar dediysen hanlar hamamlar, inekler buzağılar, keçiler koyunlar, altınlar ahçalar saymakla kimse bitiremez. Varyetiyle şımaran biri değildir bu ihtiyar, fakiri fukarayı gözetir, aman dileyene elini uzatır. Neyse, biz ihtiyar kadın ile çocuğun karşılaşmasına geri dönelim. Kadın durup sorar; ne yaparsın burada ey ceylan gözlü yavrucak? Karıncaların yolunu

açarım nine, der çocuk. Çocuğu baştan aşağı süzer ihtiyar; ne üstte var ne başta, ne elde var ne avuçta. Çıkarır cebinden bir kese altın, koyar çocuğun yanına. Beriki fark eder durumu; olmaz, der, ne emek verdim ki karşılığında bunu alayım. Anam babam böyle öğretti; hak etmediği şeye el sürmemeli insan! İhtiyar kadının dilinde tüy biter bitmesine ama en sonunda çocuğu razı eder keseyi almaya. Der ki; sen has bir çocuksun, aferin. İçin rahat olsun, eğer istersen sen de benim için bir iyilik yapabilirsin. Yüzü gözü toprak içinde kalmış çocuk şaşırır; ben bir garip balayım, elimden ne gelir ki? Ortalık, ihtiyar kadının içten gülümsemesiyle daha bir aydınlanır. Der ki; elinden bir şey gelmez ise dilinden de mi gelmez. **Bugün ya da yarın tut**

ki yumuldu gözüm. Sizlerin duasına muhtaçtır özüm.*

İşte böyle evlat. İnsan insanın duasına da muhtaçtır. Gidenler, ardında öyle bir emek bırakmalı ki kalanlar onu daima hayırla yâd etsin. Diktiğin bir fidan, can suyu verdiği çiçek, aferin dediğin çocuk, hürmet ettiğin büyük, hatır sorduğun yolcu, kapısını çaldığın komşu... Bu satırlara sığdıramayacağım kadar çok misal vardır evlat. Arayıp bulacak ve zihnindeki sandığa saklayacaksın bunları. Başkasının tuttuğu balıktan aş olmaz. Kendi aşını kendin hazırlamayı öğrendiğin gün, sandığın kapağını açma vaktin geldi demektir.

Seni Allah'a emanet eder gözlerinden öperim. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

SOLAKLIK

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Bilim ve teknoloji bugünlere sorularla geldi. İnsanoğlu önce merak etti sonra soru sordu. Çünkü cevaplanacak pek çok şey vardı ve bu arayışlar neticesinde buluşların, keşiflerin kapısı aralandı. Köşemizin takipçileri bilirler; her ay soruları sorar, cevapları kovalarız. Bu ayki yazımızın serencamı da insanların sol elle nasıl yazdığını merak eden bir çocuğun sorusuyla başladı. Klemi sağ eliyle tuttuğu için öğretmenin tahtaya soluyla yazması garibine gitmiş yavrumuzun. O hâlde başlayalım, birlikte bulalım cevapları, arayalım solaklığın nedenlerini ve sonuçlarını...

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Önce istatistiklerle başlayalım. Ortalama her yüz insanın yaklaşık 90'ı sağ elini kullanırken yine yaklaşık 10'u sol elini tercih ediyor. Her iki elini eşit şekilde kullanabilenlerin sayısı ise yüzde birden bile çok daha az bir düzeyde.
- Peki solaklığın kaynağı ne? Çocuk aileden mi görüyor sol el kullanımını yoksa fizyolojik bir altyapısı var mı? Genel kanı, solaklığın çevresel etkilerden meydana geldiği yönündeydi ama Oxford Üniversitesinde yapılan bir araştırma bu inancı değiştirdi. Nasıl mı? Şöyle ki; hepimizin bildiği üzere vücudumuz hücrelerden müteşekkil. Hücrelerimiz ise organel adı verilen pek çok bileşenden mürekkep. Bunlardan bir tanesi var ki solak olup olmamak üzerine çok etkili. Sitoskeleton adı verilen ve bir görevi de hücreye şekil vermek olan hücre iskeleti normal şartlar altında sağa doğru kıvrılır. Ancak her dört insandan birinde bu yapı sola doğru kıvrılacak biçimde mutasyona uğrar.
- Yapılan araştırma bu mutasyonun kişinin solak olup olamamasını doğrudan etkilediği yönünde bir neticeye sahip. Tam bu noktada bir soru daha doğuyor: Madem her dört insandan biri solaklık potansiyeline sahip, o zaman niçin solaklık oranı onda bir?

PROBLEMLER VE KAYNAKLARI

- “Anormal”lerle olan ilişkilerimiz ne yazık ki çok problemlidir. Biz aciz kullar en basit farklılıklara bile tahammül edemiyoruz çoğu zaman. Bu da doğal olarak sorunlar yumağının hızla büyümesine yol açıyor.
- Normal şartlar altında yukarıda anlattığımız bilimsel gerçekten ötürü her dört insandan biri solak olmalıydı. Ancak çevresel uyaranlar solaklık potansiyeline sahip nicelerini bastırıyor ve sağ uzuvlarını kullanmaları için zorladı.
- Makas, cezve, şişe açacağı, kolçaklı sandalye gibi günlük yaşantıda sıklıkla kullanılan pek çok ürünün sağ ellerini kullananlar için tasarlanmış olması da solakların yaşam kalitelerini hâliyle düşürdü. Bu da anksiyete, uyku bozukluğu, endişe ve utangaçlık gibi rahatsızlıkların solaklarda görülme sıklığının sağ elini kullanan insanlara göre daha fazla olmasını açıklıyor bir bakıma.

PEKİ NE YAPMALI?

- Enseyi karartmamak ve tüm bu olumsuzlukların karşısında bardağın dolu tarafını da görmek lazım. Dünyanın solaklar tarafından dizayn edilmediği bir gerçek ama bu küsmeye mâni değil. Çünkü solaklar, pek çok sebepten hemcinslerine oranla zayıf uzuvlarını da geliştiriyorlar. Bu da beyinlerinin her iki lobunu etkili olarak kullandıklarını ispat ediyor. Dolayısıyla spor ve sanat gibi üç boyutlu düşünmenin daha çok ön plana çıktığı alanlarda solakların gözle görünür oranda başarılı olduğu istatistiklerle de destekleniyor.
- Özellikle sporda çoğunluk sağ elleriyle ya da ayaklarıyla atak, sol el/ayaklarıyla savunma eğiliminde. Bu da solak sporcuların meslektaşlarına üstünlük sağlamasındaki en büyük yardımcısı.
- Tam bu noktada özellikle ebeveynlere naçizane bir tavsiye verelim ve yazımızı nihayete erdirelim. Solak olan çocuğumuzun cevherini lütfen köreltmeyelim. Yeme-içme gibi sağ elini kullanması gereken hususlarda onlara rehberlik edelim. Bunun dışındaki işlerde ise sağ ellerini kullanmaya zorlamayalım.

ÇAĞIN DAYATMASI

EVLİLİKTE GÜÇLÜ VE

HAKLI OLMAK

■ İlknur ÖZHAN

Uzm. Aile Danışmanı

Bir danışım şöyle anlatmıştı: “Düğünden eve geldik, gelinlik ve damatlığı çıkardık. Ben özellikle askıya asmadım ki gelinliğin üzerine koyayım. Çünkü öncesinde tembihlemişlerdi beni; ‘Damatlığı gelinliğin üzerine koyarsan senin sözün geçer.’ diye. Sonra bir baktım eşim gelinliği damatlığın üstüne koymuş. Anladım ki o da biliyor bu geleneği. Fark ettirmeden tekrar damatlığı üste bıraktım ama arkamı döndüğümde yine eski hâldeydi. Ve bizim ilk kavgamız o zaman başladı.”

Son yıllarda evlilik sorunlarının en başında gelen güç savaşı ve haklı olma çabası boşanmalardaki temel sorunlardan bir tanesi. Her iki tarafın da sınırlarını bilmeyip karşısındakini koşulsuz kabul edememesi güç dengesini

bozup süreci çatışmaya götürüyor.

Güçlü ve haklı olma amacındaki çiftlerin her an her şey için tartışabildiklerini görüyoruz. Konunun ne olduğu hiç önemli değildir. İşin ilginç yanı, bu çiftlerin gerçek sorunları da yoktur, sorun yaptıkları hayatları vardır. Büyük problemleri yoktur, büyütülmüş meseleleri vardır. Peki gerçek sorunları olmayan bu çiftler ne oluyor da kavga ediyorlar? Elbette ki güçlü ve haklı olmak için.

Oysa güçlü olmaya çalıştıkça daha çok yük biniyor omuzlarına insanın. Hâl böyle olunca basit bir mevzudan başlayan olay bambaşka konulara gidebiliyor. “Bu çorabı niye buraya bıraktın!” ile başlayan süreç “Sen daha nişanlıyken de böyleydin!” noktasına geliyor. Amaç

problem çözmekten çıkıp etkisi büyük olan bir olay hâline dönüşüyor.

Evlilikte güç ve haklılık savaşı nasıl başlar?

Arkanıza yaslanıp bir süreliğine gözlerinizi kapatın ve zihninizi geçmişe yönlendirin. Nasıl bir çocukluk yaşadığınızı, anne babanızın size nasıl davrandığını hayal edin.

Ailesi tarafından küçüklükten itibaren arkasında durulmamış, sırtı sıvazlanmamış, hayat kendisine şımarma ve keyif alma hakkı vermemiş bir çocukluk yaşadığınız kendi gözyaşlarınızı kendiniz silmek durumunda kalmış, başınızın çaresine bakmışsanız hayatta yaşam hakkı bulabilmek için güçlü ve haklı olmak sizin doğal davranışınız hâline gelmiş olabilir.

Ya da anneniz; babanız veya kayınvalidesi tarafından ezilen, yok sayılan biriye “Annem hep susan biriydi ve çok ezildi. Eğer ben de susarsam ezilirim, o nedenle susmamam lazım.” deyip her duruma müdahale ederek son sözü söyleme hakkının sizde olması gerektiği çabasına girebilirsiniz. “Babam gibi iradesiz ve zayıf olmamam lazım, erkek dediğin sözü geçer.” diye bir inancınız da oluşabilir. “Hakkını koru, isteklerini elde etmek için güç kullan.” telkinleriyle büyümüş bir çocuksanız evlilik ilişkinizde aksine davranmak çok mümkün olmayabilir.

Bunun dışında eğer eşlerde mükemmeliyetçilik, narsistik kişilik örüntüsü, “Her şey kuralına göre olsun.” düşüncesi, kaygılı bir yapı, “Eğer onun söylediğini kabul edersem bunu sürekli başıma kakar, zayıf bir anımda yüzüme vurur.”; “Özür dilersem beni zayıf görüp üzerime gelir.” düşüncesi varsa ya da biri veya her ikisi hayata daha rasyonel ve mantık çerçevesinden bakıyorsa, mantığın içerisinde mantıksızlığı bulma gibi bir dertleri varsa güç savaşına girebilirler.

Eğer kişinin eşini değiştirme ve dönüştürme fantezisi varsa ya da eşi onun için bir projeyse o evliliğin başı belada olabilir. Bu durumda şu soru akla gelebilir. Başlı belaya, haklı haksız mücadelesine girmiş bir evliliği nasıl anlarız?

Haklılık mücadelesinde olan çiftler birbirlerini nasıl seveceklerini, birbirleriyle nasıl iletişimi kuracaklarını da

bilmedikleri için ilişkide ortaya çıkan boşlukları tartışarak doldurmaya çalışırlar. Hele de bir evlilikte romantizm bitmeye başlamışsa yavaş yavaş memnuniyetsizlik ve çatışma başlar, sınırlar ihlal edilir, paylaşım biter, kontrolçülük ortaya çıkar. Eşler duygusal olarak birbirlerinden uzaklaştıklarını hissederek ve temel amaç, evi temizlemek, yemek yapmak, para kazanmak, çocukları büyütme olur. Dolayısıyla bireysel alanlar ve talepler artar. Kullanılan dil hakaret dolu, suçlayıcı, eleştirel, aşağılayıcı, alaycı, iğneleyici bir şekle dönüşür.

“Bu eve parayı kim getiriyor!”, “Sen ne anlarsın!”, “Benim ailem

olmasa...”, “Ben yapmıyorsam sen de yapamazsın!” şeklindeki bitmek bilmeyen kıyaslamalar, meydan okumalar güç dengesindeki bozulmaları gösterir. Güç mücadelesi söz konusu olan bir evlilikte kendini baskın gören kişi her şeyi eleştirir, her şeye müdahale eder. Bu müdahale eşin arkadaşlarından tutun da ailesine, harcamalarına, gün içinde yaptığı aktivitelerine kadar gidebilir.

Güçler savaşı mı, güçler birliği mi?

“Dün akşam arkadaşlarıyla dışarı çıktık, geç saatte eve geldi. Bu akşam da tuttuğu takımın şampiyonluk kutlamasına gidecekti. “Gidebilir miyim?”, diye sordu, ben de “Hayır”, dedim; diye ekledi hanımefendi.

- E: Görürsün bak nasıl gidiyorum.
- K: Sen çıkarsan bundan sonra ben de çıkarım akşamları. Sen gidebiliyorsun da ben niye gidemiyorum?
- E: Sen dışarı çıkan adam görmemişsin, göstereceğim sana!

Bu cümlelerle başlayan konuşma ve sonu çözümsüz bir kavga. Biliyoruz ki savaşın kazananı olmaz, daha çok kaybedeni ve daha çok zarar göreni olur. İki cepheye ayrılmış bir evlilikte amaç, sadece karşı tarafın canını acıtmak ve nihayetinde zafer kazanmaktır. Oysa evlilik, karşı cephelerde değil, aynı safta durduğunuz bir güç birliğidir. Zorluklarla birlikte mücadele etmek, birbirlerinin mizaç ve sevgi dillerini

İnsan, hayata sevdikleriyle tutunan bir varlıktır. Sevinçlerini onlarla paylaşarak arttırırken üzüntülerini azaltır. Bu nedenledir ki eşin gönlü eşe karşı çok hassastır, çok şey bekler ondan. Attığı gül dahi canını acıtırken hoyratça kullanılan eleştiri, suçlama, hakaret taşları yüreğini deler de geçer.

öğrenmek, çocuk yetiştirme konusunda kafa yormak, ekonomiyi, aileyi yönetmek gibi birçok alanda el ele verilen bir ortaklıktır.

Konuşmayı başa alsak ve tartışma şöyle başlasa...

- E: Dün çıktım ama bugün benim için önemli bir gün. Bu kutlamaya katılmak istiyorum. Var mı birlikte yapacağımız bir şey? Sonrasında çıkarım.
- K: Olur tabii, birbirimizle olduğu kadar kendimizle de vakit geçirmemiz gerekir. Diğer gün de ben çıkayım benim de ihtiyacım var.

Devam edegelen bu konuşmanın sonunda sesler yükselmemiş, duygular ifade edilmiş, anlaşılmalı ve huzur sağlanmış olurdu. Çok önemli bir kuraldır, evliliklerde eşitlik aranmaz, eş aranır. Çünkü çiftler birbirlerini bütünlemek için vardır, yarışmak için değil.

Tarihe Pirus Zaferi olarak geçen savaşta Pirus, Romalılara karşı zafer kazandığında geriye dönüp bakıyor ve ardında zaferi kutlayacak neredeyse kimsenin kalmadığını fark ediyor. Sonrasında diyor ki Pirus, "Romalılara karşı bir zafer daha kazanırsak tamamen yok olacağız."

Zira zaferi kutlayacak kimse yoksa etrafınızda zaferin ne anlamı olabilir ki? Çiftler de bazen zafer kazanma pahasına bir savaşa giriyorlar. Görünürde güç kazanılmış, haklı olursa da yalnız ve mutsuz olma pahasına elde edilen inatlaşma zafer değildir.

Güç savaşı yerine güller savaşı yapalım!

Hallac-ı Mansur darağacına götürülürken etrafında toplanan kalabalık içindeki düşmanları taşlamaya başlar kendisini. Hallac-ı Mansur bunlara ah bile etmezken kalabalık içindeki yakın arkadaşının gül atmasına çok üzülür ve "Taş atanlar bilmiyorlar, hâlden anlamıyorlar. Onların taşı bizi incitmez de dostun attığı gül dahi canımızı acıttı." der.

İnsan, hayata sevdikleriyle tutunan bir varlıktır. Sevinçlerini onlarla paylaşarak arttırırken üzüntülerini azaltır. Bu nedenden dolayı ki eşin gönlü eşe karşı çok hassastır, çok şey bekler ondan. Attığı gül dahi canını acıtırken hoyratça kullanılan eleştiri, suçlama, hakaret taşları yüreğini deler de geçer. Atılan değil ikram edilen güllerle sarıp sarmalamalı birbirini eşler. Hani Temel'e deniz kenarında elinde bir yılanla yürürken sormuşlar: "Neden elinde yılan taşıyorsun?" "Denize düşersem lazım olur." cevabını vermiş. İşte eşlik dediğimiz şey, denize düştüğünüzde yılanla sarılmak zorunda kalmayıştır. Ne olursa olsun elinizden tutup oradan çıkaracak birini yanınızda bulmanızdır.

Neler yapılabilir?

Eşlerin mutsuz olmasına yol açan güç savaşını ortadan kaldırmak için beklentiler, istekler, rol ve sorumluluklar, evlilik algısı yeniden yapılandırılmalıdır. Bu dengesizliği çözenin

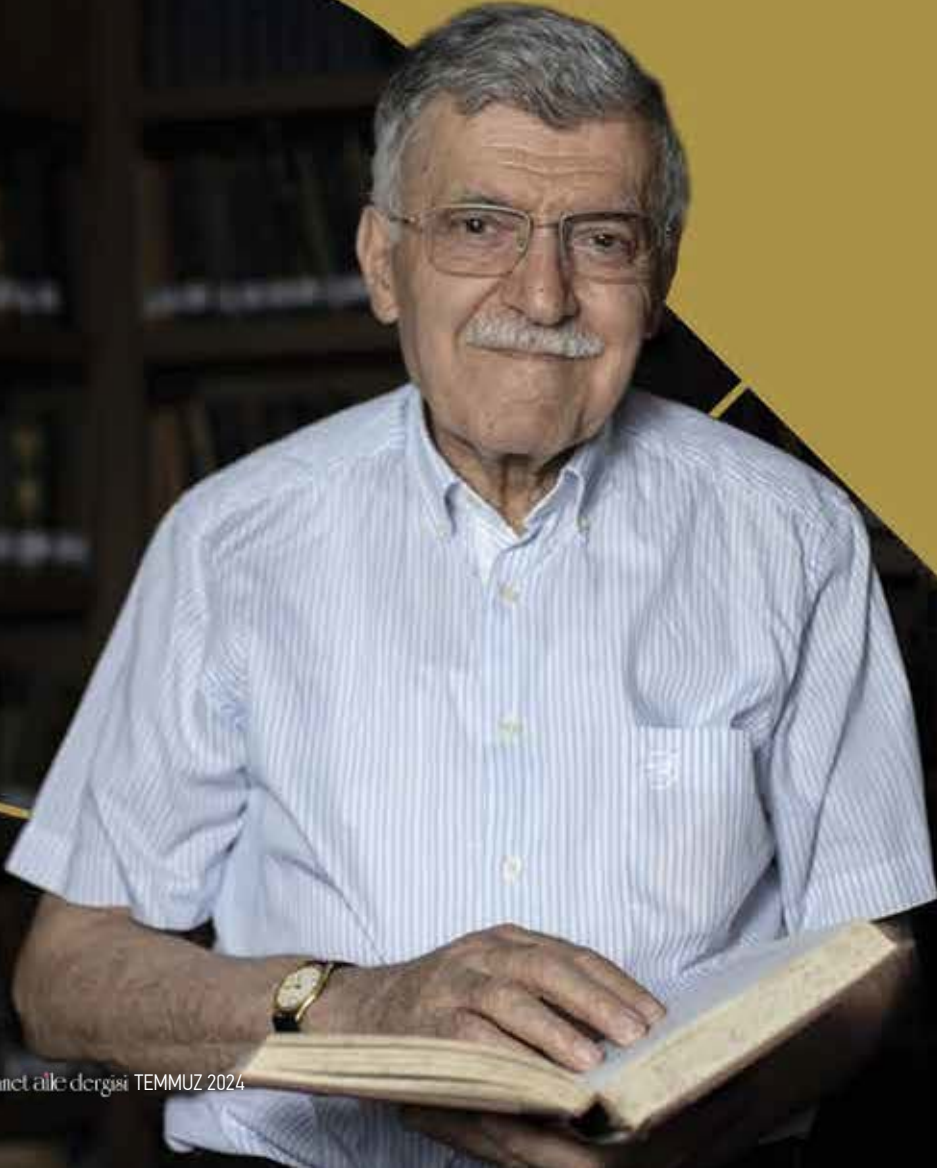
ilk ve en önemli adım fark etmektir. Sonrasında evliliğin karşılıklı birbirinin iyilik hâlini düşünmek olduğuna içsel olarak inanmak gerekir. "Benim olduğu kadar onun da hakkı." demek çok önemli ancak yetersiz kalır, bunu davranış ve uygulamalarda da yaşıyor olmak gerekir. İki farklı hayatı birbirine dönüştürmek yerine yan yana sürdürmek önemlidir. Zira evlilik, bir trende yapılan yolculuk gibidir. Eşimizle karşı karşıya oturursak aynı manzarayı göremeyeceğiz. Birimiz geleni görür, birimiz gideni; birimiz geçmişi görür, birimiz geleceği. O nedenle yan yana oturup birbirine yoldaşlık etmek gerekir.

Çoğu zaman frene basmak iyidir. Biraz yavaşlamak hatta durmak gerekir. Böylelikle birey yaptıklarının sorumluluklarını almak zorunda olduğunu fark edecektir. Çünkü kişinin yaptıklarıyla eşi kendisini savunur. Siz durmadıkça, frene basmadıkça karşınızdakine ayna olur, onun yaptıklarını tetiklersiniz. Gerekirse özür dilemekten geri durmamak gerekir.

Aklımızdan çıkarmamız gereken bir şey var ki hiç kimse kendini kötü hissettiren birinin yanında mutlu olamaz. Böyle bir evlilik her iki kişi için de katlanılmaz bir durum olur. Sanırım güçlü olmaya çalışırken mutlu olmayı unutuyoruz. Zamanla mutluluk kavramı bizden çok uzakta kalıyor. Güçlüyüm diyerek sert görünmeye, taviz vermemeye çalışan insanlar, mutluluklarını da doya doya yaşamıyorlar.

ALİ HAYDAR HAKSAL İLE YAZIN DÜNYASI ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

İnsanın anlatma ihtiyacının, duygularını dışa yansıtma temayülünün, kadim dönemlere kadar uzandığını görüyoruz. Sözü güzel söyleme sanatı olarak edebiyat insanlıkla yaşıt, diyebiliriz. Peki, sanat ve edebiyatın binyıllardır geçerliliğini koruyan meşruiyeti, gerekliliği, saygınlığı nereden kaynaklanır, hangi kaidelere dayanır sizce?

İnsanız, gündelik hayatta konuşuruz. Sözlerimiz ağzımızdan çıkınca duyulur. Bu ancak belli bir alanla sınırlı kalır. Sözüün gücü, kalıcı olan ve anlatan ile ilgilidir. Düzgün, tutarlı konuşmalar böyledir. Bu, her insan için geçerli bir durum. Edebiyat dediğimiz güzel söyleme sanatının konuşma veya hitabetten farklı yanı, yazıya yani kayda geçmesidir. Bizim medeniyetimiz kitap medeniyetidir. Kutlu kitapların gelişile bu başlar. İnsanlığa sunulur, anlatılır ve yayılır.

Güzel söz daha çok şiir ile tanımlanır. Eskiden, şiir için “söylenir” ifadesi kullanılıyordu. Şiirler dilden dile dolaşır, geleceğe doğru akıp giderdi. Masallar ve hikâyeler de öyleydi. Peygamberlerin dillerinde de şiir olduğu bilinir. Söz özlü, güzel ve seçkin söylenmesi ile karşılık bulur.

Medeniyetimizin özünü şiir oluşturur. Kitabımız en yüce, en güzel sözdür. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın bu değişmez. Sevgili Efendimizin yanı

başında şiir söyleyenler vardır. Ka'b b. Zühre, Hasan b. Sabit ve amcası Ebu Talip gibi. Sevgili Efendimizin şiire izin vermesi ve hatta teşviki ile şiir giderek kökleşmiş bulunuyor. Ondan sonra da kitap vazgeçilmez olmuştur. Buradan yola çıkarsak geçmiş dönemlerde kurumlarımızda bediiyat diye bir ders ve hat sanatı vardı. Güzel yazı sanatı ve düşüncesi bu anlamda bir öz taşıyor. Klasik metinlerimiz güzel anlatılara dayanır; bunlar, gerek şiirde gerekse düz metinlerde üst bir dille olan edebî söyleyişlerle karşılık bulmuştur. *Kâbusnâme*, mesneviler, divan ve dergâh, halk şiirleri, diğer anlatılar bu anlamda bir söyleyiş tarzını yakalamışlardır. Sultan Murat, Balkanlara sefere giderken at sırtında elinde *Kâbusname* okumuş. Bu bambaşka bir dünyadır. Ne yanımıza dönsek şiir ile yüzleşir, iç içe olduğumuzu görürüz.

İlerleyen zamanda gelişen teknikler sonucu, hayatımıza giren roman, deneme, piyes, öykü gibi anlatılar seçkin bir ifadeyi seçmek durumunda ve zorunda kalmışlardır. Üst anlatılar kalıcı olmuştur. Sıradan anlatılar ve sayısız eser zaman içinde hayatın dışına itilmişlerdir. Büyük ve güçlü şiirimizin yer edişinin nedeni yüksek düzeyli bir söyleyişe sahip oluşundandır.

Edebiyat ortamının ve düşünce geleneğinin içerisinde yetişmiş bir yazarımız olarak muhitin, yoldaşlığın, karşılıklı etkileşimin yazarın

serüvenindeki öneminden bahsedebilir misiniz?

Doğduğum ev, yaşadığım ocak manevi açıdan yüksekti. Rahmetli dedemiz Müderris İsmail Hakkı Efendi'yi görmedik. Onunla ilgili çok şeyler anlatılırdı. Bizler onun kitapları arasında büyüdük. Sesinin güzel olduğu ilahi, kaside, gazeller terennüm ettiği söylenirdi. Kartal bakışlı bağdadi odası bahçeye bakardı. Dut ağaçlarının dalları pencereye kadar sokulmuştu. Dallarından dut yerdik. Ama asıl önemlisi kuş civıltıları evin içini de dışını da dolduruyordu. Dedem kuşlara eşlik ederdi.

“Biz âşık milletiz, acılarımız ve sevinçlerimizde şarkılarımız ve türkülerimiz var. Onları boş şeyler sanmayın.” dermiş. Annem anlatırdı. Babam öğretmenimizdi, ilkokul üçüncü sınıfta seri okurdum metinleri. On yedi yaşında imam hatip ortaokulu birinci sınıfa kaydım yapıldı. Okul kütüphanesine dadandım. Çok okudum. Kitap okuyan çok fazla kişi yoktu etrafımda. Herkesin kendine göre bir dünyası vardı, edebiyat ve sanata ilgi azdı.

Üniversiteyi Erzurum'da okudum. Orada Nuri Pakdil'in çıkardığı Edebiyat dergisinde yazan arkadaşlarımız vardı. Onların arasında buldum kendimi. İbrahim Demirci, Ali Göçer, İlhami Çiçek, İbrahim Cafferlı (Sarı), Ali Fuat Altınsoy gibi. Üniversiteyi bitirdikten sonra İstanbul'a geldiğimde ilk arkadaşım Âlim Kahraman oldu. Sonra çevremiz genişledi.

Ebubekir Eroğlu, Hasan Aycın, Osman Bayraktar, Nedim Çeker (rahmetli), Ali Göçer, Ahmet Kot, Kâmil Eşfak Berki, Mustafa Çelik... Bu halka çok genişledi. Bu birliktelikler insana güç katıyor. Aynı ortamda bulunuyorsunuz, okuyorsunuz, düşünüyor ve yazıyorsunuz. Önce *Mavera*, *Yönelişler* dergileri, sonra da *Yedi İklim* dergisi etrafında bir araya geldik. Asıl merkezimiz *Diriliş* dergisi idi. Orası asıl beslenme kaynağımızdı.

Türk ve dünya edebiyatından hangi isimler sizi etkiledi? Ya da şöyle sorsam: Ali Haydar Haksal'ın dilinin, düşüncesinin ve muhayyilesinin teşekkülünde hangi isimlerin imzası var?

Ortaokul ve lise dönemlerimde yalnız başıma, el yordamıyla yol aldım. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerimin dikkatini çekmiştim. Her biri beni kendi anlayışlarının olduğu yöne götürmeye çalıştı. Kimi sağcı ve milliyetçi, kimi sol düşünceye yakındı. Onların içinde İbrahim Soysal beni İslam Kitabevine götürdü. Sezai Karakoç ile Necip Fazıl'ın kitaplarını aldırdı. *Büyük Doğu* mecmuasını cami önlerinde biz satardık. *Diriliş* dergisini o hocam aldırdı. Orada Nuri Pakdil'i ve *Edebiyat* dergisinin yazarlarını tanıdım, eserlerini okudum. Okuma alanımı geniş tuttum. Okulun kütüphanesinden Hasan Ali Yücel döneminde basılmış Batı ve Doğu klasiklerini, sağ ve sol demeden hemen her kesimin romanlarını okudum.

Maksim Gorki'nin *Ana*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*, Peyami Safa'nın romanları, Yaşar Kemal ve Orhan Kemal'in romanlarını okudum, harmanladım diyebilirim.

Sizin yazın ve yayın hayatına başladığınız dönemle günümüz edebiyat dünyasını kıyasladığınızda edebiyat ve yazı mahfilleri açısından olumlu ve olumsuz nelerden bahsedebilirsiniz?

Dergilerde bir arada oluş farklılıktır. Örneğin Maraş'ta bir arkadaş grubu var. Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Alâeddin Özdenören sonradan aralarına katılan M. Âkif İnan. Bunların bir kısmı İstanbul'a gelince Sezai Karakoç etrafında bir araya toplanıyorlar. Ankara'ya

gittiklerinde ise Nuri Pakdil ile birlikte oluyorlar. Biz de kendimizi *Mavera* dergisi içinde bulduk. Düşünce hareketleri ancak böylesi topluluklarda oluşabilir.

Bugün de dergiler var. Bir araya gelen kesimlerin olması kaçınılmaz. Birliktelikler insana güç katar. Bizim zamanımızda ideal düşüncenin kendisi belirleyiciydi. *Büyük Doğu*, *Diriliş*, *Edebiyat*, *Mavera* ve *Yönelişler* gibi. Bizler de *Yedi İklim* dergisi olarak bunu sürdürüyoruz. Bu süreçte *Diriliş Akımı* diye bir olgu gerçekleşti. Genel anlamda bizler o akımın içinde yer alıyoruz.

Türk edebiyatında farklı edebî türlerde eserler kaleme alan yazarlarımız var. Hem öykü hem şiir hem monografi gibi farklı türlerde kitaplar yazan biri olarak sizce bu durum, edebiyat camiası açısından bir yetkinlik tezahürü müdür yoksa kaçınılmaz bir aşama mı? Sizce her yazar bir türe mi odaklanmalı yoksa farklı türleri de denemeli mi?

İnsanların kendi birikimleri ve donanımlarıyla ilgilidir. Kimileri belli bir alanla sınırlı kalıyor, oraya yoğunlaşıyor. Örneğin Sezai Karakoç büyük bir düşünür ve şair. Çok yönlü. Kimi yazar veya şairler belli alana odaklandıklarından çok fazla yayılma göstermiyorlar. Sanatçı, kültür ve düşünce insanı olmak farklıdır. Bana ait olan zengin bir kütüphanenin içindeyim. Dört bir yanım kitap. Kırk bin cildi aşkın. Beslenme alanım çok geniş. Bin beş yüz dergi çeşidi var. Her

Güzel söz daha çok şiir ile tanımlanır. Eskiden, şiir için "söylenir" ifadesi kullanılıyordu. Şiirler dilden dile dolaşır, geleceğe doğru akıp giderdi. Masallar ve hikâyeler de öyleydi. Peygamberlerin dillerinde de şiir olduğu bilinir. Söz özlü, güzel ve seçkin söylenmesi ile karşılık bulur.

yazarı kendi dünyası içinde değerlendirmek yerinde olur. Yazarlar tercihlerini de kendileri belirliyor.

“Kültür, düşünce, sanat, edebiyat ve hatta gündelik hayatta kendimiz olmaktan başka bir seçeneğimiz yok.” sözünüzden hareketle sormak istiyorum: Sürekli ve çok hızlı değişen bir dünyada kültür, düşünce, sanat ve edebiyat dünyasında kendimiz olabilmeyi, kendimiz kalabilmeyi nasıl başarabiliriz?

Günümüz insanı homojenleşmekle birlikte giderek sekülerleşiyor. İdeal düşünce öncelik değil. Modernleşme, tüketim ve moda hemen her kesimi kuşatmış durumda. İdeolojilerin etkisi yok. Modern yaşayışı önceleyenler ve diğerleri diyebilir miyiz? Deriz. Filistin’de yaşananlardan sonra Batı insanı, üniversite öğrencileri ve halkları vicdani bir uyanış içinde. Halkı Müslüman olan bu ülke insanının bölünmüşlüğü, belli kesimlerin ilgisizliği ve suskunluğu düşündürmüyor mu? Asıl değişim iç dünyamızda yaşananlar. Bu kesime muhafazakârları da milliyetçileri de diğer kesimleri de dâhil edebilirsiniz. Edebiyat ve sanatın önemi burada beliriyor, bunlar büyük bir gereksinim. Edebiyat ve sanat dışılık, düşüncesizliğe götürüyor ne yazık ki. Kendi kesimlerimizi de buna dâhil edebiliriz. 1970’li yıllarda Erzurum’a dergiler gelirdi bir hafta içinde tükenirdi. *Mavera* dergisinden biliyorum, üç yüz adet dergi geliyor, bir haftada tükeniyordu.

Son olarak bugünün gençlerine, özellikle okumak ve yazmak isteyen gençlere hangi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Evvela çok okumalarını, az yazmalarını fakat ilgilerini azaltmamalarını öneriyorum. Birinci sınıf yazar ve şairler öncelenmeli. Nitelikli edebiyat dergilerini okumaları gerekir. Bu durum dünya edebiyatı için de önemli. Pazarlanan, popüler yazarlara itibar etmemeliler. İslam medeniyet düşüncesi yazarlarını merkeze almalarında yarar var. Çünkü biz Müslüman’ız.

ÖZ GEÇMİŞ

Ali Haydar Haksal 16 Mayıs 1951’de Bingöl, Yayladere’ye bağlı, Hasköy’de doğdu. 1975’te Elazığ İmam Hatip Lisesi, 1979’da Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Düşüncesi Ana Bilim Dalında “Kur’an-ı Kerim’de Güzel Kavramı” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı.

Milli Türk Talebe Birliğinin kuruluşunda yer alan Haksal, arkadaşlarıyla birlikte bu kuruluşun *Talebe Gazetesini* çıkardı. Gazetenin kültür sanat sayfasını yönetti. Aynı yıllarda *Yeni Devir* gazetesi kültür sanat sayfasında yazıları yayımlanmaya başladı.

Zaman zaman Yasir Vurgun ve Mahmut Mustafaoğlu imzalarını kullandı. Öykü çalışmalarına lise yıllarında başladı. İlk öyküsü “Tıkırtı”, 1973 yılında *Millî Gazete’de* çıktı. İlk öykü kitabı *Evdeki Yabancı’yı* 1986 yılında yayımladı. Şiir, öykü, yazı ve söyleşileri *Mavera*, *Yönelişler*, *İslam*, *Kayıtlar*, *Kaçak Yayın*, *Edep*, *Yeni Devir*, *Millî Gazete* gibi mecralarda çıktı.

Yedi İklim dergisinin kurucuları arasında yer alan Haksal, *Sesim Bana Yetmiyor* adlı öykü kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 1987 yılı “hikâye ödülü”nü, *Yitik Yaşamın Güncesi* adlı romanıyla Tuzla Belediyesi Roman Yarışması’nda ikincilik ödülünü, *Güneşe Koşan Adam* öykü kitabı ile 2013 Ömer Seyfettin Hikâye Yarışması “öykü ödülü”nü, 2014 yılında Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi tarafından Üstad Sezai Karakoç ile ilgili çalışmalarından dolayı “yılın edebiyatçısı ödülü”nü kazandı. 2023 Yılında Kahramanmaraş Belediyesi tarafından “yılın yazarı”, M. Akif İnan Vakfı tarafından da “yılın edebiyatçısı” ödülüne layık görüldü. Haksal’a 2017 yılında Bingöl Üniversitesi tarafından “fahri doktor” ünvanı verildi. Hâlen *Millî Gazete’de* köşe yazarlığı yapan ve arkadaşlarıyla kurduğu *Yedi İklim* dergisinin sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü yürüten Ali Haydar Haksal İstanbul’da yaşıyor; evli, beş çocuk babasıdır. Yayımlanmış elliyi aşkın eseri bulunmaktadır.

KEDİLİ SOKAK

■ Mustafa UÇURUM

Avuç içlerimi ağzıma yaklaştırdım, ısıttım, kediyi aldım, sıcaklığı hissedince kucağıma iyice yerleşti. Uyudu uyuyacak nerdeyse. Bir kediyi uyurken seyretmek de huzur veriyor insana. Mırıl mırıl sesler çıkararak uyuyan bir kedi evin de huzuru gibi âdeta.

Baktım, iyice dalmış kedi, alıp yan koltuğa koydum. Bir iki kıpırdadı ama sonra mırıltılı uykusuna daldı. Arabanın her yerinden ses geliyor. Başka zaman olsa çok aldırırmam bu seslere ama şimdi kedi uyanacak diye yavaş sürüyorum arabayı. Alışkanlıklarını çabuk terk eden biri değilim. Her şeye çabuk alışıyorum ama bir türlü o şeyi terk edemiyorum. Sadece araba için geçerli değil bu kural, her şey için. Cebimdeki kalem bile yıllardır aynı. Bittikçe içini değiştirip kullanıyorum. Okula giderken hep aynı yolu kullanıyorum. Tam cami ile çeşme arasındaki bankta bir süre soluklanıyorum. Aynı markete uğrayıp marketin sağdaki kasiyerine gidiyorum. Baktım ki orada kimse yok, buraya birini gönderebilir misiniz, dediğim bile oluyor.

Bu kediyeye de öyle alıştım işte. İçinde huzur olan eski zaman resimleri vardı. Hayat bilgisi kitaplarında aile konusunun işlendiği sayfada bir resim olurdu. Evin tam ortasında kuzine sobası, sobanın üstünde kaynayan bir güğüm, üzerinde duman tüten bir tencere, sobanın yanında bir kedi mindere uzanmış uyuyor. O kedinin uyuyan hâlini çocukluğumdan beri evimizde görmek isterdim. Annemin alerjisi vardı, eve hiç kedi alamadık. Evlendim, eşime ilk söylediğim söz; “Eve kedi alıyoruz hanım.” oldu. Aldık ama artık evlerde ne

soba ne de sobanın verdiği sıcaklık vardı. Kedimizin yeri kışın kaloriferin hemen dibine oldu. Minderini koyduk oraya, gitti, uzandı, oynadı, sonunda dünyanın en huzurlu uykusuna daldı.

Cebimde her zaman kedilerin yiyebileceği bir şeyler olur. Parkta, bahçede mutlaka karşıma bir kedi çıkar. Çocuklar da alıştı buna. Nerede bir kedi görseler hemen daldırıyorlar ellerini ceplerime.

Mahallenin hemen arkasında, sokağın köşesinde, apartmanın gölgeliğinde, ağacın dalında, bahçenin içinde sadece onlar var. Kimseyi rahatsız etmeden, hayatın tadına varmanın en huzurlu yüzünü herkese anlatmak istercesine karşımıza çıkıyor bu masum yüzler.

Sakin anlarında yüzü o kadar masum oluyor ki kedilerin. İşi gücü bırakıp onları izleyeceksin. Öyle de yapıyorum zaten. Bir yerde kedi görmeyeyim, hemen geçiyorum karşısına, başlıyorum izlemeye. En çok güneşli havalarda... Güneşin keyfini çıkarmanın ustasıdır kediler. Kimseye zararı dokunmadan yaşamanın en pisi pisi hâlini onlarda görüyorum. İnsanlara

Bir kediyi uyurken seyretmek de huzur veriyor insana. Mırıl mırıl sesler çıkararak uyuyan bir kedi evin de huzuru gibi âdeta.

hemen yanaşmaları, hâlini anlatırcasına insanların ayaklarına sürünerek geçmeleri, bir lokma bir hırka misali yaşayıp karınları doyunca kıyılarına çekilmeleri ve bir duayı tekrarlar gibi mırıldanmaları hep gönülden geliyor bana.

Yazarlık var bir de serde. Geleneğe uymak gerek. Birçok yazarın kedili fotoğraflarını gördükçe öyle özenirdim ki onlara. Kütüphanelerinin başköşesinde, yazı masasının ucunda, daktilonun hemen yanında, bazen kitapların üstünde yazarların kedileri sanatsal duruşu tamamlayan sahici bir aksesuar olarak hiç eksik olmazdı. Ahmet Hamdi Tanpınar, Albert Camus, Bilge Karasu, Borges, Edgar Allan Poe, Ezra Pound, Picasso, Ernest Hemingway, Derrida aklıma ilk gelen isimlerden. Kedimizi ben de kitaplığımıza alıştırmaya çalıştım. Hiç yabancılamadı. Birkaç gün sonra baktım ansiklopedilerin üstünde huzurlu uykusuna dalmıştı bile.

Sokağın başında küçük bir yeşil alan var. Oraya bir kedi evi yapsınlar diye belediyeye dilekçe verdik. Bir hafta olmadan gelip koydular evi. Mübarek, müstakil ev gibi. Çatısı bile var. Önüne suluk ve yemek kabı da koymuşlar. İlk birkaç gün kediler girmedi eve. Sonra yavaş yavaş alışmaya başladılar. Birkaç tane derken evin içine girip çıkmaya başladılar. Mahalleli de alıştı. Kedilerin yiyebileceği ne varsa getirmeye başladılar. Ben de iş çıkışı önce kedi evine

uğrayıp baktım nasıllar diye. Keyiflerine diyecek yok. Eşim, “Sana kedi babası diyecek mahalleli, az kaldı.” dedi bir gün. “Ah keşke!” dedim. Ebu Hureyre’nin adıyla anılsak keşke diye geçirdim içimden.

Annem bize gelince kedimiz hemen kızımın odasına gidiyor. Hisleri o kadar güçlü ki. Seveni de sevmeyeni de çok iyi anlıyor kediler. Biri onlara uzak duruyorsa onlar o kişiye hiç yaklaşmıyor. Annemin gittiğini hisseder hissetmez hemen çıkıyor odadan, minderine kuruluyor. Evin neşesi dedikleri bu can dostu gidip yerini alıyor.

Sadece ben mi... Kızım okuldan gelince çantasını odasına bırakıp koşuyor kedinin yanına. Onları karşıdan görünce hemen anlaşılıyor birbirlerini çok özledikleri. Topu yuvarlıyor kızım, kedi de ona gönderiyor aynı hızda. Topu atmayınca bir

mırıltı çıkıyor ağzından, hadi bana gönder topu, diyor âdetâ.

Küçük kızım ilk başlarda çok korktu kediden. Hep uzak durdu. Kedi peşine takılınca ağladı, koştu; kaçtı. Kedi bunları hep oyun zannetti. Devam etti oyuna. Birkaç gün kızımın yatağına gitti, orada uyudu. Kızım da uyanınca kediyi yanında görünce ses çıkarmadı. Böyle böyle alıştılar birbirilerine. Sabah okula giderken sadece annesi değil, kedimiz de yolcu etti kızımı.

Bir gün okuldan geldi kızım. “Baba, arkadaşlarım kedilerine isim vermişler. Bizim kedimiz hâlâ isimsiz.” dedi. Evet, bu hiç aklımıza gelmemişti. Kediyi sevmekten isim vermeyi düşünememiştik. “Dede Korkut’u bekliyoruz.” kızım dedim gülererek. “Dede Korkut’u mu? Onun gelmesi imkânsız olduğuna göre isimsiz kalacak kedimiz desene.” dedi o da gülererek. “Kahramanlık yapmasını beklersek o imkânsız görünüyor. Biz de kedimize; hâline, durumuna göre bir isim verelim.” dedim.

Tüyleri bembeyaz kedimizin. Duruşu da çok havalı. Cana yakınlığı, sevgisini belli etmesi, sessizce köşesine kurulup yatması hep kendine has. İsim konusunu da bu arada unutup gitmiştik. Bir akşam küçük kızım; “Baba, kedimiz bembeyaz tüyleriyle çok nazlı bir kedi. Adı Nazlı olsun mu?” dedi. Hepimiz bir anda başımız çevirip kediye baktık, sanki ona niye baktığımızı anlamış gibi yerinden kalktı, gerindi, nazlı nazlı yürümeye başladı,

»

Kediye nankör falan deseler de hiç inanmam öyle sözlere. Bu kadar sevimli olan hayvanlar nasıl nankör olsun ki. Nankörlük de insanlara has bir özellik. Bir parça ekmek verince bile sevgisini göstermeye çalışan kediler nankörlük nedir bilmezler ki.

«

önümüzde durdu. Olduğu yere uzandı. “Tamam, adı Nazlı olsun, adını biz koyduk, ömrünü Allah versin.” dedim bir Dede Korkut edasıyla. “Ebu Hureyre’den sonra Dede Korkutluk da yakıştı sana.” dedi eşim Nazlı’yı kucağına alırken.

Kediye nankör falan deseler de hiç inanmam öyle sözlere. Bu kadar sevimli olan hayvanlar nasıl nankör olsun ki. Nankörlük de insanlara has bir özellik. Bir parça ekmek verince bile sevgisini göstermeye çalışan kediler nankörlük nedir bilmezler ki. Kendisine fenalık geleceğini hissedince bir hayvan içgüdüğü ile kendisini savunmaya çalışmanın adını nankörlük koymuşlar işte. Bizim kızlar evimize kedi gelmeden önce de çok severlerdi kedileri. Kedi nankör olur mu bile derlerdi. Gördükleri kediyi kucaklarına almaya çalışırlardı. Birçok çocuğun kedi görünce korkması, yaramazlıklarına alet etmek istemesinin altındaki sebep de çizgi filmlerdeki kedilerden kaynaklanıyor olabilirdi. Çok iyi örnekler yoktu ne yazık ki çocukların önünde. Saflığıyla Jerry’nin âdeta oyuncuğu olan Tom, Gargamel’in kötü emellerine alet etmeye çalıştığı Azman, Tweety’nin “Bir kedi gördüm sanki” diyerek türlü oyunlarla hayattan bezdirdiği Sylvester ve fırlı fırlı dönen gözlerle yeni planlar peşinde olan Garfield’ı izleyen çocukların kediler hakkında çok da iyi şeyler düşünmesini bekleyemeyiz. Sonuçta, çizgi film kedileri böyle olsa da

onların masumluğu hakkında kimsenin şüphesi olamaz.

Bir akşam haberleri izlerken İstanbul’daki camilere kedilerin girmesinin serbest olduğu haberini görünce kızım; “Camide kedi olur mu baba?” dedi. “Hani camiye hayvanlar giremezdi?” “Giremez ama kediler hariç çünkü kediler en temiz hayvandır. Kendisini temizler, çevresini temiz tutar. Hatta Peygamber Efendimizin mescidinde bile kediler olurmuş. Kedilerin çıkardıkları mırıltılara, dua ediyorlar, derler. Öylesine özel hayvanlardır kediler.” deyip Nazlı’yı kucağıma aldım, sarıldım, sarıldım.

Bir akşam işten çıkıp eve doğru giderken alışkanlık bu ya mahallenin kedi evine bakayım dedim. Evin etrafı çocuklarla dolmuş, telaşlandım, acaba kedilere bir şey mi oldu diyerek adımlarımı hızlandırdım. Yaklaştım, yaklaştım, bir de ne göreyim, evin içi minik kedilerle dolu. Anne kedinin yavruları olmuş, bunu gören çocuklar da ışıldayan gözlerle heyecanla yavruyu ve anneyi seyrediyor. Kalabalığı gören eşim de bize doğru geldi. Yavruları görünce; “Şimdi tam kedi babası oldun.” dedi gülerek. Çocuklar büyük bir merakla; “Kedi babası ne demek ki?” diye sordular. “Toplanın etrafıma.” dedim. Anlattım.

“Peygamberimizin en yakınında bulunmuş, en çok hadis bilen bir sahabe olan Ebu Hureyre, sahipsiz kedileri sahiplendiği ve kedileri çok

sevdiği için ona ‘kedicik babası’ anlamında bu isim verilmiş. Biz onun gibi olamayız ama işte ben de kedileri çok sevdiğim için eşim bana kedi babası diyor.”

Sokağımız artık tam bir kedi sokağı olmuştu. Onların dokunulmazlığı vardı. Tüm mahalleli sahip çıkmıştı kedilere. Sevgi yumağı denen bu güzelliği biz kedilerin sayesinde yaşıyorduk. Kedilerden biri hastalansa hemen veterinere götürüyordu mahalleden birisi. Hatta hastalanıp ölen bir kediyi gömerken mahallenin emekli öğretmeni Rafet Hoca, dokunaklı bir konuşma yapmıştı. Hayvanları sevmenin de bir sevme çeşidi olduğu, bunun da herkese nasip olmadığını söyledikten sonra hiçbirimizin unutmayacağı bir şiir okumuştum.

“Divan şairi Melalî, ölen kedisinin ardından şu mersiyeyi yazmış.” deyip bir bölümünü titreyen sesiyle okumuştum.

*Çıkdın elden nidelum ansızın
eyvâh pisi
Yandun ölüm oduna derd ile
nâgâh pisi
Hasretâ şîr-i ecel buldu sana râh
pisi
Nidelum ah pisi neyleyelüm vah
pisi*

Kedi mahallesi diyorlar artık bizim buralara. Acaba değiştirirler mi mahallenin adını bilmiyorum, bir dilekçeye bakar aslında. Bunu da yapar mıyız, yaparız. Sevgi nelere kadir...

SARP DAĞLARIN ARASINDA BİR ANADOLU HAZİNESİ TUNCELİ

■ Şebnem AFYONLU

Bu sayımızda sizlere belki de adını daha çok haber bültenlerinde duyduğunuz; dağları, suyu ve yeşilliği ile görenleri kendine çeken Tunceli'den bahsetmek istiyorum. Tunceli'ye neden gideyim, orada görülecek ne var ki; onun yerine Bodrum'a ya da Antalya'ya tatile gidebilirim, diyebilirsiniz. Ama o iş öyle değil. Tunceli'de turistik trekking turlarına ve fotoğrafçılara bol bol rastlayabilirsiniz. Ayrıca Munzur Vadisi'ni gördüğünüz zaman neden oraya gitmeniz gerektiğini anlayacaksınız. Munzur Vadisi, üç bin metrenin üzerindeki Munzur Dağları'nın güney yamaçlarında yer alan, doğal bitki örtüsü ve kaya oluşumları ile dikkat çeken muhteşem bir bölge. Yer yer kanyon ve şelalelere de rastlanan Munzur Vadisi, Keban Baraj Gölü'nün başladığı yere kadar uzanıyor ve etkileyici manzaralar sunuyor. Vadide yetişen endemik bitki türlerinden en önemlisi ise huş ağacı.

Pertek Kalesi

Yolculuğum sırasında sık sık “Buraları görmek için neden bu kadar geç kalmışım?” diye sordum kendime.

Tunceli’ye geçişim Elazığ üzerinden oldu. Düz bir ovaya yayılmış olan Elazığ’ın eski merkezi Harput ismiyle bilinen bölgedir. Manası “Taş Kale” olan Harput, şehir merkezinden altı kilometre kuzeydoğuda ve yaklaşık iki yüz metre daha yüksekte bulunuyor. Korunaklı ve savunmaya elverişli yalçın kaya blokları üzerinde kurulan ve günümüzden yaklaşık dört bin yıl öncesine uzanan tarihî bir yerleşim bölgesi olan Harput’a adımımızı atar atmaz bizi sevimli, iki katlı, alt katı taştan, üst katı genellikle ahşaptan yapılmış evler karşıladı. Hemen içimiz ısındı bu eski şehire. Harput’ta, tarihî kaleyi, Ulu Cami’yi ve Arap Baba Türbesi’ni ziyaret ettikten sonra meşhur Harput dibek kahvesini tatmadan otelimize gitmiyoruz. Eee malum yarın Tunceli’ye yolculuk var. Erken kalkmak lazım.

Çelebi Ağa Camii

Ertesi sabah feribota yetişmek için hızlıca kahvaltımızı yapıp aracımıza biniyoruz. Araçla Elazığ merkezden Tunceli'ye bağlı Pertek'e doğru hareket ediyoruz. Keban Barajı'nın kenarında bulunan Pertek iskelesinde kocaman bir feribot bizi bekliyor. Günde sayılı sefer yapan bu feribotu kaçırırsan başka türlü karşıya geçemiyorsun. O yüzden bizler de hızlıca kendimizi feribota atıyoruz.

Abbasi, Selçuklu, Karakoyunlu ve Osmanlılar döneminde önemli bir ticaret ve eğitim merkezi olan Pertek, Çemişgezek'ten sonra Tunceli'nin ikinci önemli tarihî bölgesi. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yapılan; kale, han, hamam, cami, medrese ve bir aşevini barındıran Sağman Külliyesi de burada bulunuyor. Diğer önemli tarihî yerleri arasında, Pertek Kalesi, Çelebi Ağa Camii, Baysungur Camii ve Sağman Kalesi var. Cincikli Oda adıyla bilinen yapıysa Keban Barajı'nın altında kalmış.

Pırıl pırıl suların üzerinde süzülerek ilerleyen feribotla

en fazla 15-20 dakikalık bir yolculuk yapıyoruz. Bu sırada barajın sularının arasında bir adacık üzerinde yükselen Pertek Kalesi'ni görüyoruz. Elazığ'dan Tunceli'ye en kısa sürede geçiş için kullanılan bu feribot hattı çölün ortasında bir vahayla karşılaşmak gibi.

Feribottan inince hemen aracımızla Ovacık'a doğru yol almaya başlıyoruz. Ovacık, Munzur Vadisi Millî Parkı'nın batısında yer alıyor. Oldukça küçük bir yer. Genellikle trekking için gelenler burada konaklıyormuş. Aslında burası bir başlangıç noktası. İlerde doğa turizmi arttıkça buranın daha da gelişeceğine inanıyorum. Ovacık'ta bir de kayak merkezi bulunuyor.

Ovacık ilçesine yaklaşık 17 km uzaklıkta bulunan Munzur Gözeleri'ne doğru yola devam ediyoruz. Halk arasında su kaynaklarına "göze" adı veriliyor. Efsaneye göre ermiş bir çoban olan Munzur, elini öpmek isteyen ağadan kaçarken elindeki süt dökülmüş ve oralardan bu beyaz köpüklü su akmaya

başlamış. Yaklaşık 300 metrelik bir alanda buz gibi bir suyun çağıl çağıl yeryüzüne çıktığı kırka yakın göze ve irili ufaklı şelaleler var. Bu gözelerden çıkan sular meşhur Munzur Çayı'nı oluşturuyor. Çayın çeşitli yerlerine yerleştirilmiş ahşap masalar var. Burada gözleme yiyebilir ve demli, güzel bir çay içebilirsiniz. Su inanılmaz soğuk. Ayaklarınızı en fazla iki dakika suda tutabilirsiniz. Burada bol bol fotoğraf çekebilir ya da bir köşede oturup suyun şarkısını dinleyebilirsiniz.

Tunceli, yaban hayatı bakımından da oldukça zengin bir bölge. Özellikle Munzur Vadisi ve çevresi yaban hayvanları için elverişli bir ortam sunuyor. Gözleme yerken sohbet ettiğimiz amcalar buralarda çengel boynuzlu keçi ve bezuvar isimli iki tür dağ keçisi ile av kuşlarından ur kekliği olduğunu söylüyor. Bunlar oldukça nadir rastlanılan türler.

Munzur suyu, kırmızı benekli alabalık türlerinin yetişmesine çok elverişli bir yermiş. Munzur suyunu oluşturan gözelerin 1-2 km. aşağısından başlayarak başta Munzur Suyu ve Mercan Deresi olmak üzere Tunceli'ye kadar 80 kilometrelik bir alana yayılmış bulunan alabalık türleri varmış.

Tunceli şehir merkezi fikir edinmek için uğramaya değer. Gelmişken şehri yaya olarak turlamak en fazla bir saatinizi alır. Munzur kenarındaki çay bahçelerinde çay içebilirsiniz.

Tunceli merkezde ayrıca bir de müze bulunuyor. Müze aslında 1935 yılında askerî kışla olarak inşa edilmiş. Yıllar içinde memur lojmanı ve daha sonra da şimdiki hâli olan müzeye çevrilmiş. Kare planlı olan yapı oldukça geniş bir alana sahip. Buraya kadar gelmişken görmenizi tavsiye ederim.

Munzur Vadisi Millî Parkı'ndan da biraz bahsetmek istiyorum. Burası, 1971 yılında millî park olarak ilan edilmiş. Tunceli il merkezinden yaklaşık 8 kilometre sonra başlamakta. Ovacık ilçesi ile Tunceli arasında kalan Munzur Vadisi; endemik bitki, hayvan türleri ile zengin bir flora ve faunaya sahip. Bu floranın en güzel parçalarından biri zirvelerindeki karların erimesiyle boy veren ters laleler. Mayıs ayında, özellikle Ovacık ve Çemişgezek kırsalındaki dağlık alanlarda açan bu çiçeklerin 15-20 günlük ömrü oluyormuş. O nedenle Türkiye'nin her yerinden doğa gözlem meraklıları bu dönemi kaçırmak istemiyor. Bu millî park tam bir doğa sporları merkezi. Tunceli'de Munzur Çayı üzerinde 12 metre yükseklikten 330 metre boyunca zipline yapabiliyorsunuz. İlginizi çekerse Şehit Kaymakam Muhammet Fatih Safitürk Su Sporları Merkezi'ne uğrayabilirsiniz.

Aynı zamanda Munzur, Türkiye'nin en uzun rafting imkânı sağlayan nehri. Gittiğimde fırsatım olmadı ama inşallah bir dahaki

sefere Munzur'da da rafting yapmak isterim. Su Sporları Merkezi aracılığı ile rafting ve kano yapabiliyorsunuz. Ayrıca bisiklet ve kamp alanları hakkında destek alabiliyorsunuz.

Bölgede pek alışkın olmadığımız bazı tatları da deneyebilirsiniz. Özellikle ışgın çok var. Kuzukulağıgillerden olan ışgın, bir sebze olsa da tüketimi bir meyve gibi. Harika bir atıştırılabilir. Doğunun kivisi olarak geçiyor çünkü hem yapısı hem de mayhoşluğu kiviyi andırıyor. Mayıs-haziran döneminde çıkıyor ve sokaklarda satılıyor.

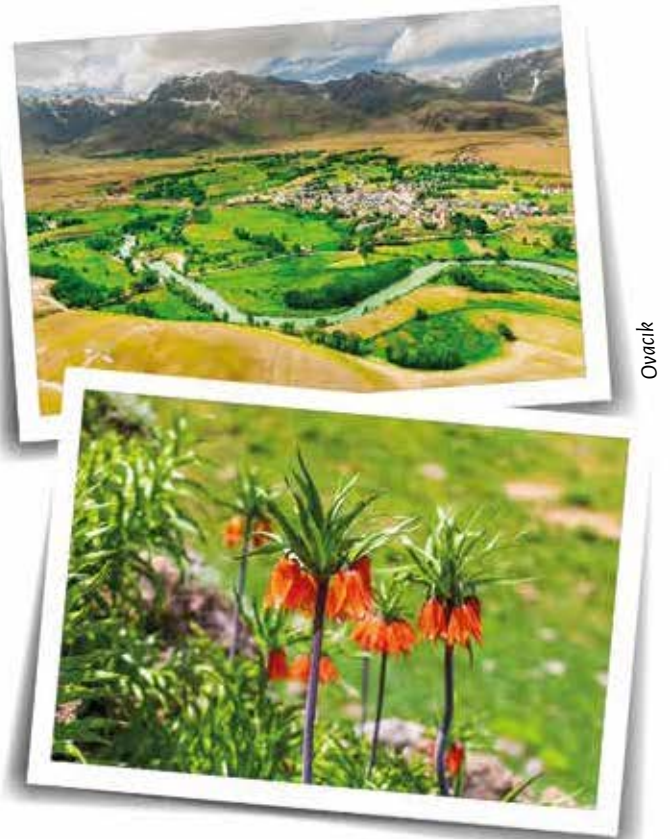
Bir de kunkor mantarı var. Bazen etten bile pahalı olan bu mantar hem çok az bulunuyor hem de toplaması bir hayli meşakkatli ve tehlikeli imiş. İnsanlar bu mantarı toplamak için günde 12-13 saat yol yapıp, sarp tepeliklere tırmanıp bir de vahşi hayvanlarla yüz yüze gelme tehlikesi atlatıyorlarmış.

Adını belki en çok duyduğunuz Çemişgezek ise oldukça tarihî bir bölge. Yaklaşık 7 bin nüfuslu ilçede, Tağar Vadisi, İn Delikleri, Uzun Hasan Türbesi, Kale Camii, Hamam-ı Atik, Tağar Köprüsü ve Hamidiye Medresesi turistik

açıdan büyük önem taşıyor. Çemişgezek'in dutu, duttan yapılan pekmez ve pestili oldukça ünlü.

Tunceli'ye özgü yemekler arasında, zerefet/babuko, (siron) sırın, patile, keledoş, gurik (haşıl), eşkene (ışkene), sirekurt, keşkek, ayrınlı aş, yoğurtlu köfte, bınbar dolması (mumbar), içli köfte, bağ teveği sarması, gulik kavurması, sac kavurma, lahana sarması, kalbur hurması, ayrınlı kabak gibi yemekler var. Bu yemekleri şehirde ya da ilçelerdeki herhangi bir lokantada bulamıyorsunuz. Bunların çoğunu evlerde hanımlar yapıyorlar.

Eğer gezi rotasına farklı bir güzergâh eklemek isterseniz Tunceli ve civarını görmenizi tavsiye ederim.

Ovacık

FATMA RİKKAT KUNT

Asaletini Desenlerine Yansıtan Müzehhibe

■ Meryem DALĞIÇ

Türk İslam Sanatları Daire Başkanı V.

Sanat, bir varoluş sancısı, hakikati arayış kapısıdır. İslam sanatı, tüm tezahürlerinde İslam'ın varlık, hayatı algılayış ve anlamlandırış biçimini yansıtır. Dolayısıyla Müslüman sanatkar, iç dünyasında güzelliği, sadelik içerisinde ararken asıl gayesi yaratılandan Yaradan'a ulaşmaktır. Bu arayış yolculuğunda, geçmişten günümüze mimariden, musikiye, tezyinattan edebiyata çok geniş bir yelpazede İslam'ın zarafetini, estetiğini yansıtan sayısız sanat eserleri ortaya konulmuştur. Göz alıcı renkleri ve desenleriyle Mushafları, kitapları süsleyen tezhip sanatında da aynı gayeyle eserler verilmiş, çok değerli müzehhibeler yetişmiştir. Asaletini desenlerine yansıtan, ünü tüm dünyaya yayılan Fatma Rikkat Kunt da o müzehhibelerden biridir.

Rikkat Kunt, 27 Nisan 1903'te İstanbul Beylerbeyi'nde dünyaya gelir. *Türk Lugatı* yazarı Hüseyin Kâzım Kadri ile Güzide Hanım'ın büyük

kızıdır. Çocukluğu, İstanbul'da ve babasının idari görevi dolayısıyla Siroz, Selanik ve Halep şehirlerinde geçer. Babasının sözlük çalışmaları sebebiyle buldukları Beyrut'ta Fransız okulunda eğitim hayatına başlayan Rikkat Kunt, 1. Dünya Savaşı sırasında okulun kapanması üzerine Alman okuluna devam eder ve Almanca öğrenir. 1919 yılında İstanbul'a döndüklerinde babasının yakın dostu olan Mehmet Akif Ersoy'dan edebiyat dersleri alır. Türkçeyi oldukça güzel kullanır, şiir gibi ahenkle konuşur. Türkçe konusunda çok titiz olup üç dil bilmesine rağmen yabancı kelimeler kullanmaktan son derece imtina eder. Sanata ilgi duyan Rikkat Kunt, ressam Ali Sami Bey'den resim, tanınmış Alman asıllı Langeberg'den arkadaşı Münevver Ayaşlı ile birlikte piyano dersleri alır. (M. Uğur Derman, "Kunt, Fatma Rikkat", *DİA*, c.26, s. 377-379)

Sanat, insanın hayretini artıran, şahit olduğu her güzellikte, ruhuna farklı kapılar açtıran bir deryadır.

Minicik çiçeklerin zarafeti, renklerin zenginliğiyle bezenen tezhip sanatıyla kesilir, Rikkat Hanım'ın hayat yolculuğu. Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin Türk Tezyinî Sanatlar Bölümüne kaydolan (1936) Rikkat Kunt, Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer'den tezhip, Mehmet Necmeddin Okyay'dan klasik cilt, ebru ve ahar, Vasıf Sedef'ten sedefkârlık eğitimi alır. Ardından aynı şubenin çini nakışları muallimliğinde bulunan Feyzullah Dayıgil ile çalışmaya başlar. İstanbul'daki 16-18. yüzyıl çinilerini, mahallinde hocasıyla birlikte inceleyerek tezyinatta klasik anlayışı kaidelerine uygun bir şekilde kaynağından öğrenir.

Mezuniyetinin (1944) ardından akademinin kütüphanesine memur olarak atanan Rikkat Hanım, sanat çalışmalarına ara vermeksizin dört yıl süreyle buradaki görevine devam eder. Emekliye ayrılan hocası Necmeddin Okyay'ın kadrosu, hocasının ısrarları neticesinde Rikkat Kunt'a verilir. Böylece kendisi tezhip ve çini

desenleri hocası unvanını alır. O dönem, gelenekli sanatların itibar ve alaka görmediği zorlu yıllardır. Gerek resmî gerekse hususi hocalığı sırasında karşılıksız olarak birikimini öğrencilerine esirgmeden aktaran Rikkat Hanım, ortaya koyduğu eserlerle yetiştirdiği öğrencilerle tezhip sanatının yok olup gitmesine mâni olur.

Kırk yılı aşan sanat hayatında kıta, levha ve hilye-i nebevi olarak sayısız eser tezhip eden Rikkat Kunt, her eseri için yeniden desen çizer, tezhibin ana kaidelerini korumaya dikkat eder. En sadesinden en incesine kadar tüm eserlerinde elinin, ruhunun asaleti hissedilir. Bilhassa halkârî bezeme üslubu 20. yüzyılda onun fırçasıyla yeniden hayat bulur. Kunt, son derece planlı ve süratli çalışır; işini söz verdiği günde bitirir. Sanata gönül veren birisi olarak emeğinin maddi karşılığı daima geri planda kalır. Başarılı bir sanatkâr olmasına rağmen oldukça mütevazıdır. Hayatta iken eserlerini sergilemeyi hiç düşünmemiştir, muhtelif koleksiyonundan derlenen seksen eseri vefatından ancak bir buçuk ay sonra sergilenir. Onun tevazusunun göstergelerinden birisi de ünvan endişesine hiç düşmediğinden eserlerini nadiren imzalamasıdır. Zira sanat hayatında onun meselesi bilinmek, göstermek, riya değildir. Bilakis o, öğrendiği sanatı gelecek nesillere aktarma derindedir.

Tezhip sanatına ömrünü adayan Rikkat Kunt, çok önemli projelerde görev alır. İstanbul'un 500. fetih yıl dönümü dolayısıyla 1945'ten itibaren İsmail Hikmet Ertaylan'ın hazırlatmak istediği Fatih Divanı'nda 15. yüzyıl tezyinatının ilhamıyla yeni desenler hazırlanması için baş sorumluluğu üstlenir. Sekiz yılda bitirilen divanın tezhiplenmiş 60 kitasından 34'ü Rikkat Hanım tarafından işlenir. Yine Lizbon'daki Gülbenkyan Müzesinde bulunan ve 1968 yılında selden zarar gören minyatürlü bir yazma kitabın tamiri için 1970'te Lizbon'a davet edilir. Timurlular devri eseri olan bu çalışmayı da Rikkat Hanım başarıyla tamamlar.

Topkapı Sarayı Müzesine İsmail Akgün tarafından bağışlanan 12 eserin ve 1958'de akademiye sergilenen Hattat Halim Efendi'ye ait levhaların tezhibi de Rikkat Hanım tarafından yapılır.

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi için hazırladığı (bugün Resim-Heykel Müzesinde korunan) eserleriyle Bağdat'taki Irak Müzesinde Emin Barın, Seniha Bedri Göknil, Feriha Aker ve Uğur

Derman koleksiyonlarında bulunan nadidede eserleri tezhip sanatının en güzel örneklerindedir. ("Kunt, Fatma Rikkat", a.g.e., s. 377-379)

Sanatı ve kişiliğiyle gönüllerde yer edinen Fatma Rikkat Kunt, ortaya koyduğu eserler ve yetiştirdiği öğrencileriyle tezhip sanatının canlı kalması ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynar. Ömrünün son demine kadar fırçasını elinden düşürmeyen Rikkat Hanım, 1986 yılında İstanbul'da dünyaya gözlerini yumar. Vasiyeti gereği çok sevdiği babasının yanına Küplüce Mezarlığı'na defnedilir.

DİLDEN KULAĞA HAYALDEN ÂLEME

■ Sümevra YAMAN

Masallar insanoğlunun en değerli hazinesidir. Masalların nihayetsiz gücü nerede, hangi yaşta ve işte olduğumuz fark etmeksizin bizi sarıp sarmalar. Masallar, anlatıcılarına ve dinleyenlerine hayaller kurduran, bizi serüvenlere sürükleyen ve tüm duygularımızla kendimizi içinde bulduğumuz farklı bir âlemdir.

Her ulusun kendine has bir masal kültürü vardır. Bu birikimler diğer kültürlerle etkileşime girerek birtakım değişimlere maruz kalır. Mesela en renkli etkileşim kaynaklarından biri Hint edebî kültürüdür. Masalların Doğulu çocuğu *Pançatantra* Hintlilerin diğer kültürlerle armağan ettiği en alımlı çiçeğidir. Cemil Meriç'e göre *Pançatantra* dünyanın masal ağacıdır. Benzer bir şekilde *Aslanla Tavşan* masalı Ezop'tan Mevlana'ya, La Fontaine'den Grim Kardeşler'e uzanan farklı kültürlerden beslenerek zenginleşen bir içerik kazanmıştır.

Aslına bakarsanız insanın ayak bastığı her yerden doğmuştur masallar; insanla yaşattılar. Doğ'u'da masallar daha mecazi ve mistik bir dille anlatılmışken Batı'da daha rasyonel bir üslupla aktarılmıştır. Nehir masalları anlatıla anlatıla tüm Doğu medeniyetlerini gezerek son hâlini *Binbir Gece*

Masalları başlığıyla almıştır. İpek Yolu sadece insanları ve ticari malları değil, masalları da taşımıştır; geçtikleri yollardan, uğradıkları kültürlerden beslene beslene masallar için bu yol, onların en uzun rotası olmuştur. Tüm dünya edebiyatları *Binbir Gece Masalları*'nın cazibesine kapılmıştır. Rasyonalizm oryantasyonlu Batı edebiyatları bile bu etkinin dayanılmaz çekiciliğine karşı koyamamıştır. Sonraki dönemlerde Batı toplumlarında bu masallar varlıklarını ve izlerini tiyatro ve opera suretinde sürdürmüştür.

Müslüman toplumlar olağanüstü zengin bir masal kültürüne sahiptir. Sadece sözlü gelenekten çıkan masallarımızın yanında ilim geleneğimizde önemli yeri olan birçok eser masal tarzında yazılmıştır. Örneğin, Mevlana kalbe açılan yollara ışık tutarken ilahi aşkın limanına yine masallar anlatarak girer. *Mesnevi*'sinde masallar şiir kıvamında yeni bir boyuta kanat açar. Masalların görkemli çiçeklerinden bir tanesi de *Bostan ve Gülistan*'dır. Sadi Şirazi aynı zamanda bir seyyahdır; gezip gördüğü ve duyduğu masalları mistik bir tarzda eserine yansıtmıştır. Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'i tasavvuf literatüründe mesnevi tarzında yazılmış en önemli eserlerden biridir. Olay örgüsü masalla dokunmuş ve insanoğlunun Rabb'ine ulaşma

isteği ve yolculuğu mecazi bir dille anlatılmıştır.

Peki masallar bize ne söyler? Masallar içlerindeki kahramanların duygu ve düşüncelerine yönelmemizi ve oradan da kendi duygu ve düşüncelerimize bir bakış atmamızı beklerler. Burada esas olan kendi his ve fikirlerimizi yargılamadan, sorgulamadan dinlemek ve anlamaktır. Masallarda ön planda olan duygulardır; iyisiyle kötüsüyle her tür duygu masallarda vücut bulur. Bir masalı dinlemeye veya okumaya başladığımızda bizi derinden etkileyen hatta bizi rahatsız eden duygularımız ortaya çıkabilir. Burada durup o masalın ne söylediğine, niçin bizi etkilediğine bakmamız gerekir. Kendi yaşamlarımızda özellikle olumsuz duygularımız olan yetersizlik, dışlanmışlık, içimizi kemiren kıskançlıklar, kıyaslar ve benzeri negatif duygularımızı hep görmezden gelmeye meyilliyizdir. Bu duyguları göz ardı ettiğimiz için sahiplenememiştir. Bu tavrımız onların bizi etkilemediği anlamına gelmez. Sahiplenmediğimiz ve görmezden geldiğimiz duygularımız bize zarar da verir. Maharet onları hissetmemek değil; savrulmadan dinlemek, sebeplerini görmeye çalışmak ve onlarla mücadele edebilmektir. Peki masallar bu konuda ne işe yarar? Masallar bizim nasıl hissettiğimizi bilmez ama içlerinde yoğun

duygularımızı ortaya çıkaran sahneler sunar. Bazen öyle masallarla karşılaşırız ki uzunca zamandır anlam veremediğimiz duygularımıza ışık tutuverir. Birdenbire anlam kazanır pek çok şey. Masallar duygularımızı anlamamıza ve netleştirmemize yarayan yolculuklardır.

Masallar bazen de bizi çok uzak diyarlara götürür; periler, cadılar, devler, cüceler, padişahlar, şehzadeler ülkesine. Bazen tuhaf yaratıklarla mücadele ederiz, bazen de padişahın kızını kötü cadının elinden kurtarıyoruz. Bu maceralarda kendimizi bulup masalların kahramanları gibi üzülürüz, seviniriz, iyilik yapmak için can atarız, kötülükle mücadele ederiz, umutlanırız, korkarız. Hayallerimizin kollarına bırakırız kendimizi. Masalın ayrıntılarına takılmak yerine onları içselleştirerek duygulara yoğunlaşmak bizim yolculuğumuzda büyük bir fark oluşturacaktır.

Masallar, olaylar ve karakterler itibariyle konuları etkili ve vurgulu bir biçimde sunar. Fantastik kurgularla, iyi ve kötünün savaşıyla kendini arayan kahramanın mücadeleleriyle ikili mizahi konuşmalarla zengin bir hayal dünyası ortaya koyarlar. Masalların insanı olgunlaştıran bir yanı da vardır. Genelde masalların daha çok küçük

Masallar simgelerle yapılan yolculuklardır. Kaldırdığımız her simgenin altında bir sır ve hakikat buluruz. Her katmanı bize ilave derinlikler sunar. Bu sırlar bizi gerçek anlam arayışının kapısına kadar götürür.

çocuklara anlatıldığı varsayılsa da ben onların yetişkinler üzerinde daha derinden etkili olduğunu düşünürüm. Yakından incelediğimizde pek çok masalın arka planında derin bir felsefenin yattığını görürüz. Hansel ve Gretel masalını bu duruma örnek verebiliriz. Bu masal, insanoğlunun beş temel korkusundan bahseder; kıtlık, terk edilme, bilinmezlik, kaybolma ve yenilme korkuları. Hansel telaşlı ve kararsız, ne yapacağını bilemeyen; Gretel ise çözüm odaklı, güçlü ve öz güvenli kişilik yapısına sahiptir. Müşkül bir durumla karşılaştığımızda iç sesimiz Hansel ve Gretel gibi konuşur bizimle. Hangisine yöneleceğimiz, o zorlukla baş edip edemeyeceğimizi belirler.

Masalların bize ne söylediğini anlamada bazı araçlara ihtiyaç duyarız. Bu araçlardan biri

masallardaki simgelerdir. Masallarda simgesel olmayan bir şey var mıdır sorusunun cevabı “hayır” olacaktır.

Masallar simgelerle yapılan yolculuklardır. Kaldırdığımız her simgenin altında bir sır ve hakikat buluruz. Her katmanı bize ilave derinlikler sunar. Bu sırlar bizi gerçek anlam arayışının kapısına kadar götürür.

Bir masal dağda, derede, çölde, vadide veya yollarda geçiyor olabilir. Her bir öge ve unsur farklı simgesel manalar taşır. Örneğin “orman”, korku-kayboluş; “padişah”, güç-kudret; “ip”, hayatın sürekliliği-ona bağlılık; “çıkrık”, yenileme-üretme; “yol kavşağı”, karar noktası-hayata yön verme anı; “vadi”, sığınılacak güvenli yer; “dere”, hayatın akıp gitmesi gibi anlamlar taşır.

Masalları anlamada bize yol gösterecek bir başka araç da olumlu ve olumsuz arketiplerdir. Arketip, bir şeyin özü, ilk numunesi demektir. Masallarda yer verilen her bir tip, farklı bir şeyi temsil eder ve insanın temsili bir gölgesi olur. Masallarda geçen arketiplerin tespit edilerek çözümlenmesi, insanlığın ortak değer ve tutumlarının, inanç ve yargılarının açıklanması bakımından önemlidir. Söz konusu arketiplerin olumlu ve olumsuz yönlerine şu örnekleri verebiliriz: “Kahraman”, güçlü-sınır tanımaz; “haydut”, özgür-bencil; “kâşif”, meraklı-

işgüzar; “çocuk”, saf-bencil. İnsan örneğinde olduğu gibi her bir arketipin aydınlık ve karanlık bir yüzü vardır. Bizler de içimizde birçok arketipler yaşatırız ve bunlar farklı olaylarda farklı biçimde ortaya çıkar. Mesela masalarda çokça kullanılan kahraman-canavar arketiplerini ele alalım. “Kahraman” insanlığın güçlü, empati yeteneği gelişmiş, mükemmel olmayan ama olumsuzluklarla mücadele edebilen yönünü temsil ederken “canavar”, insanlığın mükemmel olmaya çalışan ama yıkıcı ve bencil olan tarafını temsil eder. Bu iki tip, masalarda sürekli mücadele hâlinindedir. İçimizde her zaman bir kahraman ve bir canavar barındırırız. İkisi birbirini dengeler. Ne zaman ki bir olumsuz olayla karşılaşırız, canavar tarafımız yoğun duygu bombardımanı ile ortaya çıkar. Onunla mücadele için içimizdeki kahramanı ortaya çıkarmamız gerekir. Kahraman yalnızca olumsuzlukla mücadelede değil hayatımıza anlam katabileceğimiz her alanda ortaya çıkan ve bizi harekete geçiren güctür aslında. Mevlana’nın ifadesiyle, “Allah bizi zıtlıklarla eğitir. Uçmak için bir değil iki kanada ihtiyacımız vardır.”

Masalları anlamının bir başka yolu da onların kurgularına vâkıf olmaktan geçer. Masalarda kurgular tasvirlerle renklendirilmiştir. Farklı zamanlarda farklı insanlar tarafından oluşturulan masalların kurgularının

temelde birbirine benzediğini görürüz. Mekânlar, arketipler, tasvirler, diyaloglar çok farklı olabilir; temeldeki iskeletin benzerliğinden bahsediyorum. Bu durum, farklı zamanlarda yaşasak da meselelerimizin ortak olduğunun bir göstergesidir. Christopher Booker, masalarda yerleşik yedi temel kurgudan bahseder: Canavarı yenmek, fakirken zengin olmak, arayış, yola çıkıp kendini bulmak ve geri dönmek, komedi, trajedi, küllerinden doğmak (dönüşüm). Dinlediğimiz veya okuduğumuz masallar genelde bu kurgular üzerinde döner durur. Bilindik birkaç masalın kurgusundan örnek vermek gerekirse, *Gülen Ayva Ağlayan Nar*’da yola çık, kendini bul ve dön; *Dipsiz Kuyu*’da canavarı yenmek; *Oz Büyücüsü*’nde arayış ve Nasreddin Hoca fıkralarında komedi konusu işlenir.

Masalların gücü onların anlatımına bağlıdır. Her bir anlatıcı anlattığı masalın içine kendinden bir şeyler katarak onu zenginleştirir. Böylece birbirinden bağımsız yepyeni masallar ortaya çıkar. Sonra bu masallar farklı kültürlerle karşılaşır ve onlardan kendine bir şeyler katar. Bu yolculuk mütemadiyen devam eder. Bu zengin literatürden insanlık her yönü ile faydalanır. Arayışlarımıza, değişimlerimize ve duygularımıza ses olur bu masallar. Rüyalardaki gizemlerin ve hayallerin yoğunluğunda masallar, çocuk

için tam bir hayaller ülkesidir. Goethe, “Masal bir bilgeliktir.” der. Çocuk dünyası masal ırmağı ile sulandığında kırlar gibi yemyeşil olacaktır. Büyüklere düşen görev, anlatma ve dinleme konusunda masallarla daha fazla vakit geçirmek, onları yaşadığımız zamana göre tekrar uyarlayıp yorumlamak ve çocuklarımızı da bunun içine dâhil etmektir. Masallar teknolojinin yoğun şekilde kullanıldığı ve görselliğe hizmet eden pek çok materyalin bulunduğu günümüzde çocuklarımızın hayal dünyalarının gelişimine yardımcı olacaktır. Çocukların algıları her durumda olduğu gibi masalları dinlerken de çok açıktır. Bu süreçte tüm dünyayı algılama biçimleri dinledikleri bu masallar üzerinden olur. Bu esnada sınırsız hayaller âleminde oradan oraya uçup dururlar; ne televizyon ne de sosyal medya mecraları onların hayallerine zincir vurabilir. Her dalışlarında yeni anlamlar keşfederler, sonsuz bir özgürlük hissi yaşarlar. Kendi masal ağaçlarını kendi hayal yapraklarıyla donatırlar. İlk muhayyel ülkesi yine Kafdağı olur; ihtiyaç duyduklarında yine oraya sığınır ve büsbütün masumiyetleriyle. Yetişkinlik döneminde bu keşifleri onların yoldaşı olur; büyüdükçe ve gerçekliklerle başa çıkmada zorlandıkça masallardan gelen ilhamlar onlara yol gösterir. Sonuçta da kendi masallarını dillendirirler ve insanlığa evrensel mesajlar verirler.

SORUNSUZ

Bir Yaşam İçin

İnşallah Erkek Olur / İnshallah Walad / İnshallah A Boy Filmi

■ İshak KOÇ

“Kız erkek fark etmez, sağlıklı olsun da...” klişesi herhâlde her toplum için geçerlidir. Cümle, özellikle ataerkil toplumlarda erkek çocuğa duyulan özlemin inkârı, daha doğru ifadeyle “İstemem yan cebime koy.” yaklaşımıdır. Diyalogun karşılığı “Tabii canım, mutlaka öyledir.” şeklinde onaylanınca birkaç saniye sessizlik olur. Tamamıyla art niyetsiz, suhulet ve sükûnete doymuş bir ortama kavuşmak işten değildir! Söz konusu muhabbet, gereksiz uzayan konuyu sonlandırmak için de kurulabilir. Demek ki bazıları bunun temenni, istek yahut siparişe şekillendiğine

inanır. Masal dünyasında motorsuz, şirketsiz ve de bağımsız kurye işlevi gören leylekler, böyle temennilerden bihaberdir. Yâren leylek, yeni doğan yavrularını kız-erkek ayırt etmeden eşi Nazlı'yla birlikte ve Balıkçı Adem sponsorluğunda taze balıklarla büyütür. Alper Tüydeş her zamanki gibi onların mesut yuvalarını görüntüler. Sonra konargöçer bir hayatı insan gibi ifsat etmedikleri görülen bu leylekler, el emeği göz nuru edindikleri mülkü zamanı gelince birine satmadan, iskân alıp üstüne geçirmeden, evladına devretmeden bir başka memlekete doğru çeker gider.

Hem geride kalanlar hem çekip gidenler için ölüm de doğum gibi yeni bir başlangıçtır. Yitirdiklerinden sonra kalanların macerası yeniden başlar. Belki kaldığı yerden devam edebilen de vardır ama her hâlükârda kayıp, yaşamına devam edenler açısından hayat sorgusunu elzem kılar. Alışmak ihtimali bile sıkıntılıdır. Hani gidenin hatırasına ihanet etmek gibi hissettirir. Her ne kadar kadere rıza gösterilmiş, takdire boyun eğilmişse de yitip gidenin uyanmadığı bir dünyaya göz açmak acıklıdır. Alışmak kaybetmekten zor gelebilir. Yahut da bu gibi hislerin tamamı kişisel hezeyanlardan ibarettir.

İnsanlık, ölmeden önce hayat var mı sorgusuna yeni yeni düşedursun, mukadderat açısından mühim olan

ölümden sonrasıdır. Dinî bir teamül olarak değil ama bu coğrafyada ölümden sonrası için kurulan denklemler genel olarak can yakıcı, can sıkıcı, can acıtıcıdır. Nitekim Amjad Al- Rasheed'in 2023 çıkışlı, Mart 2024'te gösterime giren *İnşallah Erkek Olur* isimli filminde, Ürdün toplumu özelinde can acıtıcı unsurların kılcallarında gezinip çoktan kanıksanmış ve yaşam biçimine dönüşmüş dramların ayrıntıda boğulmadan görsele sığdırıldığı söylenebilir. Hem söz konusu filmde hem de kurgusal olmayan dünyada ölen açısından elbette sorun yoktur, kişiyi terk eden can acımayacağı gibi kemik sızısı da bilinmez. Geride kalanlar ise koşulların, statüko doğrultusunda dayatılan teamüllerin, ezber ve de hırsların kurbanı olur. Ölüp giden tarafında ne olup bittiğinin görsele yansıyacak hâli yoktur. Yaşayanlarsa ansızın gelen ölüm dolayısıyla yüzleştiği şoku atlatamadan dünyanın hırslarına, tuhafılığına, hadsiz ve fütursuzca şiddetine, özetle hakikatine maruz kalır. O hakikat, çoğu yaşayanın karşılaştığı/karşılaşacağı türdendir.

İnşallah Erkek Olur isimli kurgusal dramda, yalnızca erkek olarak doğmanın; erkek egemen toplumda tutunabilme, haklarını tahakkuk ettirme, mirastan yararlanabilme, hatta insan muamelesi görme sebebi sayıldığı ustalıklarla işlenir. İsim

bizzat metafordur ve kadın olarak dünyaya gelmenin geri kalmış toplumlar nezdinde neye tekabül ettiği çekinmeden anlatılır. Geri kalmış toplum algısı da hayli ilginçtir. Bunun tespitini kim, nasıl, neye göre yapar bilinmez. Bilinen; çağın getirilerini ve gereğini yakalayamamış, modernist yaklaşımlara alışamamış, muasır medeniyetler seviyesine erişememiş toplumlar olduğu, söz konusu toplumların da belki bir aşağılama nesnesi değil ama geri kalmış diye nitelendiği ya da kategorize edildiğidir. Bu geri kalışa bir nevi her şeyin yokluğu, eksikliği, yetersizliği izafe edilir. Toplumun en küçük yapı taşı ailede baba, hâkim konumdadır; kadınlar ve çocuklar yoksulluğun yanında yoksun bırakılışın mağduru olarak tahakküm altında yaşamanın küçük örneğini teşkil eder. Üstüne çokça söz söylenen yoksulluk, bireyin insani gelişimini, toplumun terakki ve tekaddümünü doğrudan etkiler. Konuya müstenit Murat Menteş'in şu tiradı yeterince açıklayıcıdır: "Yoksulluk yalnızca paranın, mülkün yokluğu değildir. Büyüme çağını yetersiz beslenerek geçirirsin, kemiklerin uzamaz. Daha kötüsü, mahrumiyetler, mecburiyetler içinde kalır, öğrenmeyi öğrenemezsin. Zihnin gelişmez. Görgün artmaz. Dar ve puslu bir ufka bakarsın. Önceliğin hayatta kalmaktır. Bedensel, zihinsel,

ahlaki bakımlardan geri kalırsın. Senin gibi fakirlerle dayanışmayı, dertleşmeyi, benzer fikirler taşımayı erdem sanırsın. Sürüden ayrılman, şahsiyet kazanman ihtimal dışıdır. Sanırsın ki tek sorunun parasızlık. Hayallerini parayla gerçekleştirebileceğini, tüm eksiklerinin tamamlanacağını vehmedersin. Hâlbuki zenginlik, başkalarının senden söküp alamayacağı değerlerin toplamıdır..." (Murat Menteş, *Ucuz Romancılar*, Alfa Yay., İstanbul 2024, s. 18)

Her şeye sirayet eden yoksulluk, *İnşallah Erkek Olur*'da Neval'in (Mouna Hawa) canla başla çalışıp hiçbir şeye yetişememesinden, mutfakta fink atan fareye kadar örneklendirilir. Ve kadınla özdeşleştirilen mutfağın fareye terk edilışı kime, nasıl bakıldığını, ne tür bir değer biçildiğini, neye maruz bırakıldığını imler. Herhâlde coğrafyanın kadını Şeria Nehri'nin batı yakasına düşen tarafta (Filistin) çocuklarıyla birlikte katledilen, sair yerlerde ve özellikle de Şeria Nehri'nin doğusunda (Ürdün) psikolojik, ekonomik, hukuksal, sosyolojik, gayriinsani şiddete maruz kalan cinsi teşkil eder. Daha doğrusu *İnşallah Erkek Olur* filmi bunu akla getirir. Ve "İnşallah erkek olur." temennisi, filmin sonunda izleyicinin Neval için söyleyeceği duadır. Hem de kimi sekanslarda doğrudan duanın yapıcı gücüne, yalnız O'na kulluk edip yalnız O'ndan yardım istendiğinde Rahman ve

Rahim olanın mutlaka bir yol gösterdiğine işaret edilir. Bir yandan da toplum nezdinde güya bir erkek çocuğa sahipse kadının yaşamsal haklarını koruyabileceği, tutunabileceği, saygı göreceği varsayılır. Aksi hâlde filmde görüldüğü şekliyle evin erkeği darıbekaya irtihal ettiğinde gelip "Yapabileceğimiz bir şey var mı?" diye soran, yanınızdayız mesajı veren yakınlar, gün geçmeden borçları, alacakları, paylaşılacak malı hatırlatır.

Bir kadın, toplumda egemen dogmalara, kendi cinsine yönelik haksızlık ve adaletsizliğe boyun eğmezse durum gittikçe çirkin bir hâl alır. Alışılmışın dışında yaşayabilme ihtimali gittikçe zayıflar ve çalışıp hayat idame ettirme, hak koruma, çocuk büyütme gibi sıradan görünen haklar bile istismar edilir. Nitekim Neval'in ilk karşılaştığı ihtar; "Sen dulsun, hâl ve hareketlerine dikkat etmen, mümkün olduğunca dışarı çıkmaman, çalışmaman, kaderine boyun eğmen lazım!" şeklinde olur. Yönetmen, salt feminist saiklerle yürüdüğünü düşündürür ancak böyle bir kanaatin hâsıl olduğu anda mevzunun pek de öyle olmadığını, bizzat baş aktriste hatalar yaptırmak suretiyle izale eder. Bu ilk uzun metrajı için "Kadınlarla dolu bir ailede geçti çocukluğum. Bu yüzden de daha küçükken bu kadınların nasıl bir baskı altında olduklarını ve bu davranış şeklini normalleştirdiklerini

anladım. *İnşallah Erkek Olur*'un senaryosunu yazarken hayatını ailesine adanmış, sonunda kendine bile yabancılaşmasına yol açan bir adamla evli yakın bir akrabamızdan esinlendim.” diye söyler. Aslında gösterdiği kadın temsilleri genel olarak boyun eğen, üstelemeyen, toplumun doğal görünen akışına kapılmış ve hatta razı olan karakterlerdir. Hasan'ın eşi Hasan'a (Muhammed Al – Jizawi), Rıfkı'nın eşi Rıfkı'ya (Haitham Omari) boyun eğen birer ev hanımıdır. Onların adı bile yoktur ki olup biten hakkında görüşleri olsun! Hem kadraja girip hem de görünmeme durumunu yönetmen hayli başarılı kotarır. Neval'in kreş niyetine ve belli ücret karşılığı kızını bıraktığı kadın, yaygın tasavvurun kurbanı olmayı çoktan benimsemiş biri gibi görünür. Hastabakıcılık yaptığı hanenin pek modern hanımları, zaten kendi eşlerinin mağdurudur. Geriye güçlü karakter görünümünde kala kala işvereni kalır. O da her eylemi kadınların hatasına bağlayacak kadar ilginç, egemen anlayışa hayat bağışlar.

Normal şartlarda güçlü kadın bienaller dolaşır, heykel seyreder, köpek sahiplenir, hizmetçi tutar, tatile çıkar, resim yapar ya da sanatın herhangi bir alanıyla alakalı görünür. Bunlar, kanıksanmış sinema müktesebatından sayılmasa da kayıt altına alınan görselin kısa tarihinin klişelerindedir. Zengin ve güçlü kadın imajı için

mezkûr filmde yönetmen, bu tür klişelere başvurmaz. Zira gösterdiği Orta Doğu toplumu, vurguladığı da söz konusu toplumun görece geri kalmış imajıdır. Güçlü kadın izlenimini, hasta bakıcılar tutabilen Suad'la (Salwa Nakkara) onun har vurup harman savurmadığı parasıyla ailesine sahip çıkma refleksleriyle şekillendirir. Sırasında racon kesebilen, çalışanını işten kovup hayat yıpratılabilen Suad, toplumun burjuva sınıfını temsilde başarılıdır. Üstelik dinî kaygıları, vicdanını işe koşacak türden değer bilirliliği de yoktur. O kısmı da yönetmen, gayrimüslim vurgusuyla İslam dininden ve gereklerinden uzak tutmayı başarır. Ancak yönetmenin kamu imgelemindeki kadınlık tanımlarından tamamıyla bağımsız hareket ettiği de

söylenemez. Mesela Neval, problemini çözmek için kardeşinden bile destek göremezken doğru dürüst tanımadığı, yakını olmayan bir erkeğin yardımına başvurmak zorunda bırakılır. Bir yandan ona biçilen rolde bilindik ezberler üzerinden hareket edildiği, diğer taraftan senaryonun ifşa ettiği gerçeğin bireysel ve toplumsal bakımdan sadra şifa olmadığı söylenmelidir. Sonuç olarak hizmetçi, hasta bakıcı yahut yardımcı hizmetler rolünü geleneksel ve dinî cihete dayandırmak toplumsal rolü sarsmaz, esnetmez, gevşetmez... Bu roller için bir oyuncunun başını kapatması, güçlü kadın ya da patron imajı içinse açması gerekmez. Yahut da tüm bu rollerin, rol paylaşımının değiştiği gün toplumlar adına umut var demektir.

Orijinal İsmi

Inshallah Walad

Süre

1 saat 53 dk

Tür

Dram

Yönetmen

Amjad Al Rasheed

Senarist

Delphine AgutRula

NasserAmjad Al Rasheed

Yapımı

Ürdün - 2023

BUZULLAR ÇÖZÜLÜYOR DÜNYA TEHDİT ALTINDA

■ Şule TÜZÜN

İnsanlık ilk günden bugüne kadar sayısız kez doğa felaketi görmüş ve bunun üstesinden gelmeyi başarmıştır. Ancak günümüzde karşı karşıya kalınanlar tamamen insan kaynaklı doğal felaketler. İnsanın hırsı, doyumsuzluğu, tabiattan kopuşu küresel ısınmanın sebepleri arasında. Giderek etkisini artıran küresel ısınma buzulların erimesi, deniz seviyelerinin yükselmesi, kuraklık, çölleşme, sel, heyelan, erozyon, kasırga gibi birçok felaketin meydana gelişini doğrudan etkiliyor. Yapılan birçok araştırma buzullardaki hızlı erimeyi kanıtlıyor. Olasılıklar bize açlık, susuzluk ve salgın hastalıkların yaşanabileceğini gösteriyor.

Atmosferde bulunan karbondioksit, diazotoksit, ozon ve kloroflorokarbon gibi sera gazları güneşten yeryüzüne doğru gelen ışınların birazını bünyesinde tutarak yeryüzünün belirli bir

sıcaklık düzeyinde kalmasını sağlıyor. Atmosferde yaşanan bu olay canlı yaşamının sürekliliğini sağlıyor. Günümüzde hızlı nüfus artışı ve yaşam standartlarının yükselmesiyle fazla enerjiye ihtiyaç duyuldu. Bu da atmosfere aşırı sera gazı salınımıyla birlikte küresel ısınma gerçeğini doğurdu. Bilim insanlarının 19. yüzyılda göstermeye çalıştığı küresel ısınma tehlikesi insanlığın sadece 20-25 yıldır gündeminde.

Buzul erimesi özellikle Grönland ve Antarktika buz örtüleri üzerinde yoğunlaşan bilimsel araştırmalarla yakından izleniyor. Buzulların erimesinin nedenleri, mekanizmaları ve sonuçları üzerine yapılan güncel akademik çalışmalar iklim değişikliğinin etkilerini anlamamız için kritik bilgiler veriyor. Küresel ısınmanın yanında özellikle kutup bölgelerinde, deniz buzlarının

erimesi ve alttan ısınma, kara buzullarının daha hızlı erimesine neden oluyor.

Buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesini doğrudan etkiler. Yapılan araştırmalar, mevcut erime hızlarının devam etmesi durumunda, 2100 yılına kadar deniz seviyesinin bir metre veya daha fazla yükselebileceğini gösteriyor. Bu durum, kıyı bölgelerinde yaşayan nüfus için ciddi tehdit oluşturuyor.

Buzulların erimesi, ekosistemlerde geri dönülmez değişikliklere neden olur. Özellikle kutup bölgelerindeki biyolojik çeşitlilik, buzulların kaybindan doğrudan etkilenir. Buzulların erimesiyle besin zinciri bozulur, bu da kutup ayıları, foklar ve penguenler gibi türlerin yaşam alanlarını tehlikeye atar.

Buzulların Erimesinin Ekosistemlere Katkısı

Buzulların erimesi, genellikle olumsuz bir durum olarak görülür ve bu doğru bir yaklaşımdır. Ancak bazı yönleriyle ekosistemlere olumlu katkıları da olabiliyor.

Buzullar eridiğinde, geride büyük miktarda tatlı su bırakırlar ve bu su, fiyordlar ve yeni göller gibi habitatlar oluşturur. Alaska'da, eriyen buzulların oluşturduğu fiyordlar, çeşitli deniz canlılarına ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Somon balıkları gibi türler, bu yeni sularda üreme ve beslenme alanları bulur.

Buzulların erimesinin, ciddi çevresel sorunlara yol açsa da bazı ekosistemlerde yeni yaşam alanları ve besin kaynakları oluşturma noktasında olumlu etkileri de vardır diyebiliriz. Ancak bu olumlu etkiler, genel anlamda buzulların erimesinin yol açtığı büyük çevresel sorunların yanında çok küçük kalmaktadır. Bu nedenle iklim değişikliğiyle mücadele ve buzulların korunması hayati önem taşımaktadır.

Buzullar, dünya genelindeki tatlı su kaynaklarının önemli bir kısmını oluşturur. Buzulların erimesi, birçok bölgede tatlı su rezervlerinin azalmasına ve su kıtlığına yol açabilir. Bu durum, özellikle Himalaya ve And Dağları gibi bölgelerde yaşayan topluluklar için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Buzulların erimesi iklim dengesini de bozmaktadır. Buzullar eridikçe okyanus akıntıları değişir ve bu aşırı hava olaylarına neden olur. Kasırgalar, sel felaketleri ve kuraklık olaylarında gözle görülür artışlar yaşanır. Hâl böyle olunca tarım başta olmak üzere ekonomi ve günlük yaşantılarımızda önemli olumsuzluklar yaşanır. Bu da insanların geçim kaynaklarını ve evlerini kaybetme riskiyle neredeyse burun buruna geleceğini göstermektedir.

Buzulların erimesine karşı alınacak önlemler genel olarak küresel ölçekte karbondioksit emisyonlarının

azaltılmasını ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi içermektedir. Ayrıca deniz seviyesinin yükselmesiyle mücadele için kıyı koruma projeleri ve afet yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Buzulların erimesi, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin en somut göstergelerinden biridir, yeryüzünde ciddi olumsuzluklara neden olmaktadır. Deniz seviyesinin

yükselmesi, tatlı su kaynaklarının azalması, ekosistemlerin bozulması, iklim dengesinin değişmesi ve ekonomik kayıplar bu olumsuzluklardan sadece bazıları. Bilim insanlarının sunduğu çalışma sonuçları, acil eylem gerekliliğini ortaya koymaktadır. Küresel iş birliği ve sürdürülebilir politikalar, buzulların erimesinin olumsuz etkilerini hafifletmede kritik öneme sahiptir.

SREBRENİTSA KATLIAMI

■ **Dr. Öğr. Üy. Mevlüt DEDE**
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Yirminci asrın bitiminde Bosna'daki Müslümanların düşmanı olan Sırplar, "Rabb'im böyle düşmanı düşmanımın bile başına vermesin." dedirten bir vahşete imza attılar. Kendini dünyanın muhtarı ve adalet dağıtıcısı olarak gören Batı medeniyetsizliğinin gözlerinin önünde Müslüman kimlikleriyle yaşayan kardeşlerimiz katledildi. Hatırlamak istemediğimiz ama unutmamız gereken bu vahşet, etkisini an itibarıyla dahi devam ettirmektedir. Allah bir daha yaşatmasın ama kimseye de unutturmasın!

Tarih, iyisiyle kötüsüyle birçok gerçekliği barındırır ağışunda. Geriye doğru gittikçe daha bir silikleşir gerçeklik ve insan belleği kendisi oluşturur bazen ayrıntıları. Çünkü

elde yeterince bilgi yoktur. Bu nedenle de herkes kendi zaviyesine göre doldurur, karartır ya da bir müzehhibin hassaslığıyla süsleyiverir. Ancak yirminci asrda birlikte görsel medyanın ortaya çıkışı, olayları tüm açıklığıyla görmemizi sağlamıştır. Önemli sayılan, tarihe mal olan her şey kayıtlıdır, görülebilir ve kolay ulaşılabilir olmuştur. Artık insan, yaşanan gerçekler ve vicdaniyla baş başadır.

Srebrenitsa'da yaşananlar tam da bunun kanıtı oldu tüm dünyaya. Yirmi birinci asrın eşliğinde, kendisini uzay çağında gören insanlık, birilerinin adına savaş dediği ama katliamdan ibaret bir trajediyi izledi. Ve insanlığını unutanlarla insanlığından utananlar aynı resme farklı yorum getirdiler.

Balkan toprakları Osmanlı'dan önce ve sonra aynı kaderi yaşadı. Bir türlü durulmadı sular. Osmanlı'dan önce var olan karışıklığı Devlet-i Âli Osman yaklaşık beş asır durdururken Osmanlı'yı yıkanlar Balkan coğrafyasındaki huzura da son vermiş oldular. Dolayısıyla yirminci asır, Balkanlarda hâlâ devam eden istikrarsızlık ve huzursuzluğun başlangıcı oldu. Ama belki de bu huzursuzluğu en çok yaşayan Bosnalı Müslümanlardır. Bölgede farklı etnik gruplardan Osmanlı eliyle Müslüman olanlar da vardı elbet. Ancak sadece Boşnaklar tamamıyla Müslüman olmuşlardı.

1990'lı yılların başında hızlanan dalgalanmalar bölgede savaşları ve iç karışıklıkları tetiklerken Sırplar vahşetin baş aktörü olarak ön plana çıktılar.

Sovyetler Birliği'nin dağılması soğuk savaş dönemini sona erdirirken süreç, Yugoslavya'nın dağılmasıyla devam etti. Boşnaklar 1991 Ekim'inde bağımsızlıklarını ilan ettiler. 1992 Mart'ında yapılan referandum da bağımsızlığı pekiştirdi. Sırp lar bu durumu kabullenmedi ve işgal sürecini başlattı. İşgal edilen yerlerden biri olan Srebrenitsa'da Müslümanlar karşı direnişle burayı geri aldılar. Sırp lar bölgenin etrafını çevirerek Müslümanları yalnızlaştırdılar. 1993 yılının Nisan ayında Birleşmiş Milletler, Srebrenitsa dâhil birkaç bölgeyi "güvenli bölge" ilan etti ve buraya Hollandalılardan oluşan dört yüz kişilik bir barış gücü gönderdi. Bu durum üzere başka bölgelerdeki işgallerden kaçan Bosnalı Müslümanlar da Srebrenitsa'ya geldiler. Gelen sığınmacılardan yaklaşık yirmi beş bini buraya birkaç kilometre mesafede bulunan Potaçari'deki bir akü fabrikasına iskân edildiler.

Bölgede yaşayan Bosnalı Müslümanları umutlandıran bu gelişme ne acıdır ki aslında kötü sonun başlangıcı olmuştu. Çünkü Birleşmiş Milletlere güvenerek silahlarını dahi teslim eden insanlar savunmasız kaldılar. Zulüm 1995 yılının Temmuz ayında ayyuka çıktı. Burada öncelikle Müslümanların, daha sonra vicdanı olan herkesin unutmaması gereken, dünya tarihine adını yazdıran iki utanç karakteri ön plana çıkar: Dönemin Sırp devleti lideri Radovan Karaçiç ve

Yirmi birinci asrın eşiğinde, kendisini uzay çağında gören insanlık, birilerinin adına savaş dediği ama katliamdan ibaret bir trajediyi izledi. Ve insanlığını unutanlarla insanlığından utananlar aynı resme farklı yorum getirdiler.

bölgedeki maşası Bosna Sırp Ordusu komutanı Ratko Mladiç! Kolay ulaşılabılır kaynaklar ve dünyadaki resmî tarih anlayışının savaş olarak bahsettiği sürecin soykırım ve insanlık suçu hâlini almasını sağlayan öncelikli kişi Radovan Karaçiç'tir. Karaçiç daha sonra kendisine "Bosna Kasabı" lakabı verilecek olan Radko Mladiç'e vermiş olduğu tam yetki ile Srebrenitsa'nın Müslümanların elinden alınmasını istedi. Harekete geçen zalim Mladiç, bölgenin etrafını sardı. Sürecin farkında olan Bosnalı Müslümanlar bölgede bulunan Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün Hollandalı komutanı Thomm Karremans'tan kendilerinden

(güvenlik gerekçesiyle!) toplanan silahları istedilerse de Karremans onlara silahlarını tekrar vermeyi reddetti. Ve 11 Temmuz 1995'te akü fabrikasındaki yaklaşık yirmi beş bin Müslüman'ın kaderini konuşmak üzere Mladiç, Karremans ve Bosnalıları temsilen bir öğretmenle sözde süreci müzakere ettiler. Kamera kayıtları hâlâ mevcut olan bu müzakere aslında Birleşmiş Milletlerin ihanetinden ibaret olacaktı. Çünkü sözde anlaşmaya göre çocuk, kadın, yaşlı ve silahsız sivillerden oluşan Müslümanların güvenliği Birleşmiş Milletlerin garantisindeydi ve kimseye bir şey olmayacaktı. Bosnalılar akıbetlerinden habersiz, bu haberi sevinçle karşıladılar. Oysaki Mladiç'in karşısında eli bağı ve çaresiz bir poz veren, konuşmakta güçlük çeken sözde barış gücü komutanı Thomm Karremans, yapılan görüşmenin ardından, aynı gecenin sabahında emrindeki dört yüz askerle Bosna Kasabı'na asker selamı vererek bölgeden ayrılacaktı. Bosna Kasabı Mladiç'in kameralar karşısındaki itirafına göre, "Türklerden intikam almanın zamanı gelmişti." Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün bölgeden ayrılmasının ardından harekete geçen Mladiç, 12-70 yaş arasındaki Müslüman erkekleri kadınlardan ayırdı ve onları bölgeden uzaklaştıracağı ama hiçbir şey yapmayacağı yalanını söyledi. Kadınlar, çocuklar ve yetmiş yaş üzeri erkeklerin

bakışları arasında kamyonlara bindirilen erkekler için tam bir felaket ve vahşet süreci başladı. Elleri arkadan bağlı olan savunmasız 8372 Müslüman beş günde Srebrenitsa'da katledildi. Kadınlara tecavüz edildi. Durum öyle bir hâl almıştı ki bölgedeki sivil Sırplar dahi ellerinde silahlarla istediği Müslüman evini basıp sivilleri katlediyordu. Cani Sırplar şehit ettikleri Müslümanlar tanınmasın diye cesetleri karıştırdılar. Toplu hâlde ve karışık olarak farklı yerlere gömdüler. Sırlara güvenmeyen ve güvenmemekte haklı çıkan yaklaşık 12.000 Bosnalı Müslüman âdeta katliam olacağını hissettiler ve Srebrenitsa'dan Tuzla'ya kaçmak istediler. Bunu anlayan Sırplar ise kaçan sivillerin üzerine ağır makineli tüfeklerle ateş ettiler. Birçok masumun kanına girdiler. Bazıları ise yoldaki ağır şartlardan ve açlıktan şehit oldular. Kaçan Bosnalılardan ancak 3.000 kadarı sağ olarak kurtulabildi.

Dünya'nın ve Batı medeniyetsizliğinin gözleri önünde bu katliam ve soykırım yaşanırken başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası örgütler ve dünyanın sözde süper güçleri yahut medeniyet abidesi devletleri sadece izlediler. Hollywood'da üretilen yapay korku filmlerinin gerçeğini âdeta film izler gibi seyrettiler! Ama bu bir korku filmi değildi, gerçeğin ta kendisiydi ve Avrupa'da yaşanan bir gerçektir.

Schubert'in bitmeyen senfonisi gibi bitmeyen bir film bu. Hatta bu öyle bir vahşetti ki yaklaşık otuz yıldır şehit edilen Bosnalı Müslümanların cesetlerinin tespiti devam ediyor! Tespit edilen şehitler aynı yılın 11 Temmuz'unda İslami usullerle defnediliyor ve cenaze namazları kılınıyor. Anneler, evlatlar, kardeşler velhasıl tüm akrabalar bir kez daha acısını yaşıyor bu soykırımın!

Elbette hiçbir şey, yapanın yanına kalmamalı. Karaçiç, Mladiç ve diğerleri daha sonra yakalandılar ve yargılandılar. Hatta Hollanda hükümeti de yargılandı ve suçlu bulundu. 23 Mayıs 2024 gibi yakın bir zamanda Birleşmiş Milletler tarafından 11 Temmuz günü, Srebrenitsa Soykırımını Anma Günü olarak kabul edildi. Zulüm sözde timsah

gözyaşlarıyla sona ermiş gibi görünse de binlerce savunmasız Müslüman'ın katillerinin asıl mahkemesi daha yapılmadı. Hâlâ akrabalarının, sevdiklerinin, dostlarının cenaze namazını kılmayı bekleyen, acılarını tazelemek, onların kabirlerinin başında ağlamak isteyen birçok Bosnalı Müslüman var. Ve daha uzun bir süre de olmaya devam edecek! Dünya kameralar karşısında öfkesini kusan Mladiç'i, Mladiç'in önünde el pençe duran ve daha sonra ona selam vererek Müslüman Bosnalıları kaderiyle baş başa bırakan Karremans'ı ve temsil ettiği Birleşmiş Milletleri asla unutmayacak! Ama Müslümanlar, her yıl gerçekleştireceği programlarla bu acıyı hep yüreğinde hissedecek ve asla unutmayacaklar!

Tarihte bu ay neler oldu?

Nurettin Topçu vefat etti.
(01 Temmuz 1975)

Fatih Sultan Mehmet Köprüsü açıldı.
(03 Temmuz 1988)

Diyanet Radyo yayın hayatına başladı.
(09 Temmuz 2013)

Türk Dil Kurumu kuruldu.
(12 Temmuz 1932)

Diyanet TV yayın hayatına başladı.
(19 Temmuz 2012)

Hatay Türkiye'ye katıldı.
(23 Temmuz 1939)

Biz Kitap Okuyan Çocuklardık

■ Seher MERİÇ

Bu yazımda eminim hepimiz kendinize göre bir bölüm bulacaksınız. Ama öncelikle sizlere küçük bir sorum olacak: “Çocukken çok kitap okuyor muydunuz?” Ebeveynlerinizin size okudukları kitaplardan bahsetmiyorum. Şöyle bir kitabı elinize alıp sular seller gibi hatta hemen bitmesin diye sayfaları yavaş yavaş okuduğunuz oldu mu?

Okumaya elbette hemen herkes gibi ilkokulda başladım. Hani okumayı öğrenen öğrencilerin mükâfatlandırıldığı zamanlardan bahsediyorum. Sınıfımızdaki tahtanın hemen yanında büyük bir karton asılıydı. Bu kartonda bir sürü dal ve her dalın ucunda da elma resmi olan kocaman bir ağaç resmi vardı. Elmaların üzerinde hepimizin ismi yazılı olurdu. Okumayı öğrenen öğrencinin elması, öğretmenimiz tarafından

kırmızıya boyanırdı. İlk kitaplarım Cin Ali serisiydi. Cin Ali; yaramaz, yerinde duramayan, sürekli sorgulayan, araştıran bir çocuktü. Aynı benim gibi. Sınıfta öğretmenimin verdiği bu kitabı bir çırpıda okuyup bitirdiğimde okuma serüvenimin başlamış olduğunun farkında bile değildim.

Çocukluğumda mahallelerde minik kütüphaneler olurdu. Buralarda ödünç kitap verilirdi. Kütüphane memuru olan abla ile aram çok iyiydi. Her seferinde “Ne çabuk bitirdin yine kitabını.” derdi. Yeni kitaplar gelmişse muhakkak, “Bir de şuna bak.” diye hemen bana verirdi. Bazen kütüphanenin sert sandalyelerinde oturarak kitaplarımı okur bazen ise heyecanla alır, eve getirirdim. Emek Mahallesi’ndeki bu minik kütüphane benim için kocaman bir dünyaydı. Orada vakit geçirirken genellikle daha

eğlenceli ve resimli kitapları okuduğumu hatırlıyorum. Şu anda ilk aklıma gelen *Ayşegül* serisi oldu. Bir nesil çocukların resimlerine bakarak hayallere daldığı şahane kitaplardı. Her kitapta Ayşegül bambaşka bir yerdeydi. *Ayşegül Tatilde*, *Ayşegül Denizde*, *Ayşegül Mutfakta* gibi. Ayşegül’ün bir de sevimli bir köpeği vardı. O zamanlar öyle herkes deniz tatiline falan gidemiyordu. En azından bizim gibi orta hâlli aileler öyleydi. Benim denizle tanışmam üniversite yıllarına rastlamıştır. Biraz merak biraz da hayranlıkla Ayşegül’ün gittiği yerlerde neler yaptığına, neler giydiğine ve neler yediğine dikkatlice bakardım. Kitaplardaki çizimler o kadar şahaneydi ki aynı kitabı birkaç kez okurdum. Kim bilir belki o zamanlarda başlamıştı benim yollara ve yolculuğa olan ilgim.

Yaşım biraz daha ilerleyince okuduğum kitapların resimleri azaldı, harfleri çoğaldı.

Sayfaları sular seller gibi okurken her bir harf beni kitabın geçtiği mekâna doğru uzun bir yolculuğa çıkarıyordu. Kütüphanede evde, bahçede, her yerde kitaplar elimden düşmüyordu. Şimdi bile aklımdadır. Hep heyecanlı ve macera dolu kitaplardı bunlar: *Maceracı Beşler Ormanda, Afacan Dörtler İş Başında, Gizli Şato...*

Kütüphanenin artık yetmediği zamanlarda ise yeni bir tutkum başladı. Ansiklopediler ve o zamanlar ismine “mecmua” adı verilen dergiler. Şimdiki gibi bilgiye ulaşmanın hiç de o kadar kolay olmadığı zamanlarda ansiklopediler en büyük ve güçlü bilgi kaynaklarımızdı. Öyle tek seferde bir ansiklopedi seti almak çok zor olduğundan gazetelerde her gün verilen kuponları biriktirirdik. Aylar sonra kocaman bir bilgi setine sahip olurduk. Farklı isimlerde birçok ansiklopedi vardı. Bizimki *Hayat Ansiklopedisi*’ydi. Hâlen evimde olan bu kitapları okumak o zamanlar en büyük keyfimdi. Sürekli öğreniyordum. Her gün daha fazla ve yeni bilgi beni büyütüyordu. Dünyanın bir ucundaki tropik bir bitkiyi öğrenirken aynı zamanda ilk defa duyduğum bir hastalık hakkında da bilgi sahibi oluyordum.

Öğrenmenin bir tutku olduğunu o zaman anladım. Öğrenirken bulunduğum dünyadan uzaklaşıyor, bir yolculuğa çıkıyordum. O zamanlar internet, bilgisayar oyunları gibi dış uyaranlar

yoktu. Kışın sobanın kenarında, ertesi günkü ödevlerimi bitirdiğimde bir köşeye çekilip hemen okumaya başlardım. Bazen ranzanın üst katındaki yatağımın üzerinde bazen de bahçede hiç fark etmezdi. Yeter ki okuyayım.

Bir de tarih mecmualarından bahsetmek istiyorum sizlere. Babam, tarihe ilgi duyan biriydi. O yüzden her ay düzenli olarak tarih mecmuaları alırdı. Daha sonra bu dergiler de birleştirilerek bir ansiklopedi hâlini alacaktı. Tarihle olan muhabbetim de bu dergilerle başladı.

Bir de arkadaşlarımla beraber okuduğumuz daha eğlenceli kitaplar vardı. İnanılmaz, akla ziyan maceraları olan çizgi kahramanlar. *Teksas, Tommiks, Kaan, Karaoğlan, Tarkan, Malkoçoğlu ve Kara Murat*

bunlardan ilk aklıma gelenler. Tabii bu arada *Tin Tin* ve *Red Kit*’i de unutmamam lazım. Ne severdim bu çizgi romanları.

Hani dedim ya kış akşamları soba başında kedi gibi kıvrılıp kitap okurdum. Yaz günlerinin de ayrı bir keyfi vardı. Okulların kapalı olduğu yaz günlerinde benim de içinde bulunduğum beş kız arkadaşım için şahane günlerdi. Ayşe Teyze’nin bahçe duvarının dibinde şimdi adını hatırlayamadığım kocaman bir ağaç vardı. Tırmanması çok kolaydı. Beşimiz birden bu ağacın tepesine çıkar, kendimize oturacak bir yer bulur, kitaplarımızı okumaya başlardık.

“Hayat bir serüvendir.” diye okumuştum bir kitapta. Kendi hayat serüvenimizde hepimizin yolu açık ve bereketli olsun inşallah.

SUDA ERİYEN VİTAMİNLER

Merve Bilge ATALAY

Diyetisyen

Suda eriyen vitaminler, vücudumuzda su ile çözünebilir ve genellikle idrar yoluyla atılan vitaminlerdir. Bu vitaminleri vücudumuza aldıktan sonra daha kolay kayıp yaşayabiliriz. Özellikle kaynatma, açıkta bırakma ve ışığa maruz bırakma gibi durumlarda besinlerdeki vitaminler yüksek derecede kaybolur.

Suda eriyen vitaminler vücutta depolanmazlar ve bu nedenle günlük olarak alınmaları gerekir. Vücudun ihtiyaç duyduğundan fazlası genellikle idrar yoluyla

atıldığı için toksisite riski yağda eriyen vitaminlere göre daha düşüktür. Ancak bu vitaminlerin eksikliği ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir çünkü eksikliği yağda eriyen vitaminlere göre çok daha hızlı ortaya çıkar ve kısa zamanda fark edilmeyebilir. Eksikliği durumunda ortaya çıkan sonuçlar yağda eriyen vitaminlere göre hayati derecede önemlidir.

Suda eriyen vitaminler, B grubu vitaminler ve C vitaminidir.

B Vitaminleri Grubu

B vitamininin vücut için her biri önemli olan 8 farklı

kompleksi bulunur: B1 (tiamin), B2 (riboflavin), B3 (niasin), B5 (pantotenik asit), B6 (piridoksin), B7 (biotin), B9 (folik asit), B12 (kobalamin).

Vitamin B1 (Tiamin): B1 vitamini sinir sistemi için çok önemlidir. Enerji üretimi, sinir sistemi fonksiyonları ve refleksler için gereklidir. Uzak Doğu'da kabuksuz pirinç tüketimine sürekli maruz kalmış toplumlarda eksikliği daha çok görülür. Eksikliği beriberi adı verilen sinir ve kalp rahatsızlıklarına yol açabilir.

Kaynaklar: Tam tahıllar, et, balık, baklagiller

Vitamin B2 (Riboflavin):

B2 vitamini enerji üretimi ve hücre fonksiyonları için önemlidir. Eksikliği deri problemlerine ve ağız yaralarına neden olabilir. Hızlı kayıp yaşanan bir vitamindir. Özellikle yoğurt suyunda bolca bulunur. Yoğurt camda serin ortamda ve ışık altında tutulduğunda 2 günde ¼ riboflavin kaybına uğrar. Bol su ile pişirme yöntemi de riboflavin kayıplarına yol açar.

Kaynaklar: Süt ve süt ürünleri, yumurta, yeşil yapraklı sebzeler

Vitamin B3 (Niasin):

B3 vitamini sindirim, sinir sistemi ve deri sağlığı için önemlidir. Tüm B vitaminlerinin ortak özelliği sinir sistemi için çok önemli olmalarıdır. Eksikliği *pellegra* adı verilen ciddi bir cilt hastalığına yol açabilir.

Kaynaklar: Et, balık, tavuk, tam tahıllar

Vitamin B5 (Pantotenik Asit):

B5 vitamini eksikliği nadirdir ancak yorgunluk, baş ağrıları ve sindirim sorunları ile görülür. Genelde B vitaminleri eksikliği kötü ve yetersiz beslenme sonucunda ortaya çıkar. Enerji metabolizması ve hormon üretimi için gereklidir.

Kaynaklar: Tavuk, avokado, tam tahıllar, patates

Vitamin B6 (Piridoksin):

B6 vitamini amino asit metabolizması ve nörotransmitter üretimi için önemlidir. Nörotransmitterler hayatın devamlılığı için çok gereklidir. Eksikliği anemi,

deri hastalıkları ve nörolojik bozukluklara neden olabilir.

Kaynaklar: Balık, tavuk, patates, muz

Vitamin B7 (Biotin):

Karbonhidrat, yağ ve protein metabolizması için gereklidir. Eksikliği nadirdir ancak saç dökülmesi ve cilt problemlerine yol açabilir.

Kaynaklar: Yumurta sarısı, ceviz, badem, tam tahıllar

Vitamin B9 (Folik Asit): DNA sentezi ve hücre bölünmesi için gereklidir, özellikle hamilelik döneminde önemlidir.

Eksikliği anemi ve doğum kusurlarına neden olabilir. Bu yüzden gebelik öncesi ve gebelikte doktor kontrolünde kullanılması çok önemlidir.

Kaynaklar: Yeşil yapraklı sebzeler, baklagiller, turuncu giller

Vitamin B12 (Kobalamin):

Sinir hücreleri sağlığı ve kırmızı kan hücresi üretimi için gereklidir. Eksikliği anemi, sinir hasarı ve yorgunluğa yol açabilir.

Kaynaklar: Et, balık, süt ürünleri, yumurta

Vitamin C (Askorbik Asit)

C vitamini güçlü bir antioksidandır ve serbest radikallere karşı hücreleri korur. Bağışıklık sistemini güçlendirir ve enfeksiyonlarla mücadelede rol oynar. Kolajen üretimine katkıda bulunur; bu da cilt, kemik ve kan damarları sağlığı için önemlidir. Vücuttaki varlığı zindelik ve iyilik hâlinin devamını sağlar. Yaşlanma karşıtıdır ve cilt için önemlidir.

Kaynaklar: Turuncu giller (portakal, limon, greyfurt), çilek, kivi, biber, brokoli, lahana gibi sebzeler

BULMACA

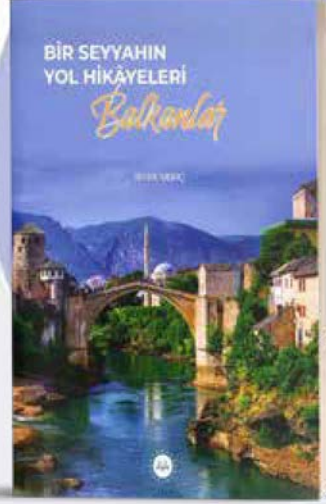
Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Demokrasi ve Millî Birlik Günü	Talep, istek	Eski dilde ayak	Çağdaş	Konsol oyunu	Gümüş simgesi	Bir binek hayvanı	Kuram
Dinin direği ibadet		Kuzu sesi		Ayakkabı derisi	Tayyare		
Sayı göstergesi			Gaye	Bir nota		Uzaklık bildirir	
			Bir çorba türü			Bekleme salonu	
Ezmekten emir		Deniz generali					İbadete başlama karan
Bir süre adı		Kıta		Simge resim veya şekil			
				Sevap			
Bir nota	İtirlî bir bitki			Bir besin maddesi	İlk sayı, yek		
	Alfabe				Hayırlı, güzel		
					Dergimizin bilim ve teknoloji köşesi		
Evren pulu			Verme, ödeme		Ya, eya		
			Çayı yapılan bir bitki		Soy, budun		
Temel içeceğimiz	Kur'an'ın onar ayetlik bölümleri			Askerî birlik			
	Hat sanatında kullanılan bir kum			Utanma duygusu	Lorentiyum simgesi		Yapı arazisi
				Ayla			
Eski dilde su	Tutma yeri	İlave, zeyil					Zarfa yapıştırılan küçük, değer kâğıdı
		Tripot					
	Sınır	Kral evi				Filipinler plaka kodu	
		Bir kumaş türü				Temel içeceğimiz	
				Olumsuzluk bildiren bir ön ek			
Samsun'un bir ilçesi				Çocuklar			
Belirti							
Deva							
	Sıcaklık			Fihrist			
Tanrıtanı-maz	Mah		Dingil sayısı fazla olan kamyon				
	İlave						
		Cet, dede					
		Baston					
Rütbesiz asker, nefer	Yazı yaprağı						
	İkiyüzlülük						
		Dizi, saf					
		Yasaklama					
Dolaylı anlatım			"Kün" emri	Tonga plaka kodu			
Sahip							
		Araç, otomobil					
Benzer, emsal, dijital olmayan							

BİR SEYYAHIN YOL HİKÂYELERİ BALKANLAR

■ Süreyya MERİÇ

Balkanlar Anadolu coğrafyasının Avrupa kıtasındaki iz düşümü gibidir. Rengi, kokusu, dokusu Anadolu'ya benzer... Bağı, bahçesi, sofrası benzer... Acısı, ağrısı, derdi ve kederi benzer. Bilge Kral'ın dilinden dökülen öğüdü benzer: "Ve her şey bittiğinde hatırlayacağımız şey düşmanlarımızın sözleri değil dostlarımızın sessizliği olacaktır."

Bosna, Makedonya, Kosova; her biri gönül coğrafyamızda yer edinmiştir. Anadolu insanın gönlünde bu yerlere seyahat etme; ecdat yadigârı camileri, nice yolcunun hatırası saklı köprüleri gezip görme arzusu yatar. Küllerinden doğan Mostar Köprüsü, direnişin sesi olur. Nice Müslüman'ın darağacına çekildiği Kosova ormanları ise hüznün.

Bir Seyyahın Yol Hikâyeleri işte bu yüzden rotasını Balkanlara çevirir. "Yolgezer" Seher Meriç'in sıcak ve sade dilinden bizler de Balkan coğrafyasını adımlar, hayret makamından her bir detaya nazar ederiz. Kitap ilk olarak gönlümüzde eşsiz bir yere sahip Bosna Hersek'e buyur eder bizi. Aliye İzzetbegoviç'in mezarını elleriyle kazan, kazma kürekle toprağını incitmekten dahi imtina eden askerlerin o yüce gönlüne misafir oluruz. Buna Nehri'nin kıyısındaki Blagay Tekkesi'nde soluklanır, Eren Sarı Saltuk'un hikâyesini dinleriz. Başçarşı'da Türkçe konuşur, âdeta kendimizi memleketimizde hissederiz. Düşman toplarının hedefi olan Başçarşı'da, taşın diline kulak verir, savaşın acı yüzüyle karşılaşırız. Drina Köprüsü, Gazi Hüsrev Kütüphanesi, Konyiç Köprüsü, Saraybosna Mevlevihanesi, Hünkâr Camii... Her biri grüp de geçemeyen yolgezerin dilinden bize

ikramdır. Ve elbette Mostar... Balkanlar denilince ilk akla gelen, zulüm denilince bombalanma anı zihnimize kazınan o tarihî yapı.

Balkanların bir diğer yüzü Arnavutluk kitabın ikinci bölümünü oluşturur. Biz de yazarla birlikte Mangalem Mahallesi'ni adımlar, Muradiye Camii'ni, Toptaniler Konağı'nı, İşkodra Köprüsü'nü gezeriz. *Kâmûs-ı Türkî*'nin yazarı Şemseddin Sami de hatırasıyla eşlik eder bu gezilere. Kosova, Bulgaristan ve Yunanistan da seyahatimizin yol haritasındadır. Kosova'da Taş Köprü, Fatih Sultan Mehmet Camii bizi vatanımızda hissettirir. Ecdadımızın Balkanları nasıl ilmek ilmek dokuduğunu, imar ve ihya ettiğini müşahade ederiz. Saraçhane Halveti Tekkesi bizi sekinete çağırırken Meşhed-i Hudâvendigâr Türbesi kulağımıza dünya hayatının fâniliğini fısıldar. Bulgaristan en çok Filibeli Ahmed Hilmi'dir. *Amak-ı Hayal* yazarının gözünden biz de Bulgaristan'a nazar ederiz. Banyabaşı Camii, Ebu Bekir Efendi Kütüphanesi ve Hudâvendigâr Camii... Her biri bize atalarımızdan tevarüs eden eşsiz birer eserdir. Bir de Koca Yusuf vardır, cihan pehlivanı. O da Bulgaristan ile özdeşleşmiştir.

Yunanistan ve Kuzey Makedonya seyahatimizin diğer iki durağıdır. Yunanistan'da Drama, Mehmet Ali Paşa Külliyesi; Kuzey Makedonya'da Üsküp Kalesi, Sultan II. Murad Camii ve Saat Kulesi dikkat çeker. Macaristan, Romanya, Sırbistan ve Karadağ diğer Balkan duraklarıdır seyahatimiz için. Her bir şehirde Osmanlı'nın izlerini takip eden yazar, seyahatlerine Yahya Kemal, Cenap Şahabettin, Gazi Hüsrev Bey gibi önemli şahsiyetleri de buyur eder. Ne de olsa onlar da bir anlamda Balkanların sesidir.

günün bereketi

Ilknur Çelikel'in
sunumuyla

Hafta içi her gün

10.30

FREKANSLAR

4A(HD)
FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digitürk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tvinn - 49. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203